

Voiko kuntoutus edesauttaa muutosta?

Kirjallisuuskatsaus psykopaattisia piirteitä
omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksesta ja
uusintarikollisuudesta

Satu Silverdal, Elina Takala

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Voiko kuntoutus edesauttaa muutosta?
Kirjallisuuskatsaus psykopaattisia piirteitä omaavien
rikoksentekijöiden kuntoutuksesta ja uusintarikollisuudesta**

Satu Silverdal, Elina Takala
Sosionomikoulutus,
rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2020

Satu Silverdal, Elina Takala

Voiko kuntoutus edesauttaa muutosta? Kirjallisuuskatsaus psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksesta ja uusintarikollisuudesta

Vuosi 2020 Sivumäärä 82

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa kuvaileva kirjallisuuskatsaus psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksesta jo olemassa olevan tutkimustiedon avulla, haastaa vallitsevaa käsitystä kuntoutuksen mahdottomuudesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata kattavasti psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksen nykyistä tilaa, sen mahdollisuuksia, haasteita ja vaikutuksia uusintarikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta. Opinnäytetyön tilaajana toimi Vankiterveydenhuolto (VTH). Teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin rikoksenteekijöiden kuntoutusta ja psykopatiaa käsitteenä, sekä käsiteltiin sen yhteyttä rikolliseen käyttäytymiseen.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena hyödyntäen laadullista sisällönanalyysia. Kirjallisuuskatsauksen tulokset osoittivat, että psykopaattisia piirteitä omaavat rikoksenteekijät voivat hyötyä kuntoutuksesta, ja sillä voidaan edesauttaa muutosta. Kuntoutuksen hyödyt ja aikaansaamat muutokset uusintarikollisuudessa ja psykopaattisissa piirteissä vaihtelivat kuntoutusmenetelmästä ja psykopaattisten piirteiden määrästä riippuen. Tulokset osoittivat, että intensiivisillä kuntoutusmenetelmillä voidaan vaikuttaa psykopatian eri osa-alueiden pistemääriin. Tätä kautta voidaan myös vaikuttaa yhteiskuntaan sopeutumiseen ja rikollisen käyttäytymisen vähentymiseen sekä kehittää niiden edellyttämiä taitoja. Tulosten perusteella kuntoutusmenetelmissä on kuitenkin vielä kehitettävää, jotta ne voisivat vastata psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden tarpeita tarkoituksenmukaisemmin. Tutkimusaineistosta esiin nousseet näkemykset kuntoutuksen vastaavuudesta rikoksenteekijöiden tarpeisiin olivat samassa linjassa teoreettisen viitekehyksen kanssa. Tulokset ovat opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta merkittäviä ja antavat suuntaa psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksen kehittämiseksi ja osoittavat, että näkemys psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksen mahdottomuudesta on kyseenalaistettavissa.

Asiasanat: psykopatia, rikoksenteekijä, kuntoutus, uusintarikollisuuden ehkäisy

Satu Silverdal, Elina Takala

Can treatment contribute change? A literature review of treatment and recidivism of offenders with psychopathic traits

Year	2020	Pages	82
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to produce a descriptive literature review of the treatment of offenders with psychopathic traits through pre-existing research, challenging the prevailing notion of the impossibility of treatment. The aim of this thesis was to comprehensively describe the current state of treatment for offenders with psychopathic traits, its potential, challenges and effects from the reoffending prevention perspective. The Health Care Services for Prisoners (VTH) was the mandator of this thesis. The theoretical framework addressed the treatment of offenders and psychopathy as a concept, as well as addressing its connection to criminal behavior.

This thesis was carried out as a descriptive literary review, utilizing qualitative content analysis. The results showed that offenders with psychopathic traits can benefit from treatment and the treatment can contribute to change. The benefits of treatment and the changes brought about in recidivism and psychopathic traits varied depending on the treatment method and the number of psychopathic traits. The results showed that intensive treatment methods can affect scores of different aspects of psychopathy. This can also help with adaption to society and decrease criminal behavior, as well as develop the skills required for them. However, based on the results, treatment methods still need to be developed in order to meet the needs of offenders with psychopathic traits more appropriately. The views raised from the research data on the equivalence of treatment to the needs of offenders are in the same line with the theoretical framework. On the basis of the research questions the results are significant and provide direction for the development of treatment for offenders with psychopathic traits and demonstrate that the view of the impossibility of treatment for offenders with psychopathic traits is questionable.

Keywords: psychopathy, offender, treatment, reducing recidivism

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	7
2.1	Vankeusrangaistus Suomessa	7
2.2	Uusimisriskin arvioiminen ja rangaistusajan suunnitelma	9
3	Teoreettinen viitekehys	10
3.1	Psykopatia ja psykopaattiset piirteet	11
3.2	Psykopatian arviointi	11
3.3	Psykopatian biologiset poikkeavuudet	13
3.4	Psykopatian eri osa-alueet.....	14
3.5	Psykopatian yhteys rikollisuuteen	16
3.6	Rikoksenteijäjöiden kuntoutuksen lähtökohdat.....	17
3.7	Väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kuntoutus	19
3.8	Psykopaattisten piirteiden huomioiminen kuntoutuksessa	19
4	Opinnäytetyön toteutus	21
4.1	Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus	21
4.2	Tutkimuskysymykset	22
4.3	Aineiston valitseminen	23
4.4	Kuvailun rakentaminen	28
4.5	Tuotetun tuloksen tarkasteleminen	30
5	Kirjallisuuskatsauksen tulokset.....	30
5.1	Kuntoutukseen vaikuttavat tekijät	30
5.2	Kuntoutuksen aikaiset muutokset.....	31
5.3	Kuntoutusmenetelmien soveltuvuus.....	32
5.4	Kuntoutuksen yhteys uusintarikollisuuteen.....	34
6	Johtopäätökset	37
6.1	Näkemykset kuntoutuksesta ja muutosta edesauttava kuntoutus.....	37
6.2	Kuntoutuksen aikaansaamat muutokset rikoksen uusimisessa	38
7	Pohdinta	38
7.1	Tulosten tarkastelu	39
7.2	Luotettavuus ja eettisyys	41
7.3	Näkemykset kehittämisestä.....	42
	Lähteet.....	44
	Lähteet: Kirjallisuuskatsauksen aineisto	48
	Kuviot	50
	Taulukot	50
	Liitteet	51

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö käsittelee psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutusta ja uusintarikollisuutta. Opinnäytetyön aihe valikoitui opinnäytetyön tekijöiden ja tilaajan yhteistyönä. Opinnäytetyö on aiheeltaan tärkeä, sillä mikäli kuntoutuksen kautta voidaan vaikuttaa uusintarikollisuuteen, on sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta keskeistä tiedostaa vaikuttavien kuntoutusmenetelmien ominaisuudet. Opinnäytetyön tarve korostuu täten erityisesti, kun puhutaan uusintarikollisuuden vähentämisestä. On merkittävää, että psykopaattisia piirteitä omaavienkin rikoksentekijöiden kohdalla kuntoutukseen panostetaan. Tällä hetkellä psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksesta tuomittujen kuntoutus nähdään melko haastavana, melkein mahdottomana. Haluamme opinnäytetyöllämme haastaa tämän näkemyksen tuomalla esiin tutkittua tietoa siitä, kuinka psykopaattisia piirteitä omaavia rikoksentekijöitä voidaan kuntouttaa ja näin vähentää uusintarikollisuutta.

Psykopaattisia piirteitä omaavien ihmisten tekemät rikokset ovat usein erilaisia, kuin muun vankipopulaation. Rikokset ovat usein vakavampia ja monipuolisempia ja uhrit ovat usein tuntemattomia. Psykopaattisia piirteitä omaavilla rikoksentekijöillä on myös suurempi todennäköisyys uusintarikollisuuteen ja tämä tapahtuu keskimäärin nopeammin, kuin muulla vankipopulaatiolla.

Psykopatia on tärkeä tekijä määritettäessä väkivaltarikollisuuden uusimisriskiä ja tämän uusimisriskin vähentämiseen tähtäävässä kuntoutuksessa. Kirjallisuudessa on todettu, että paljon psykopaattisia piirteitä omaavilla rikoksentekijöillä katsotaan olevan suuri riski rikoksen uusimiseen ja he ovat vaikeasti hoidettavissa. (Tew, Harkins & Dixon 2013, 137.)

Vankeuslain (767/2005) mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoite on rikoksettoman elämätavan valmiuksien lisääminen edistämällä vangin elämänhallintaa ja yhteiskuntaan sijoittumista, sekä rikosten tekemisen estäminen vankeusaikana. Tätä tavoitetta edistetään vankilan järjestämällä toiminnalla tukien vangin päihteetöntä elämäntapaa, toiminta- ja työkykyä, sekä ammattitaitoa ja osaamista. Vankia tulee kohdella oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Yksilöllisesti laaditussa rangaistusajan suunnitelman sisällössä huomioidaan vangin rangaistusajan pituus, aiemmat vankeustuomiot ja vangin henkilöstä, rikollisuudesta ja olosuhteista saadut tiedot. Rangaistusajan suunnitelmaan laadittujen tavoitteiden toteutumista seurataan yhdessä vangin kanssa säännöllisesti. (L767/2005.) Vankeusajan toimintaa suunniteltaessa otetaan näin ollen huomioon yksilölliset tekijät henkilössä, kuten esimerkiksi psykopaattisten piirteiden vaikutukset henkilön käyttäytymiseen ja rikollisuuden ilmentymiseen. Haasteita rikoksettoman elämätavan tukemiseen tuo henkilön sitoutumattomuus toimintaan sekä rikosmyönteiset asenteet. Toiminnan oikea-aikaisuuden ja sopivan intensiteetin arvioiminen ja

toteuttaminen voi olla yksilöstä riippuen hankalaa, etenkin jos henkilö ei itse koe tarvetta toiminnalle tai kuntoutukselle. Kuntoutukseen sitoutumisen parantaminen ja sitä kautta uusintarikollisuuden vähentäminen edellyttää psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden ymmärtämistä (Tew, Harkins & Dixon 2013, 137).

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata kattavasti psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksen nykyistä tilaa, sen mahdollisuuksia, haasteita ja vaikutuksia uusintarikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta. Opinnäytetyömme kerää yhteen nykyisen tutkimustiedon valossa tietoa maailmalta siitä, millä menetelmin psykopaattisia piirteitä omaavia rikoksentekijöitä voidaan kuntouttaa. Tärkeänä tavoitteena on nostaa esiin näkökulma siitä, että kuntoutus on hyödyllistä ja mahdollista, erityisesti kun kiinnitetään huomiota persoonallisuushäiriön erityispiirteisiin. Tämän mahdollisuuden tunnistaminen on tärkeää ja siitä hyötyy niin psykopaattisia piirteitä omaavat rikoksentekijät itse kuin myös Rikosseuraamuslaitos ja yhteiskunta.

Opinnäytetyömme tilaajana toimii Vankiterveydenhuolto (VTH), joka toimii Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) alaisuudessa. Vankiterveydenhuolto tuottaa itse perusterveydenhuollon sekä suun terveydenhuollon palvelut ja psykiatrisen erikoissairaanhoidon palvelut, ja toimii tiiviissä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Psykiatrisessa vankisairaalassa tehdään oikeuspsykiatrisia tutkimuksia, kuten mielentilatutkimuksia, vaarallisuusarvioita, väkivaltariskin arvioita sekä seksuaalirikollisten lääkehoidon arvioita. (Vankiterveydenhuolto; Psykiatrisen vankisairaala.) Opinnäytetyön tuloksia ja tuloksista nostettuja johtopäätöksiä voidaan hyödyntää kehitettäessä psykopaattisia piirteitä omaavien vankien kuntoutusta ajankohtaisten näkemysten ja muutosta edesauttavien kuntoutusmuotojen mukaisiksi.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön toimintaympäristöä, eli vankeusrangaistuksen suorittamista Suomessa sekä uusimisriskin arvioimista ja rangaistusajan suunnitelmaa. Nämä teemat pohjustavat työmme teoreettista viitekehystä. Tämä luku perustelee lukijalle, miksi vankeusajan toiminnan ja kuntoutuksen suunnittelu on oleellista ja mihin lähtökohtiin se perustuu. Näitä lähtökohtia hyödynnetään psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden vankeusajan sisältöä ja tavoitteita laadittaessa. Toimintaympäristön kuvaus on opinnäytetyössä oleellista, jotta tutkimuksemme tuloksia tarkasteltaessa on mahdollista soveltaa kuntoutuksen eri mahdollisuuksia Suomen rangaistusjärjestelmään.

2.1 Vankeusrangaistus Suomessa

Psykopatian esiintyvyydeksi aikuisten keskuudessa kokonaisväestössä on arvioitu olevan noin yksi prosentti, kun taas vankipopulaatiossa esiintyvyyttä on noin 15-25 prosenttia. Psykopatian esiintyvyydestä nuorilla henkilöillä kokonaisväestöstä ei ole tutkimustietoa. Nuoriin

rikosentekijöihin keskittyvissä tutkimuksissa 12-37 prosenttia nuorista rikosentekijöistä ovat saaneet korkeita pistemääriä psykopaattisissa piirteissä. (Dolan 2004, 466, 469.) Psykopaattiset piirteet ovat merkittävä tekijä yksilön sopeutumisessa ympäristöönsä, minkä vuoksi ne on huomioitava vankeuden täytäntöönpanoa suunnitellessa. Vankeuden täytäntöönpanoa käsitellään tässä luvussa, sillä se pitää sisällään osa-alueita, jotka ovat tärkeitä huomioida psykopaattisia piirteitä omaavien rikosentekijöiden kohdalla. Tällaisia osa-alueita ovat esimerkiksi vangin sijoittelu sekä vankeusaikaisen toiminnan ja vapautumisen suunnittelu. Suomessa vankeuden ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos (Myhrberg 2016, 17-18).

Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa, ja sen tehtäviin kuuluu ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano. Tehtäviin kuuluu myös ehdonalaisen vapauden valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano. Rikosseuraamuslaitos koostuu keskushallintoyksiköstä, kolmesta täytäntöönpano-alueesta, täytäntöönpanoyksiköstä ja Rikosseuraamusalan Koulutuskeskuksesta. (Myhrberg 2016, 17-18.) Vankeuden täytäntöönpano on hallittu ja suunnitelmallisesti etenevä prosessi, joka alkaa tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta ja päättyy siihen, kun rangaistus on kokonaan suoritettu. Tutkintavankeus, valvottu koevapaus ja ehdonalainen vapaus kuuluvat vankeusprosessiin. (Arola-Järvi 2012, 11-16.)

Vankeusaikainen toiminta ja erilaiset luvat, kuten poistumisluvat, ovat liitetty rangaistusajan suunnitelmaan. Arviointikeskuksen tehtävänä on rangaistuksen alkaessa selvittää vangin tilanteeseen ja turvallisuuteen liittyvät tarpeet ja edellytykset. Vanki sijoitetaan sijoituspäätöksen mukaisesti valittuun laitokseen, jossa hän osallistuu suunnitelman mukaiseen toimintaan. Rikosseuraamusalueen tulee tarjota rikollisuutta ja rikollista elämäntapaa ehkäiseviä toimintoja turvallisissa olosuhteissa. (Arola-Järvi 2012, 11-16.) Psykopaattiset piirteet tulisi huomioida vangin tilannetta kartoittaessa ja sijoitettaessa vankilan asuinosaistoille, jotta psykopaattisten piirteiden mahdolliset negatiiviset vaikutukset muuhun vankiyhteisöön voidaan minimoida. Vankeuslain (767/2005) mukaan vankeuden aikana täytyy varmistaa vangin mahdollisuus omasta terveydestään ja toimintakyvystään huolehtimiseen, mikä edellyttää yksilön persoonallisuuden erityispiirteiden, kuten psykopatian, tunnistamista. Psykopaattiset piirteet tulee huomioida myös vankilan henkilökunnan työskentelyssä siten, että Vankeuslaissa (767/2005) säädetty vangin oikeudenmukaista ja ihmisarvoa kunnioittava kohtelu toteutuu.

Vapauttamisen suunnittelu on tärkeää hallitun ja turvallisen vapautumisen kannalta. Tavoitteena on asteittainen vapautuminen ja siirtyminen avoimpiin oloihin vankeusrangaistuksen aikana. Vapauttamissuunnitelma laaditaan vangin, työntekijöiden ja mahdollisten yhteistyöverkostojen kanssa yhteistyössä. (Arola-Järvi 2012, 17.) Psykopaattisia piirteitä omaavien

rikoksenteijöiden vapauttamisen suunnittelussa tulee ottaa erityisesti huomioon heidän korkea uusimisriskinsä.

2.2 Uusimisriskin arvioiminen ja rangaistusajan suunnitelma

Psykopaattiset piirteet ovat merkittäviä uusimisriskiin vaikuttavia ja sitä lisääviä tekijöitä (Culhane, Walker & Hildebrand 2017, 2). Opinnäytetyön aiheen ymmärtämisen kannalta on tärkeää, että uusimisriskin arvioimisen lähtökohdat avataan ja psykopaattisten piirteiden vaikutus rangaistusajan suunnitelman laatimiseen nostetaan esille.

Uusimisriskin arvioimisen tavoitteena on uusintarikollisuuden vähentäminen, työn resurssien kohdentaminen niitä tarvitseville ja turvallisuuden lisääminen (Arola-Järvi 2012, 27). Uusimisriskin arvioimisessa huomioidaan sekä staattiset että dynaamiset riskitekijät, jotka lisäävät riskiä rikolliseen käyttäytymiseen (Arola-Järvi 2012, 30).

Arviointikeskus arvioi rangaistuksen alkaessa, millaiset tekijät vaikuttavat vangin uusimisriskiin ja millaisin keinoin näihin kriminogeenisiksi tekijöiksi kutsuttuihin asioihin voitaisiin vaikuttaa. Kriminogeeniset tekijät ovat rikollisen käyttäytymisen ylläpitämiseen ja aikaansaamiseen liittyviä tekijöitä, kuten rikosmyönteinen lähiverkosto, rikosmyönteiset ajatusmallit, impulsiivinen käyttäytyminen, kognitiivisten taitojen puutteet ja antisosiaalinen persoonallisuus. Rikolliseen käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan rangaistusajan suunnitelmaan asetetuilla tavoitteilla, sekä verkostoyhteistyöllä. (Arola-Järvi 2012, 9.)

Staattisilla riskitekijöillä tarkoitetaan laadultaan pysyviä tekijöitä, joiden esiintyminen lisää uusintarikollisuusriskiä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi rikollisen käyttäytymisen historia ja nuori ikä rikollisen käyttäytymisen alussa. (Arola-Järvi 2012, 30.) Dynaamisilla riskitekijöillä tarkoitetaan tekijöitä, jotka voivat muuttua tai joihin voidaan vaikuttaa. Näitä ovat esimerkiksi rikosmyönteinen ajattelu ja kiinnittyminen rikosmyönteiseen lähipiiriin. (Arola-Järvi 2012, 31.)

Suojaavat tekijät ovat henkilökohtaisia ominaisuuksia tai sosiaalisia olosuhteita, jotka vähentävät riskitekijöiden vaikutusta ja negatiivisen lopputuloksen todennäköisyyttä. Ne voivat ehkäistä kielteistä kehitystä ennustavien tekijöiden vaikutusta tai jopa kumota ne. (Arola-Järvi 2012, 32.)

ARAT-menetelmä on suomalainen mittari, joka kartoittaa vangin uusimisriskiä ja suunnitellun toiminnan laaja-alaisuutta. Tarkoituksena on selvittää vangin uusimisriskitaso sekä löytää yksilölliset kriminogeeniset tekijät, joihin on mahdollista vaikuttaa ja siten alentaa vangin riskiä syllistyä uusiin rikoksiin. ARAT-menetelmä on yksi osa arviointikokonaisuutta. (Tyni 2015, 84.)

RITA-menetelmällä eli riski- ja tarvearviolla selvitetään niitä yksilöön vaikuttavia tekijöitä, joihin vaikuttamalla voidaan vähentää henkilön riskiä uusien rikosten. Arvioinnin myötä esiin tulleisiin seikkoihin, kuten elämänhallintaan sekä työ- ja toimintakyvyn ongelmiin pyritään vaikuttamaan

sijoittamalla vanki tarkoituksenmukaiseen toimintaan. Riski- ja tarvearvion pohjalta pyritään suunnittelemaan vangeille tavoitteiden mukaista toimintaa rangaistusajan suunnitelmaa luodessa. (Rikosseuraamuslaitos 2019.) Psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden riskien ja tarpeiden tiedostaminen on tärkeää suunniteltaessa vankeusajan sisältöä. Vankeusajan sisällön suunnittelussa tulee huomioida psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden riskit ja tarpeet suhteessa sekä heihin itseensä että ympäristöön.

Seksuaalirikollisten riskiarvioinnissa seksuaalinen poikkeama, kuten pakkomielleisyys seksiä kohtaan, läheisyyden puute ja itsesäätelyn häiriöt ovat johdonmukaisesti yhdistetty seksuaalirikoksen uusimiseen. Seksuaalinen poikkeava kiinnostus on edelleen yksi seksuaalirikoksen uusimisen vahvimista ennustajista. Väkivaltarikollisilla uusimiseen vaikuttavia riskitekijöitä ovat antisosiaalisten asenteiden, arvojen ja uskomusten ilmaisu, sääntörikkomukset, heikko oppiminen rangaistuksesta, impulsiivisuus sekä päihteiden väärinkäyttö. (Craig, Beech & Cortoni 2013, 109.)

Rangaistusajan suunnitelmassa on laadittu, mihin yksilöllisiin, sosiaalisiin, kriminogeenisiin ja muihin vangin toimintakykyyn ja uusintarikollisuuteen vaikuttaviin tekijöihin rangaistusaikana pyritään vaikuttamaan. Se perustuu arvioon vangin tilasta ja siinä määritellään tavoitteet, joihin rangaistusaikana pyritään. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon vangin aikaisempi rikollisuus, sosiaaliset olosuhteet, toimintakyvyn arvio, tekijät, jotka lisäävät tai laskevat riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Rangaistusajan suunnitelma sisältää muun muassa vankeusajan keskeiset tavoitteet, osallistumisvelvollisuuteen sisältyvän toiminnan vaatavuustason ja sisällön, tiedon sijoitusvankilasta, turvallisuusjärjestelyjen vaatimuksen sekä vapauttamissuunnitelman. Tavoitteet asetetaan rikoksettoman elämäntavan tukemisen näkökulmasta. (Arola-Järvi 2012, 48-50; L767/2005.) Psykopaattiset piirteet vaikuttavat kokonaisvaltaisesti rikoksentekijöiden toimintakykyyn ja uusintarikollisuuteen, joten rangaistuksen aikaista työskentelyä suunniteltaessa on merkittävää huomioida psykopaattisiin piirteisiin vaikuttamisen haasteellisuus.

3 Teoreettinen viitekehys

Psykopaattisissa piirteissä on nähtävissä pysyvyyttä nuoruusiästä aikuisuuteen siirtymisessä pitkittäistutkimuksien mukaan, joissa seurantajakso on ollut pisimmillään 11 vuotta (Blonigen, Hicks, Krueger, Patrick & Iacono 2006; Lynam, Caspi, Moffitt, Loeber & Stouthamer-Loeber 2007). Tutkimuksissa on myös todettu, että interpersoonalliset sekä affektiiviset piirteet pysyvät stabiilina, kun taas antisosiaaliseen elämäntyyliin liittyvät piirteet vähenevät iän myötä. Interpersoonalliset piirteet sisältävät esimerkiksi patologisen valehtelun, affektiiviset piirteet empatian puutteen ja antisosiaaliset piirteet käyttäytymisen kontrollin heikkouden. Antisosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvien piirteiden vähenemistä on selitetty sillä, että yksilöt

käyttäytyvät iän myötä vähemmän poikkeavalla tavalla, mutta persoonallisuuden rakenteissa ei tapahdu perustavanlaatuisia muutoksia. (Bloningerin ym. 2006; Hare 2016, 23.)

Tässä opinnäytetyössä keskeinen termi psykopatiasta puhuttaessa yksilön kohdalla on psykopaatit, koska raja-arvo vaihtelee eri tutkimuksissa sekä maailmanlaajuisesti. Yleisenä raja-arvona psykopatialle on pidetty 30 pistettä PCL-R-mittarilla arvioituna, kun taas eurooppalaisissa tutkimuksissa raja-arvona pidetään 25 pistettä (Hare & Neumann 2009, 793). Psykopatia on myös viimeaikaisten tutkimusten mukaan perusteltua nähdä piirteiden jatkumona, tarkkarajaisen jaottelun sijaan psykopaatin ja ei-psykopaatin välillä (Edens, Marcus, Lilenfeld & Poythress 2006).

3.1 Psykopatia ja psykopaatit

Psykopatia on antisosiaalisen persoonallisuushäiriön muoto ja luonnehäiriö, jonka tutkiminen ja arvioiminen perustuu luotettaviin ja objektiivisiin menetelmiin. Psykopatia määritellään interpersoonallisia ja affektiivisiä tekijöitä sekä käyttäytymistapoja arvioimalla. Arviointi perustuu siis poikkeavuuksiin persoonallisuuden ominaisuuksissa ja käyttäytymisessä. (Auvinen-Lintunen & Häkkänen-Nyholm 2009, 41-42.) Interpersoonallisiin piirteisiin sisältyvät manipulatiiviset ja itsekeskeiset tekijät, affektiivisiin tekijöihin empatian ja syyllisyyden puute ja käyttäytymiseen impulsiivisuus, vastuuttomuus ja sosiaalisten sääntöjen rikkominen. Nykytutkimuksissa painotetaan affektiivis-interpersoonallisten piirteiden, erityisesti syyllisyyden ja katumuksen puutteen tutkimista. (Auvinen-Lintunen & Häkkänen-Nyholm 2009, 42, Frickin & Whiten 2008 mukaan.) Psykopatiaan liittyviä piirteitä ovat muun muassa itsekeskeisyys, mahtipontisuus, katumuksen ja syyllisyydentunteen puute, empatian puute, muita hyväksikäyttävä luonne ja pinnallinen tunne-elämä. Piirteisiin liittyy myös impulsiivinen elämäntyyli, itsehillinnän heikkous, jännityshakuisuus, vastuuntunnottomuus, varhaisessa vaiheessa esiintyvät käytöshäiriöt ja epäsosiaalinen käytös aikuisiässä. (Hare 2004, 37.)

Psykopaattisia piirteitä omaavien ihmisen sosiaaliset taidot voivat olla hyvät, ja he osaavat kertoa uskottavia tarinoita luodakseen suosittua ja hurmaavaa kuvaa itsestään. Itsekeskeisyys näkyy omien oikeuksien tuntemisena ja oman arvon liioitteluna. Pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi ei kuulu tyypilliseen tapaan elämään. Syyllisyyden ja katumuksen tunteen puuttuminen liittyy taitoon selittää teot itselleen suotuisaksi. Psykopaatit omaavat henkilöt selittävät käyttäytymistään siten, etteivät olisi lainkaan vastuussa. He pyrkivät näyttämään vain osallisena tapahtumiin, jotka olisivat väistämättä tapahtuneet. (Hare 2004, 38-46; Smith & Hung 2013, 156-157.)

3.2 Psykopatian arviointi

Robert Hare on luonut psykopatiaan arviointimenetelmän, PCL-R:n, joka mittaa sekä persoonallisuuden piirteitä että käyttäytymistä, esimerkiksi empatian ja katumuksen puuttumista,

itsekeskeisyyttä ja äkkipikaisuutta. Arviointi tehdään sekä asiakirjatietojen että haastattelun perusteella, jotta arviointi olisi mahdollisimman luotettavaa. Haastattelussa tutustutaan henkilön elämänkaaren eri vaiheisiin ja käyttäytymiseen, ja apuna arvioinnissa voidaan käyttää läheisten tai viranomaisten tietoja. (Auvinen-Lintunen & Häkkänen-Nyholm 2009, 44-46.) Pisteskaala on 0-40 pistettä, ja raja-arvona psykopatialle on pidetty 25-27 pohjoismaisissa tutkimuksissa (Auvinen-Lintunen & Häkkänen-Nyholm 2009, 46, Grann ym. 1998 mukaan). Suomessa muualla maailmalla raja-arvona pidettyä 30 pistettä matalampaa pistemäärää on perusteltu siitä syystä, että arvioitaviin piirteisiin kuuluvat patologinen valehtelu, lipevyys ja vahva omanarvontunto ovat kulttuurisesti harvinaisempia piirteitä suomalaisessa populaatiossa (Lauerma 2012, 224). Jokainen kohde arvioidaan kolmiasteisella asteikolla (0,1 tai 2) sen mukaan, miten kohdan kuvaus sopii arvioitavaan henkilöön (Hare 2016, 22). PCL-R:n avulla on luotettavasti tunnistettu vankipopulaatiossa psykopaattisia piirteitä, minkä pohjalta on voitu arvioida uusimisriskiä (Konttila & Holmalahti 2009, 246).

PCL-R mittaa persoonallisuuden piirteitä sekä käyttäytymistä, jotka on liitetty psykopatian määritelmään. Mittarista on esitetty useita eri faktorimalleja, joista uusin on Haren ja Neumannin (2006) neljän faktorin malli. Tässä mallissa affektiivis-interpersoonallinen (Faktori 1) ja epäsosiaalinen faktori (Faktori 2) on jaettu yhteensä neljään luokkaan. Arviointi perustuu ihmisen koko elämänhistorian ja käyttäytymisensä tarkasteluun. Haastattelussa hyödynnetään puolistrukturoitua haastatteluvihkoa, johon on eroteltu oleellimmat tiedonkeruun aiheet. Jokainen mittarin kohta arvioidaan kolmen pisteen asteikolla, ja tulos riippuu siitä, miten arvioitavan persoonallisuuden piirteet tai käytös sopii kuvaukseen. Tutkimukset ovat osoittaneet PCL-R:n reliabiliteetin ja validiteetin olevan hyvät, ja se sopii eri kulttuureihin ja tilanteisiin. (Auvinen-Lintunen & Häkkänen-Nyholm 2009, 44-46.) Faktori 1 pitää sisällään affektiivisen sekä interpersoonallisen osa-alueen ja faktori 2 elämäntyylin ja antisosiaalisuuden osa-alueet. Arvioitavia piirteitä ovat esimerkiksi affektiivisessä osa-alueessa empatian puute ja syyllisyyden puute, interpersoonallisessa osa-alueessa patologinen valehtelu ja mahtipontinen itsearvon tunne, antisosiaalisessa osa-alueessa heikko käyttäytymisen kontrolli sekä rikollisuuden monipuolisuus ja elämäntyylin osa-alueessa stimulaation tarve sekä vastuuttomuus. (Hare 2016, 23.)

Psykopatian arviointiin on myös kehitetty PCL-R:stä lyhyempi versio PCL:SV sekä nuorille 13-18 vuotiaille tarkoitettu PCL:YV (Auvinen-Lintunen & Häkkänen-Nyholm 2009, 47-48). PCL:YV on jaettu samoihin luokkiin kuin PCL-R:ssä, paitsi elämäntyylin luokan sijasta tässä mittarissa on käyttäytymistä mittaava luokka. Väittämät ovat myös hieman erilaisia. Esimerkkejä tässä mittarissa ovat interpersoonallisissa tekijöissä manipulointi henkilökohtaisen hyödyn saavuttamiseksi, affektiivisissä tekijöissä vastuunkannon epäonnistuminen, käyttäytymiseen liittyvissä tekijöissä tavoitteiden puuttuminen ja antisosiaalisissa tekijöissä heikko aggression kontrolli ja vakava rikollinen käyttäytyminen. (Hare 2016, 23.)

Psykopaattisissa piirteissä tapahtuu ajan myötä kuitenkin muutoksia, joita Haren kehittämät mittarit eivät mittaa. Kuntoutuksellisesta näkökulmasta muutokset psykopaattisissa piirteissä saattavat olla merkittävässä osassa. Cooke (2004) on kehittänyt tähän tarkoitukseen mittarin Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality (CAPP), joka arvioi puolistrukturoidun haastattelun avulla psykopaattisia piirteitä huomioimatta rikollista käyttäytymistä. Kyseinen mittari arvioi mitattavissa olevaa muutosta kliinisessä olemuksessa ajan kuluessa. (Tew ym. 2013, 131.)

3.3 Psykopatian biologiset poikkeavuudet

Hannu Lauerma (2014) nostaa esille kirjoituksessaan ”Psykopatian biologiaa”, että psykopatialle altistavien geenien on arveltu säilyneen ja lisääntyneen ihmisen evoluutiossa, koska psykopaattisia piirteitä omaaville ominaiset toimintatavat johtavat menestykseen ja tehokkaaseen suvun jatkumiseen tietyissä olosuhteissa. Perimällä on suuri vaikutus psykopatian synnyssä, mutta on tärkeää muistaa, että perimä yksin ei välttämättä saa aikaan psykopatiaa, vaan myös ympäristön tulee tukea sen syntymistä.

Useat psykopatian piirteet viittaavat biososiaaliseen etiologiaan. Häiriö näkyy lapsuudessa tunteettomana käyttäytymisenä ja empatian puutoksena, jotka yleensä liittyvät käyttäytymisongelmiin. Vakava empatian puute ja tunteeton käytös implikoi neuropsykologisia ongelmia, jotka liittyvät emotionaaliseen samaistumiseen, moraaliin ja kykyyn oppia tai säädellä käyttäytymistä rangaistuksen saatuaan. Ajan myötä psykopaattiset piirteet pysyvät suhteellisen vakaina ja korostavat antisosiaalista käyttäytymistä nuoruudessa ja aikuisuudessa. (DeLisi 2009, 264-265.)

Rikollisen käyttäytymisen siirtymistä sukupolvelta toiselle on tutkittu käyttäen psykiatrisena määreenä epäsosiaalista persoonallisuutta, joten löydökset lienevät vain varauksin yleistettävissä psykopatiaan. Repo-Tiihonen nostaa kirjoituksessaan (2007) esiin Hutchingsin ja Mednikin kaksostutkimuksen 1970-luvulta, missä todettiin, että eniten rikoksia tekivät rikollisten biologisten isien pojat. Eniten rikoksia tehtiin, jos myös adoptioisä oli rikollinen.

Psykopatian käytösoireiden ja tunne-elämän poikkeavuuksien on havaittu olevan yhteydessä ADHD:hen lapsuusiässä ja autistisuuteen sekä käytöshäiriöihin. Nämä taas ovat yhteydessä aikuisiässä esiintyvään väkivaltakäyttämiseen. (Repo-Tiihonen 2007.)

Psykopatia on siis suureksi osaksi perinnöllisten tekijöiden ja ympäristöolosuhteiden yhteisenä tuloksena syntynyt häiriö. Biologiaan liittyviä psykopatialle ominaisia poikkeavuuksia esiintyy aivojen rakenteissa sekä autonomisen hermoston toiminnassa. Autonomisen hermoston reagoimisessa esiintyvät poikkeavuudet voivat tarkoittaa esimerkiksi sydämen lyöntitiheyttä, ihon sähköjohtavuutta ja kortisolieritystä sekä näissä tapahtuvia muutoksia stressitilan aikana. (Lauerma 2014.)

Repo-Tiihosen mukaan (2007) huonosti reagoiva autonominen hermosto kertoo puutteista ehdollistumisessa. Puutteellisen ehdollistumisen seurauksena taas esiintyy puutteita erityisesti sosiaalisessa oppimisessa ja ympäristön normien sisäistämisessä. Psykopaattisia piirteitä omaavilta myös puuttuu niin sanottu ”startle blink” ilmiö, joka kertoo emotionaalisten ärsykkeiden epänormaalista prosessoinnista. Normaalisti emotionaalisesti viritteisten kuvien näyttäminen aiheuttaa säikähdysräpsäytyksen, joka on pienempi mieluisia kuvia katseltaessa ja suurempi silloin, kun kuva on epämiellyttävä. Tätä puutetta on selitetty muun muassa autonomisen hermoston hyporeaktiivisuudella ja henkilön kyvyttömyydellä oppia välttämistä. (Repo-Tiihonen 2007.) Autonomisen hermoston heikko reagointi mahdollistaa valehtelun ja riskien oton, sekä myös väkivaltaisten rikosten toteuttamisen tyynesti ja tunteitta. Tämän vuoksi myös vireyden säilyttäminen on psykopaattisia piirteitä omaaville haastavaa, erityisesti yksitoikkisissa tehtävissä. He tarvitsevat voimakasta stimulaatiota pitämään yllä vireystilaa ja näin ollen myös jännityksen hakuisuus ja tarve on voimakasta.

Psykopatian ja aivojen toiminnan yhteyttä on tutkittu sekä strukturaalisella että toiminnallisella aivojen kuvantamisella. Strukturaalisessa kuvauksessa selvitetään eroja aivojen koossa, muodossa ja rakenteessa. Tutkimuksissa on todettu useita eroavaisuuksia strukturaalisissa kuvauksissa psykopaattisia piirteitä omaavien henkilöiden aivoissa. Tällaisia ovat esimerkiksi suurentunut manteliumake, lisääntynyt harmaan aineen määrä etu- sekä ohimoaivokuoressa sekä aivokurkiaisien lisääntynyt kasvu, jotka ovat yleisesti yhteydessä tunteisiin, sosiaaliseen kognitioon, oppimiseen ja muistamiseen. (DeLisi 2016, 180.)

Toiminnallinen aivojen kuvantaminen tutkii aivojen aktiivisuutta ja hermoratojen toimintaa samalla, kun potilas suorittaa kokeellista tehtävää. Näiden tutkimusten tulokset ovat osoittaneet psykopaattisia piirteitä omaavilla esiintyvän puutteita pelon tuntemisessa, kasvojen eleiden ymmärtämisessä, moraalisisessa päätöksenteossa, palkitsemiseen perustuvien tehtävien teossa sekä rangaistuksesta oppimisessa. (DeLisi 2016, 181.)

Aivotoiminnan ja psykopatian välisistä kytköksistä on olemassa houkuttelevia todisteita. Esimerkiksi toiminnallinen PET-kuvauks on osoittanut aivojen glukoosiainevaihdunnan poikkeavuuksia ohimolohkossa ja etuaivolohkolla antisosiaalisilla henkilöillä. Aivojen verenvirtausta määrittävällä SPECT-kuvantamistekniikalla on osoitettu, että aggressiivisilla ja antisosiaalisilla henkilöillä on vähentynyttä veren virtausta etuaivokuorella, ohimoaivokuorella ja hippokampuksessa. Kun tavallinen ihminen valehtelee, lisääntyy molemminpuolinen aktivaatio etuaivokuorella, mutta petollisilla ihmisillä tätä aktivointia ei ole havaittu. (DeLisi 2009, 265-266.)

3.4 Psykopatian eri osa-alueet

Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset pystyvät ilmaisemaan hyvin monipuolisesti itseään ja ovat vuorovaikutteisia osapuolia keskustelussa. Heillä on taito tuoda itsensä ilmi positiivisessa valossa. Omien oikeuksien tunteminen ja itsekeskeinen käytös on tyypillistä psykopaattisia

piirteitä omaavalle ihmiselle. He kokevat myös voivansa elää täysin omien sääntöjensä mukaan. Vallan himoitseminen ja muiden ihmisten hallitseminen ovat tyypillisiä piirteitä. (Hare 2004, 38-41.)

Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset ovat halukkaita manipuloimaan muita ja patologinen valehtelu on heille epätyypillisen helppoa. He eivät tunne myöskään häpeää, jos jäävät valheesta kiinni, vaan vaihtavat tarinaansa tarpeen mukaan. Tällöin keskustelun toinen osapuoli saattaa hämmentyä tilanteesta, eikä tiedä, mitä uskoa. (Nyholm & Häkkänen-Nyholm 2012, 267.)

Empatian puute on yksi psykopatian tunnetuimmista pääpiirteistä. Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset voivat puhua katumuksesta, mutta he käyttäytyvät puheisiinsa nähden ristiriitaisesti. Syyllisyyden tunteen puutteeseen liittyy taito perustella teot järjellä siirtäen siten vastuun teostaan harteiltaan. (Hare 2004, 44.) Toisen ihmisen asemaan asettuminen on haastavaa johtuen itsekeskeisyydestä, pinnallisesta tunne-elämästä ja katumuksen puutteesta. Jopa perheenjäsenten kokema kärsimys voi olla psykopaattisia piirteitä omaavien ihmisten mielestä yhtä vähäpätöistä kuin vieraan ihmisen. He voivat pitää perhettään omaisuutenaan, ja siten pitää yllä suhdetta puolisoon tai lapsiin. (Hare 2004, 46-47.)

Tarkastellessa elämäntyylin osa-aluetta, psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset ovat impulsiivisia ja stimulaatiota hakevia eikä heillä ole realistisia elämäntavoitteita. Antisosiaalisesta ulottuvuudesta tarkastellessa heillä on huono käyttäytymiskontrolli, varhaisen käyttäytymisen ongelmia, ovat aloittaneet rikollisuuden jo nuorella iällä sekä tekevät monipuolisesti erilaisia rikoksia. Lyhyesti sanottuna psykopatian teoria kuvaa henkilöitä, jotka ovat itsekkäitä ja tavoittelevat omia etujaan itsekeskeisellä tavalla. Tämä oman edun tavoittelu saavutetaan manipuloimalla välittämättä toisesta ihmisestä. Toisten huomioimisen puute on merkityksellinen seikka, sillä se tapahtuu ilman syyllisyyttä, katumusta tai käsitystä siitä, että toinen ihminen joutuu uhriksi. (DeLisi 2009, 257.)

Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset pyrkivät usein myös dominoimaan keskustelua, ja he haluavat välttää auktoriteetteja pienentääkseen riskiään paljastua petolliseksi ja epäaidoksi. Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset ovat mielestään aina oikeassa, eivätkä ymmärrä, jos toinen osapuoli on eri mieltä asiasta. Kehotusten ja käskyjen noudattaminen on heille haasteellista. He yhdistävät tarinoissaan valheita todenperäisiin asioihin, joka aiheuttaa kuuntelijalle hämmennystä. (Smith & Hung 2013, 154-158.)

Psykopaattisia piirteitä omaavien ihmisten toiminnassa korostuu tarve saada nopeaa tyydytystä. Voimakas reagointi kokemuksiinsa loukkauksiin on heille tyypillistä. Käyttäytymiseen liittyvät hallintakeinot ovat psykopaattisia piirteitä omaavilla ihmisillä hyvin heikkoja, ja siitä syystä he ylireagoivat ja suuttuvat helposti. Hallitsematon käyttäytyminen ei kuitenkaan ole heille

tyypillistä, vaan he tietävät tarkkaan, mitä tekevät. Vihamielisissä purkauksissa ei ole nähtävissä muille ihmisille tyypillisiä tunnepurkauksia. (Hare 2004, 58-59.)

Useimmilla psykopaattisia piirteitä omaavilla ihmisillä on jo lapsuudessa näkynyt erilaisia poikkeavuuksia käytöksessä. Varhaisia käytöshäiriöitä voivat olla valehtelu, petokset, väkivalta, riidan haastaminen ja ikäkaudelle epätyypillinen seksuaalinen käyttäytyminen. Pahantahtoisuus muita lapsia tai sisarusia kohtaan osoittaa kyvyttömyyttä asettua toisen ihmisen asemaan. Lapsuuden epäsosiaalinen käyttäytyminen on yhteydessä aikuisuuden käytöshäiriöihin ja rikollisuuteen. Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset pitävät yhteiskunnan normeja ja sääntöjä kohtuuttomina esteinä toteuttaa omia toiveitaan, ja tästä syystä he luovat omat sääntönsä. Psykopaattisia piirteitä omaavien vankien tekemät rikokset ovat hyvin monialaisia. Psykopaattisia piirteitä omaavat henkilöt eivät kuitenkaan aina päädy vankilaan, vaan he voivat esimerkiksi väärinkäyttää ammattiaan tai aiheuttaa tuskaa lähimmäisilleen. (Hare 2004, 64-66.)

3.5 Psykopatian yhteys rikollisuuteen

Psykopatia on rikollisen käyttäytymisen suuri riskitekijä, ja suurin riskitekijä rikosentekijän väkivaltaisuuden uusimiselle. Psykopaattisia piirteitä omaavat rikosentekijät ovat todennäköisemmin joutuneet nuorella iällä osaksi rikosseuraamusjärjestelmää ja tekevät väkivaltaisempia rikoksia kuin ei-psykopaattisia piirteitä omaavat rikosentekijät. (Culhane, Walker & Hildebrand 2017, 2.) Psykopaattisia piirteitä omaavien rikollisten persoonallisuudessa korostuu erityisesti korkea omanarvontunto, patologinen valehtelu, varhaiset käytösongelmat ja suunnitelmallisten tavoitteiden puuttuminen (Konttila & Holmalahti 2009, 247, Haren & Neumannin 2006 mukaan).

Sisäisen kontrollin puute ja vääristynyt moraalikäsitys oikeasta ja väärästä on riskitekijä rikolliselle käyttäytymiselle. Rikostyyppit psykopaattisia piirteitä omaavien vankien kanssa vaihtelevat niin pienistä varkauksista suunnitelmallisiin henkirikoksiin. Psykopaattisia piirteitä omaavien ihmisten lukumäärään suhteutettuna heidän rikollinen käyttäytymisensä on yleistä ja runsasta, ja siten he ovat yliedustettuina vankipopulaatiossa. Persoonan poikkeavuus ja nopea sopeutuminen tilanteisiin ilman sisäistä kontrollia ja omaatuntoa on rikoksia mahdollistava yhdistelmä. Vihamielinen ja väkivaltainen käyttäytyminen on todennäköisempää psykopaattisia piirteitä omaavalle ihmisille kuin muille. Väkivallan tai uhkailun voi nähdä välineenä, jota he hyödyntävät epämiellyttävässä tilanteessa välittämättä uhrin kokemasta tuskasta. Väkivallanteot voivat olla kylmäverisiä ja niistä saattaa puuttua voimakkaat tunneilmaisut, mitä muissa henkirikoksissa usein havaitaan. (Hare 2004, 82-87.) Päätöksenteossa ja suunnittelussa näkyvät kognitiiviset erot voivat selittää psykopaattisia piirteitä omaavan ihmisen väkivaltaista käyttäytymistä. (Häkkänen-Nyholm 2009, 201, Porterin & Woodworthin 2006 mukaan). Tutkimuksissa on todettu, että väkivaltarikollisuus on yhteydessä sekä korkeisiin pisteisiin psykopatiamittarissa että matalaan älykkyyteen. (Häkkänen-Nyholm 2009, 202, Heilbrunin 1985 mukaan).

Nuoret, joilla on psykopaattisia piirteitä, tekevät enemmän väkivalta- ja seksuaalirikoksia kuin ne rikoksia tekevät nuoret, joilla ei ole psykopaattisia piirteitä. Väkivaltarikokset psykopaattisia piirteitä omaavien nuorien tekeminä ovat myös raaempia ja tuottavat uhreille enemmän vammoja. (Lindberg 2010.) Suomalaisessa henkirikoksiin keskittyneessä tutkimuksessa joka viidennellä nuorella oli merkittävästi psykopaattisia piirteitä, PCL-R pistemäärän ollessa 26 tai enemmän (Lindberg, Laajasalo, Holi, Putkonen, Weizmann-Henelius & Häkkänen-Nyholm 2009).

Psykopaattisia piirteitä omaavat ihmiset tekevät paljon rikoksia 40 ikävuoteen asti, minkä jälkeen teot vähenevät. Muut rikokset vähenevät enemmän kuin väkivaltarikokset. Rikollisuuden väheneminen voi selittyä sillä, että he ovat oppineet tyydyttämään tarpeensa vähemmän antisosiaalisilla tavoilla kuin aikaisemmin. Heidän persoonallisuuspiirteensä pysyvät kuitenkin samankaltaisina, vaikka olisivatkin vähentäneet rikoksien tekemistä iän myötä. (Hare 2004, 91.)

Psykopatialle on tyypillistä tavoitehakuinen väkivalta, ja tästä syystä psykopaattisia piirteitä omaavat rikosentekijät ovat vankiloissa rikollisjengien jäseniä ja suunnittelevat rikoksia useimmin kuin muut vangit. Pahimmissa tapauksissa asema tekee heistä vaikutusvaltaisempia. Muiden häirintä ja kiusaaminen, henkilökunnan manipuloiminen ja syyllisyyden puute antaa vaikutelman siitä, että psykopaattisia piirteitä omaavat rikosentekijät sopeutuvat elämään vankilassa. Psykopatian huomioiminen vankilassa on erityisen merkittävää, sillä heidän vuorovaikutuksensa muiden vankien ja henkilökunnan kanssa eroaa suuresti muusta vankipopulaatiosta, joka voi aiheuttaa paljon vaikeuksia. (Lauerma 2012, 224.)

3.6 Rikosentekijöiden kuntoutuksen lähtökohdat

Tässä luvussa on nostettu esiin yleisesti kuntoutuksen suunnitteluun liittyviä lähtökohtia ja periaatteita, jotka ovat oleellisia sovellettaessa kuntoutusmenetelmiä psykopaattisia piirteitä omaaviin rikosentekijöihin. Opinnäytetyömme käsittelee kuntoutuksen mahdollisuuksia ja selvittää kuntoutusmenetelmien toimivuutta psykopaattisia piirteitä omaavien rikosentekijöiden kohdalla. Tämän luvun on tarkoitus selvittää kuntoutuksen taustalla vaikuttavia periaatteita, jotka ovat oleellisia myös opinnäytetyön tulosten tarkastelussa.

What works -suuntauksen pääajatuksena on kuntouttaa rikosentekijöitä uusimisriskin ehkäisemisen näkökulmasta. Rikosentekijöiden kuntoutuksessa tulee osata arvioida rikollisen käyttäytymisen hyödyt rikosentekijälle, ja mitkä tarpeet ovat käyttäytymisen taustalla. Rikolliseen käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa tehokkaimmin keskittymällä antisosiaaliin asenteisiin, rikollisten verkostojen merkitykseen, itsehillintään, läheisiin liittyviin riskitekijöihin, päihdeongelmaan ja aggressiivisuuteen. Työntekijän ja rikosseuraamusasiakkaan välisessä työskentelyssä tulee rakentaa yhteistyötä ja noudattaa kognitiivisiin rakenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttavia menetelmiä sosiaalisen oppimisen teorian mukaisesti. (Tyni 2015, 53-62.)

Rangaistusajan suunnitelmien toteuttaminen edellyttää, että tarjolla on erilaisia toimintoja intensiteetiltään ja toteutustavaltaan. RNR-malli (riski-tarve-vastaavuus) perustuu pääosin sosiaalisen oppimisen teorioihin ja sen perusajatus on, että rikollinen käyttäytyminen on opittua eli sen tilalle voi oppia uutta käyttäytymistä (Tyni 2015, 59). Riskiperiaatteen mukaan intervention intensiteetin tulee olla suhteessa vangin arvioituun uusimisriskiin. Esimerkiksi liian intensiivinen puuttuminen vähäisen uusimisriskin rikoksenteikijän tilanteessa saattaa jopa lisätä uusimisriskiä. Korkean uusimisriskin rikoksenteikijät tarvitsevat taas vastaavasti intensiivisempää kuntoutusta hyötyjen saavuttamiseksi kuin matalan uusimisriskin rikoksenteikijät. Työpanos kohdennetaan niihin, jotka sitä eniten tarvitsevat. Tarveperiaatteen mukaan työ tulee kohdentaa tekijöihin, jotka ovat yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen. On siis tunnistettava, mitä rikoksenteikijän tilanteessa halutaan muuttaa, ja mikä tekijä on uusintarikollisuusnäkökulmasta merkittävin. Vastaavuusperiaatteen mukaan toiminnan toteuttamistavan tulee vastata rikoksenteikijän vastaanottokykyä ja huomioida niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön kuntoutukseen sitoutumiseen. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi yksilön motivaatio ja persoonallisuuden piirteet. Arvioinnissa tulee löytää vangille sopivin työskentelytapa. (Arola-Järvi 2012, 33-34; Tew ym. 2013, 132.)

Psykologiset interventiot tarjoavat taitoja ja motivaatiota, joita rikoksenteikijät hyödyntävät ollessaan elämänsä käännekohdassa ja osana sosiaalisia verkostoja. Voimavarakeskeiset kuntoutusnäkökulmat, kuten Good Lives Model (GLM), vahvistavat rikollisuudesta irrottautumista, koska niissä huomioidaan rikoksenteikijän sitoutuminen ja hänen sosiaalinen ympäristönsä. Good Lives Modelilla on vahva eettinen sekä psykologiseen teoriaan pohjautuva perusta. Dynaamiset riskitekijät, kuten rikosmyönteiset asenteet, nähdään sisäisinä tai ulkoisina esteinä hyvän elämän elämiselle, ja näitä riskitekijöitä käsitellään voimavaraistavalla työskentelyotteella. Good Lives Modelin perusajatuksen mukaan kaikki ihmiset, myös rikoksenteikijät ovat tavoitesuuntauneita ja pyrkivät täyttämään ihmisen perustarpeita. Perustarpeet ovat tiettyjä mielentiloja sekä henkilökohtaisia ominaisuuksia ja kokemuksia, jotka ovat luontaisesti hyödyllisiä sekä edustavat yksilön keskeisiä arvoja ja elämän prioriteetteja. Pelkkä rikoksen uusimiseen vaikuttavien riskitekijöiden käsitteleminen ei todennäköisesti kannusta rikoksia tehneitä yksilöitä omaksumaan uusia tapoja ajatella itsestään ja elämästään. Rikoksenteikijät tarvitsevat mahdollisuuden parempaan elämään, eikä pelkästään lupausta vähemmän haitallisesta elämäntyylistä. (Willis & Ward 2013, 307-314.)

Kognitiivis-behavioraalisilla toimintaohjelmilla, joiden tavoitteena on vaikuttaa rikolliseen käyttäytymiseen liittyviin ajatusmalleihin ja toimintatapoihin, on kansainvälisesti ollut uusintarikollisuuden ehkäisemisessä positiivisia tuloksia. Vastaavasti kuntoutusohjelmien kesken jättämisellä on kielteinen vaikutus verrattuna ei-hoitoa saaneiden vertailuryhmiin. Ajatusvääritymien korjaaminen, rikoksenteikijän vastuuttaminen ja oman toiminnan hallitsemisen keinojen opettelu on toimintaohjelmien keskiössä. (Haapasalo 2008, 252; Hollin, Palmer & Hather 2013, 125.) Vaikuttavan intervention erityispiirteitä ovat myös tarkasti määritellyt toimintamallit ja

tavoitteet, kuntoutus on suunnattu korkean riskin rikoksentekijöille ja henkilökunta on hyvin koulutettua (Hollin, Palmer & Hatcher 2013, 118).

3.7 Väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kuntoutus

Tämän opinnäytetyö keskittyy väkivalta- ja seksuaalirikoksia tehneisiin psykopaattisia piirteitä omaaviin rikoksentekijöihin. Tämä luku käsittelee tyypillisiä kuntoutusmenetelmiä väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kohdalla, jotka toimivat pohjana myös psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutukseen heidän syyllistyessään näihin rikostyyppeihin.

Suuttumuksen tunne ja sen eri osa-alueet eli viha, aggressio ja kostamisenhalu edesauttavat väkivaltarikoksen syntymistä. Moni väkivaltarikoksiin syyllistynyt henkilö saattaa kiintyä taapaansa purkaa vihaa, ja sen purkaminen voi tuntua tyydyttävältä. Suuttumuksen hallintaan keskittyneet interventiot perustuvat RNR-malliin. Suuttumuksen heikko hallitseminen lisää väkivallan riskiä (riskin periaate), suuttumus on dynaaminen muuttuja, joka reagoi kuntoutukseen (tarpeen periaate) ja kognitiivis-behavioraalinen suuttumuksen hallintaan keskittyvä kuntoutus on mukautettavissa eri asiakaskunnille. Suuttumuksen heikon hallinnan taustalla voi rikoksentekijöillä olla useita eri tekijöitä, kuten surua, pettymystä ja vaikeiden elämäntilanteiden tuomia tuskallisia muistoja. (Novaco 2013, 212, 228.)

Seksuaalirikoksista tuomittujen kuntoutus on tänä päivänä pääsääntöisesti kognitiivis-behavioraalista, jolloin pääpaino työskentelyssä on tekojen taustalla vaikuttaneissa ajatuksissa ja tunteissa. Persoonallisuuteen sekä emotionaalisuuteen tai kognitioihin liittyvät heikkoudet otetaan työskentelyssä huomioon rikollisen käyttäytymisen taustavaikuttajina. Hoito-ohjelmat sisältävät usein tekoihin johtavien riskitekijöiden tunnistamista, kieltämistäipumuksen käsitteilyä, kognitiivisten vääristymien vähentämistä, uhriempatian lisäämistä, sosiaalisen toimintakyvyn lisäämistä, poikkeavan seksuaalisen kiihotuksen vähentämistä sekä tekijän omien uhrikemusten käsittelyä. Vihan tunteiden hallinnan opetteluun avulla voidaan vaikuttaa raiskausrikkoksia tekevien rikoksentekijöiden seksuaaliseen motivaatioon ja aggressiivisuuteen. Impulsiivisen toiminnan vähentäminen on merkittävä seikka antisosiaalisen käyttäytymisen vähentämiseksi. (Haapasalo 2008, 196-198.)

3.8 Psykopaattisten piirteiden huomioiminen kuntoutuksessa

Korkeat PCL-R pistemäärät voivat näyttäytyä hyvin erilaisina uusimisriskin korkeutta arvioidessa eri yksilöillä, riippuen eri faktorien pistemääristä. Faktori 2 on yhdistetty vahvemmin uusimisriskiin kuin faktori 1, mutta molempien faktoreiden tekijät tulee huomioida suunnitellussa kuntoutusta, joka pyrkii vaikuttamaan uusimisriskiin. On todettu, että korkeat PCL-R pistemäärät rikoksentekijöillä ovat yhteydessä korkeampaan uusimisriskiin, ja sen mukaisesti nämä rikoksentekijät tarvitsevat pidempää ja intensiivisempää kuntoutusta laskeakseen uusimisriskiään. Kuntoutuksen tavoitteena on ennen kaikkea uusintarikollisuuden vähentäminen, joten

kuntoutuksen tulee keskittyä tekijöihin, jotka vaikuttavat rikolliseen käyttäytymiseen. Useimmiten kuntoutuksen pääpaino ei näin ollen ole psykopatian oirekuvassa, vaikkakin psykopaatisten piirteiden vähentyminen olisi merkittävää rikoksentekijän elämänlaadun ja hoidettavuuden parantamiseksi. (Tew ym. 2013, 133-134, 138.)

Yksilöllisten erojen takia kriminogeeniset tekijät kunkin rikoksentekijän kohdalla tulee tunnistaa kuntoutustarpeen kartoittamiseksi. PCL-R mittari sisältää sekä dynaamisia että staattisia tekijöitä, joten sen käyttäminen kuntoutuksen tarvetta arvioidessa voi olla hyödyllistä. Rikoksentekijöillä, joilla on korkea PCL-R pistemäärä, mutta matalat arvot impulsiivisuudessa ja käyttäytymisen kontrolloinnissa faktorissa 2 syylistyvät todennäköisemmin tavoitehakuiseen väkivaltaan, ja tästä syystä tarvitsevat kuntoutusta, jonka tavoitteena on löytää sosiaalisesti hyväksyttävämpiä keinoja tavoitteiden saavuttamisessa ja kehittää heidän ongelmanratkaisukykyään. Niillä yksilöillä, jotka ovat saaneet korkeat arvot faktorin 2 heikon käyttäytymisen kontrollin kohdalla, kuntoutus voi olla hyödyllisintä keskittää vihan hallinnan harjoittamiseen uusimisriskin vähentämiseksi. Tutkimuksissa on todettu, että empatiakyvyn puutteeseen keskittyvät kuntoutukset saattavat kehittää yksilöiden taitoja väärillä tunteillaan pyrkimykseenään manipuloida muita ihmisiä. Yksilöt, joilla on syyllisyyden tunteen puute ja vähäinen empatiakyky, voivat kuitenkin reagoida positiivisesti kuntoutukseen, joka keskittyy moraalikäsitteiden kehittämiseen ja toisten ihmisten huomioimiseen. (Tew ym. 2013, 134-135.)

On merkittävää arvioida, mistä tekijöistä korkeat psykopatiapistemäärät koostuvat, sillä sen avulla voidaan tunnistaa hoidon vastaavuuden mahdolliset ongelmat yksilöiden kohdalla. Faktorin 1 piirteet voivat näyttäytyä kuntoutukseen vastaavuudessa siten, että yksilöt pyrkivät manipuloimaan muita kuntoutuksen avulla. Rikoksentekijät eivät myöskään käyttäydy aidolla tavalla tai tuo oikeita asenteitaan esiin vaan pyrkivät näyttäytymään positiivisessa valossa. Tutkimusten mukaan korkeat pistemäärät faktorissa 2 aiheuttavat yksilöissä vaikeuksia suorittaa annettuja tehtäviä ja saavuttaa kuntoutuksessa asetettuja tavoitteita. He kyllästyvät nopeammin ja ovat impulsiivisempia päätöksenteossaan, joten he rikkovat sääntöjä helpommin. Vastaavuuden periaatteen näkökulmasta tarkoituksenmukainen kuntoutus sisältää välitavoitteita, jotka ovat yksilöiden omien henkilökohtaisten intressien mukaisia sekä innostavia ja haastavia. Tämä voi auttaa yksilöitä keskittymään kuntoutukseen ja pitää yllä kiinnostuneisuutta. Psykopaatista piirteitä omaavilla rikoksentekijöillä saattaa olla käyttäytymisongelmien lisäksi myös sellaisia persoonallisuuden piirteitä, jotka vaikuttavat positiivisesti kuntoutukseen sitoutumiseen ja sen onnistumiseen. Heillä voi olla esimerkiksi hyvä itsekontrolli tai kiinnostus kokeilla uusia asioita. Voimavarojen hyödyntäminen voi tehdä kuntoutuksesta vaikuttavampaa. (Tew ym. 2013, 135-136.)

4 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön toteutusta kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessin mukaisesti. Luku koostuu tutkimuskysymysten muodostamisesta, aineiston valitsemisesta, kuvailun rakentamisesta sekä tuotetun tuloksen tarkastelemisesta. Jokainen alaluku esittelee kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteitä tutkimuksen toteuttamisessa ja sen lisäksi luvussa eritellään tämän opinnäytetyön toteutuksen yksityiskohtia.

Valitsimme opinnäytetyömme muodoksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen. Valintaan vaikutti vahvasti sillä hetkellä valloillaan oleva COVID-19-virus ja sen aiheuttamat poikkeusolot. Meille oli tärkeää, että pystyisimme toteuttamaan opinnäytetyömme aikataulussa, jonka olimme suunnitelleet henkilökohtaisten tavoitteidemme pohjalta. Tämän vuoksi pidimme kyseistä menetelmää varmimpana vaihtoehtona, sillä muut tutkimusmenetelmät olisivat riskialttiita venymään mahdollisesti pitkäksikin aikaa valloillaan olevan tilanteen vuoksi.

Kirjallisuuskatsausta käytetään hyvin usein osana tutkimusta, mutta se voi myös itsessään olla tutkimusmenetelmä. Tämän menetelmän avulla halusimme luoda katsauksen siihen, minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksesta ja minkälaista kuntoutusta maailmalla tarjotaan. Luomalla tämän katsauksen, saisimme ajankohtaista ja relevanttia tietoa siitä, mikä tilanne on nyt ja kuinka sitä voisi kehittää, sekä pystyisimme kuvailemaan ilmiötä kokonaisuutena ja tarkastelemaan sitä erityisesti uusintarikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta.

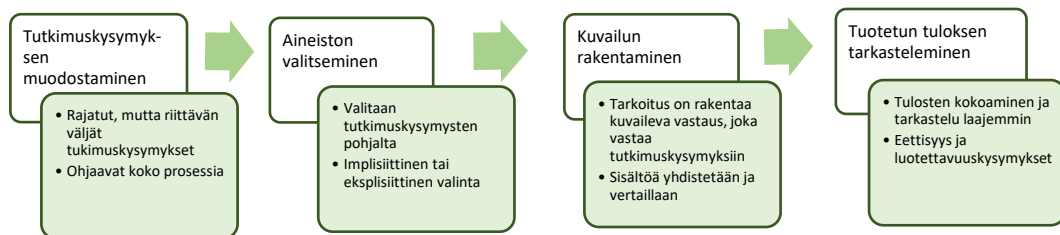
Kirjallisuuskatsauksia on useita erilaisia. Opinnäytetyön toteutukseen valikoitunut kuvaileva kirjallisuuskatsaus on nimensä mukaisesti kuvaus, jolla vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

4.1 Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä käytetään Baumeisterin ja Learyn (1997, 312) mukaan silloin, kun tutkimuksen tarkoituksena on olemassa olevan teorian kehittäminen ja uuden teorian luominen, olemassa olevan teorian arvioiminen, tietyn aihealueen ympärille kokonaiskuvan muodostaminen sekä teoriassa ilmenevien ongelmien tunnistaminen tai teorian historiallisen kehityksen kuvailu. Kirjallisuuskatsauksessa kootaan yhteen tutkimustuloksia, joiden avulla luodaan uusia tutkimustuloksia. (Salminen 2011, 3-4.) Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä olevan kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteinä pidetään sen laaja-alaista tutkimusotetta ilman tiukkoja sääntöjä. Tutkimusaineisto on laajaa, eikä tutkimuskysymysten tarvitse olla kovin tarkkarajaisia. (Salminen 2011, 6.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan esittää neljän vaiheen kokonaisuutena. Alla oleva taulukko kuvaa sen neljä eri vaihetta (Kangasniemi ym. 2013, 294-295), joista ensimmäinen on

tutkimuskysymyksen muodostaminen, toinen aineiston valitseminen, kolmas kuvailun rakentaminen ja neljäntenä tuotetun tuloksen tarkasteleminen.

Kuvio 1: Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet

4.2 Tutkimuskysymykset

Ensimmäinen vaihe on siis tutkimuskysymyksen muodostaminen. Tutkimuskysymys kertoo lyhyesti ja ytimekkäästi sen, mihin tutkimus tai työ tulee vastaamaan. Tutkimuskysymys kulkee koko ajan mukana, kun aihetta käsitellään. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimusaineisto valikoituu pitkälti tutkimuskysymysten perusteella ja tarkoituksena on, että aineisto vastaisi mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa onnistunut tutkimuskysymys merkitsee sen riittävä täsmällisyys ja sen rajaaminen siten, että ilmiön syvällisempi tarkastelu on mahdollista. (Kangasniemi ym. 2013, 294-295.) Muodostimme omat tutkimuskysymyksemme siten, että ne olivat tarkoituksenmukaisia olematta liian rajattuja tai liian laajoja. Tämä oli tärkeää, erityisesti kun haimme tutkimusaineistojamme.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta?
Alatutkimuskysymys: Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?
2. Vaikuttaako psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa kuvaileva kirjallisuuskatsaus psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta jo olemassa olevan tutkimustiedon avulla, haastaen vallitsevaa käsitystä kuntoutuksen mahdottomuudesta. Tässä opinnäytetyössä muutoksella tarkoitetaan kuntoutuksen aikana tapahtuvaa muutosta psykopaattisissa piirteissä sekä

tutkittavan hoitoon sitoutumisessa. Vaikuttavuudella tarkoitetaan kuntoutuksen vaikutusta uusintarikollisuuteen; onko kuntoutuksen läpikäyneillä nähtävissä muutosta uusintarikollisuudessa vai ei. Tutkimuskysymykset on muotoiltu ilman oletusta mahdollisen muutoksen suunnasta eli tapahtuuko muutosta positiiviseen vai negatiiviseen. Tutkittavana ilmiönä muutoksen käsitteessä tulee huomioida yksilölliset muutokseen johtaneet seikat, jolloin yleistettävien johtopäätösten tekemisessä tulee noudattaa varovaisuutta. Kirjallisuuskatsauksen ollessa tutkimusmenetelmänä tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei olekaan luoda yleistettävää tietoa, vaan laajaa kuvausta psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta ja heidän uusintarikollisuudestaan. Uusintarikollisuuden mittarina tutkimusaineistossa on käytetty tuomiotietoja sekä tutkittavista tehtyjä uusimisriskin arviointeja.

Rajasimme työmme koskemaan psykopaattisia piirteitä omaavia henkilöitä, jotka ovat tuomittuja väkivalta- tai seksuaalirikoksesta. Halusimme keskittyä kuntoutukseen, jota tarjotaan rikoksesta tuomituille, sillä tämä rajaa samalla kohderyhmäämme niihin psykopaattisia piirteitä omaaviin henkilöihin, joilla nämä piirteet ovat mahdollisesti edesauttaneet rikollisuutta. Repo-Tiihosen mukaan (2007, 2371) yli puolet vakavista rikoksista on psykopaattisia piirteitä omaavien henkilöiden tekemiä, joten kuntouttamalla tai saamalla haltuun vallitsevia piirteitä myös vakavien rikosten uusiminen ja tekeminen mahdollisesti vähentyy. Koimme siis tärkeäksi keskittyä rikoksista tuomittuihin henkilöihin myös siksi, että merkittävällä osalla vangeista on piirteitä tai diagnosoitu persoonallisuushäiriö, jotka ilmenevät psykopatiana. Kuntoutuksella voitaisiin mahdollisesti parantaa suoriutumista vankeusajasta sekä paluuta yhteiskuntaan.

Psykopaattisia piirteitä omaavien henkilöiden kuntoutus ja omaan tunne-elämään tutustuttaminen nähdään usein kalliina ja aikaa vievänä, ja Repo-Tiihonen vertaakin sitä kirjoituksessaan ”Graalin maljan etsintään”. Repo-Tiihonen perustelee näkemystään esimerkiksi sillä, että ryhmässä tapahtuva kuntoutus toimii haitallisena, koska psykopaattisia piirteitä omaavilla henkilöillä on kyky oppia käyttämään sitä muita vastaan, eikä psykopaattisia piirteitä omaavilla henkilöillä riittäisi epämukavuuden ja syyllisyyden tunnetta, jotta motivaatio kuntoutumiseen löytyisi. (Repo-Tiihonen 2007, 2374.)

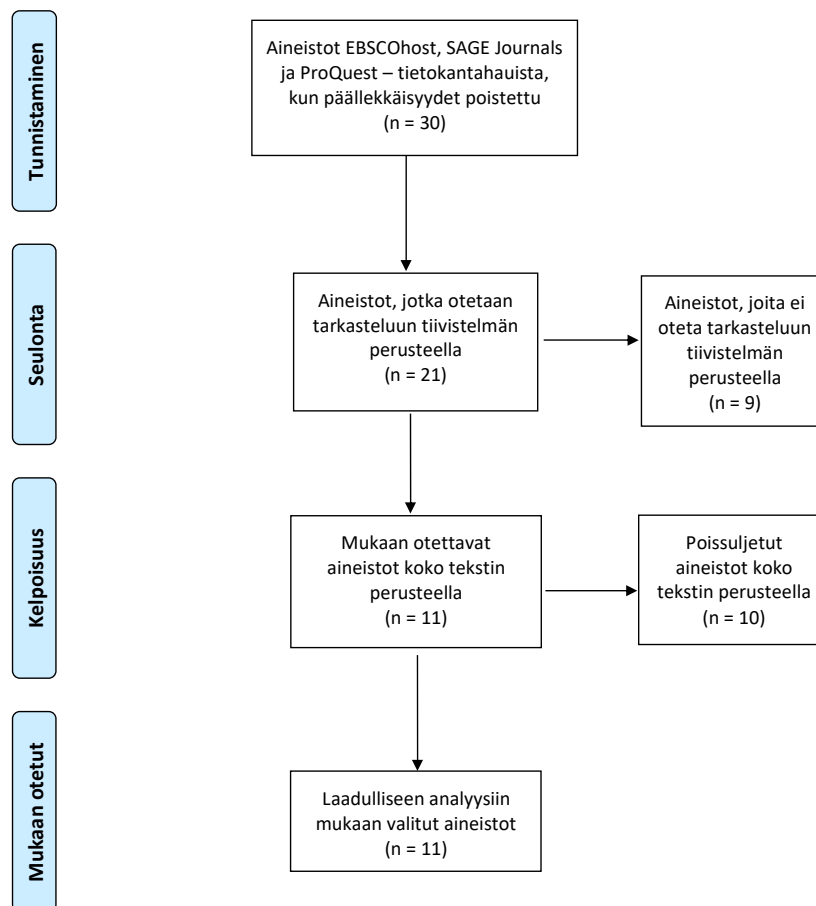
4.3 Aineiston valitseminen

Toinen vaihe on aineiston valitseminen. Aineiston valintaa ohjaavat asetetut tutkimuskysymykset ja aineisto tulee valita siten, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymys määrää myös tutkimuksessa käytettävien aineistojen määrän - mitä laajempi tutkimuskysymys, sitä enemmän aineistoja kirjallisuuskatsaukseen voidaan valita. Aineisto koostuu pitkälti aiemmasta jo olemassa olevasta tutkimustiedosta, joka on merkityksellistä tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta. Merkittävin tekijä aineiston sopivuudessa on, että sen avulla tulee kyetä käsittelemään ja tarkastelemaan valittua aihetta ilmiölähtöisesti ja tarkoituksenmukaisesti. (Kangasniemi ym. 2013, 295.)

Aineisto koostuu usein elektronisista tietokannoista haetusta tutkimustiedosta tai muista tieteellisistä julkaisuista. Aineistohakua eli valintaa voidaan toteuttaa implisiittisesti tai eksplisiittisesti. Näiden tapojen ero tulee ilmi raportointitavoissa ja systemaattisuudessa. Implisiittisessä valinnassa esimerkiksi aineistojen tietokantoja, hakukriteereitä tai sisään- ja ulosottokriteereitä ei raportoida. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistojen osuvuuden ja luotettavuuden tulee ilmetä selkeästi itse raportin tekstistä. Eksplisiittisessä aineiston valinnassa on paljon samaa, kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. Tässä valintatavassa koko hakuprosessi ja käytetyt kriteerit raportoidaan yksityiskohtaisesti. (Kangasniemi ym. 2013, 295-296.)

Omassa työssämme käytimme aineiston valinnassa eksplisiittistä valintaa. Valitsimme tämän tavan siksi, että se on luonnollinen tapa etsiä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineistoja. Eksplisiittinen valinta myös mahdollisti kriteereiden joustamisen, jolloin meillä oli mahdollisuus myöhemmässä vaiheessa poiketa hakukriteereistämme, jos koimme sen tarkoituksenmukaiseksi tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valinnan painoarvo on siis tutkimusten sisällöllisellä valinnalla, ei hakukriteereiden ja ennalta asetettujen ehtojen mukaisella hakemisella (Kangasniemi ym. 2013, 296). Aineiston valintaprosessi eteni Prisma 2009 Flow Diagramin mukaisesti (Kuvio 2), joka on kehitetty alun perin kuvaamaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston valinnan eri vaiheita. Sitä on kuitenkin mahdollista hyödyntää hahmottamaan myös kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineistonkeruuprosessia.

Alla olevassa kaaviossa näkyy, miten hakuprosessimme eteni. Aineistohaku tehtiin valittuihin tietokantoihin, jotka määräytyivät meille sen mukaan, miten koimme niiden tarjoavan tieteellisiä julkaisuja aiheesta, josta opinnäytetyössämme on kyse. Aineistohaku on siis toteutettu ainoastaan elektronisiin tietokantoihin ja täten julkaisut, joita ei löydy sähköisesti valituista tietokannoista, jäivät tässä opinnäytetyössä huomioitta. Kaavio kuvaa yleisesti aineistonhaun prosessimme edistymistä.

Kuvio 2: Aineiston systemaattinen valintaprosessi mukailien Prisma 2009 Flow Diagramia (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman & The PRISMA Group 2009, 3)

Valitsimme koehakujemme perusteella kolme tietokantaa, joista aineistohaku suoritettiin käyttäen hakukriteereitämme. Nämä tietokannat ovat SAGEJournals, EBSCOhost ja ProQuest Central. Valitsimme tietokannat Laurean käytössä olevista tietokannoista, joista koimme saavamme eniten vastinetta koehauillamme. Tietokannoista haimme aineistoja alla olevien sisäänotto- ja poissulkukriteerien sekä valittujen avainsanojen perusteella. Hakusanoiksi valikoituivat seuraavat termit: Psychopath* AND offender or criminal or prisoner or felon or conviction or inmate or delinquent AND treatment or therapy or intervention or rehabilitation.

Aineiston valikoitumiseen vaikutti vahvasti valitsemamme sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Sisäänotto- ja poissulkukriteerien avulla on mahdollista tunnistaa, mikä kirjallisuus käsittelee asetettuja tutkimuskysymyksiä ja mikä ei. Kriteerien avulla on mahdollista muotoilla tutkimuksen painopiste, jota tutkimuskysymykset ohjaavat. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit perustellaan kirjallisuuskatsauksen aiheen ja tarvittavan kirjallisuuden kautta. (Aveyard 2010, luku 4.)

Kriteerien luominen auttoi löytämään tutkimuskysymystemme kannalta relevanteimmat aineistot. Kriteerit auttoivat antamaan selkeämmän kuvan kuvattavasta ilmiöstä ja asettamaan rajat aineistolle. Sisäänotto- ja poissulkukriteeriemme vaikuttivat tutkimuskysymyksemme ja kokemuksemme aineistojen saatavuudesta koehakujemme jälkeen. Alla taulukko, jossa on kuvattuna tämän opinnäytetyön sisäänotto- ja poissulkukriteerit, jotka asetettiin peilaten tutkimuskysymyksiämme ja opinnäytetyömme aihetta.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto käsittelee psykopaattisia piirteitä omaavia henkilöitä	Aineisto ei käsittele psykopaattisia piirteitä omaavia henkilöitä
Aineisto käsittelee väkivalta- tai seksuaalirikoksista tuomittuja henkilöitä	Aineisto ei käsittele väkivalta- tai seksuaalirikoksista tuomittuja henkilöitä
Aineisto vastaa vähintään yhteen tutkimuskysymykseemme	Aineisto ei vastaa yhteenkään tutkimuskysymyksestämme
Aineisto on vertaisarvioitu	Aineistoa ei ole vertaisarvioitu
Aineisto on englanninkielinen	Aineisto on muun kuin englanninkielinen

Taulukko 1: Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Hakusanamme valikoituivat tutkimuskysymysten perusteella ja niiden kannalta tärkeistä käsitteistä. Tällaisia käsitteitä työssämme ovat psykopatia, rikoksentekijä, ja kuntoutus. Koska yhtenä sisäänottokriteeristämme on, että artikkelin tulee olla englanninkielinen, käänsimme hakusanamme englanniksi ja käytimme sanojen synonyymejä, jotta hakutulokset olisivat mahdollisimman kattavia. Osallistuimme Laureassa järjestettyyn tiedonhaun työpajaan, jossa opimme erilaisia tiedonhaun työkaluja. Näitä olivat omassa haussamme erimerkiksi sanankatkaisut, (kuten *, jolla tietokanta löytää sanan eri muodoissaan) sekä Boolean operaattorit (AND, OR ja NOT). Jokaisella tietokannalla oli omat ohjeensa hakuprosessiin ja hakujen muodostamiseen. Pehdyimme ja tutustuimme näihin tietokantoihin tarkkaan tekemällä useita harjoitushakua ja hyödyntämällä Laurean tiedonhaun opettajan apua.

Jokaisella tietokannalla oli myös erilaisia mahdollisuuksia hakujen rajaamiseen. Käytimme jokaisessa haussa tarkennettua hakua ja rajasimme sisäänotto- ja poissulkukriteeriemme perusteella tuloksia niin paljon kuin pystyimme. Tässä vaiheessa tarkkaan mietityt kriteerit osoittautuivat erittäin hyödyllisiksi.

Matkalla heräsi myös kysymyksiä mahdollisista uusista sisäänotto- tai poissulkukriteereistä, mutta tulosten määrän perusteella päätimme, että se ei ole tarpeellista. Tuloksia oli kohtuullinen määrä ja pystyimme seulomaan tehokkaasti ja luotettavasti niistä ne, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymyksiimme tai täyttäneet kriteereitämme.

Liitteessä 1 näkyy tarkemmin eriteltyinä eri tietokantoihin tekemämme haut, niissä käytetyt rajaukset, hakulausekkeet sekä hakutulosten määrä. Hakutulokset vaikuttivat melko suurilta, mutta koska meitä oli kaksi tekijää opinnäytetyötä tekemässä, pystyimme käymään läpi nämä tulokset siten, että saimme niistä valittua otsikkotasolla ne, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme ja noudattivat valitsemiamme kriteerejä. Tämän vuoksi tarkempia rajoituksia ei tarvinnut tehdä. Koimme myös, että aineistomme laatu ja luotettavuus tulee olemaan parempaa, mikäli jaksamme käydä läpi suuren määrän tuloksia, kuin jos olisimme päättäneet rajata hakua lisää ja näin mahdollisesti jättää hyviä ja potentiaalisia artikkeleita ulkopuolelle.

Kohtasimme jonkin verran haasteita tietokantojen käytössä, ja hankimmekin tähän paljon apua ja tukea, jotta se olisi meille järkevämpää ja myös lopputuloksen kannalta luotettavampaa. Teimme paljon koehakuja näiden kriteereiden ja hakusanojemme perusteella. Tietokannoissa oli hieman erilaiset keinot päästä parhaaseen hakutulokseen, eli yhdistelimme hakusanojamme siten, että tulosten määrästä tuli jokaisessa tietokannassa tarpeeksi kattava, mutta myös tarpeeksi rajattu. Seuraavassa taulukossa on koottu lopullisten artikkelien määräytyminen askel askeleelta.

Tietokanta	Otsikon perusteella, kun päällekkäisyydet poistettu	Tiivistelmän perusteella	Tekstin perusteella
SAGE Journals	9	7	5
EBSCOhost	10	8	6
ProQuest Central	11	6	0
Yhteensä	30	21	11

Taulukko 2: Aineistohaku

Jokaisen haun jälkeen tarkastelimme tuloksia otsikoiden perusteella. Näistä jatkoon menivät ne tieteelliset artikkelit, jotka otsikkotasolla vastasivat johonkin tutkimuskysymyksistämme tai käsittelivät tutkittavaa aihealuetta.

Oli myös tapauksia, jotka eivät selkeästi kuuluneet hylättyihin tai hyväksytyihin tuloksiin, jolloin otimme artikkelin mukaan vielä seuraavaan vaiheeseen. Tämän teimme siksi, koska halusimme varmistua siitä, ettei meiltä mene tärkeä ja relevantti artikkeli ohi tulkinnanvaraisuuden vuoksi. Tietokannat antoivat tuloksissa joitakin samoja artikkeleita, jolloin karsimme sen pois muista paitsi yhden tietokannan tuloksista. Tämän vaiheen jälkeen meillä oli jäljellä 30 artikkelia, joista valittiin jatkoon pääsijät tiivistelmän perusteella. Tiivistelmiä tarkasteltiin pitäen tutkimuskysymykset mielessä, mutta peilaten erityisesti yllä lueteltuja sisäänotto- ja poissulkukriteereitä (Taulukko 1). Mikäli tiivistelmä vastasi kriteereitämme, artikkeli pääsi seuraavaan vaiheeseen. Tiivistelmien lukemisen jälkeen meillä oli luettavana 21 kokonaista tekstiä. Tässäkin vaiheessa koko tekstiä tarkasteltiin sekä kriteereiden että tutkimuskysymysten valossa. Tämän perusteella lopulliseen aineiston analyysin vaiheeseen valitsimme 11 artikkelia.

Aineiston valinnassa on käytetty apuna myös ”tutkijantaulukkoa” (Liite 2). Tässä taulukossa on koottuna jokainen lopulliseen analyysivaiheeseen valikoitunut artikkeli. Taulukko sisältää tiedon artikkelin tavoitteista ja tarkoituksista, sekä tiedon tutkimuksen otoksesta ja kohderyhmästä. Taulukossa on myös eriteltyä kunkin tutkimuksen keskeisimmät tulokset. Koska taulukossa on kootusti kaikki oleellinen tieto käyttämästämme aineistosta, se toimii tärkeänä työvälineenä analyysivaiheessa sekä helpottaa lukijaa halutessaan löytämään kyseisen aineiston.

4.4 Kuvailun rakentaminen

Kirjallisuuskatsauksessa menetelmän ydin on osa, jossa aineisto käsitellään. Valitun aineiston perusteella pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin rakentamalla laadullinen kuvailu, missä on tarkoitus yhdistellä ja analysoida aineiston tuottamaa sisältöä, sekä syntetisoida tietoa eri lähteistä. Tavoitteena ei ole aineiston tiivistäminen tai referointi, vaan analyysissä on tärkeä pyrkiä luomaan keskustelua aineiston sisällä ja laajempia päätelmiä aineistosta. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Analyysin rakentamisessa olennainen ja tärkeä osuus on synteessin luominen. Tämä tarkoittaa kirjallisuuskatsauksessa sitä, että valikoituneesta aineistosta nostetaan esiin tutkittavan ilmiön kannalta tärkeitä ja merkityksellisiä tekijöitä, jotka sitten ryhmitellään kokonaisuuksiksi. Ilmiötä voidaan tarkastella eri tavoin ja analyysin rakentamiseen on olemassa monenlaisia keinoja ja tapoja, kuten käsitteellistäminen, kategorisointi, kronologiseen järjestykseen asettelu tai tulosten teoreettinen tarkastelu. Kuvailun esittäminen tekstinä on aina aineistolähtöistä ja edellyttää aineiston tuntemista ja kokonaisvaltaista hallintaa. (Kangasniemi ym. 2013, 296-297.)

Tässä opinnäytetyössä käytimme analyysimenetelmänä laadullista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla erilaisten dokumenttien systemaattinen ja objektiivinen analysointi onnistuu. Dokumentilla tarkoitetaan tässä yhteydessä mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia. Laadullinen sisällönanalyysi jaetaan aineistolähtöiseen,

teorialähtöiseen ja teoriasidonnaiseen analyysiin. Käytimme aineistolähtöistä eli induktiivista analyysia. Tällä menetelmällä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti aineistosta. Tärkeää on, että analyysiyksiköt eivät ole ennalta sovittuja. Aineistolähtöinen analyysi nähdään vaikeana toteuttaa, sillä tuloksiin vaikuttaa monet tutkijan valinnat, kuten menetelmä, käytetyt käsitteet ja tutkimusasetelma. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 107-109, 117.) Halusimme kuitenkin valita kyseisen menetelmän, sillä koimme, että tämän kautta meidän on mahdollista kuvata tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman laajasti.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi koostuu lähtökohtaisesti kolmesta vaiheesta: 1) aineiston pelkistäminen eli redusointi, 2) aineiston ryhmittely eli klusterointi ja 3) teoreettisten käsitteiden luominen eli aineiston abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2012, 122). Nämä vaiheet ovat näkyvissä liitteissä 3 ja 4. Aloitimme analyysin etsimällä aineistostamme sellaisia lauseita ja kappaleita, jotka olivat mielestämme tärkeitä tutkimuskysymyksemme mielessä pitäen. Nämä toimivat analyysiyksiköinä. Koska menetelmämme on kirjallisuuskatsaus, koimme järkeväksi luoda analyysiyksiköistä hieman laajempia, kuin mitä ne olisivat mahdollisesti laadullisen tutkimuksen analysoinnissa. Luimme ja tutustuimme teksteihimme perusteellisesti, jonka jälkeen pystyimme nostamaan sieltä esiin analyysiyksiköiksi kelpaavia kokonaisuuksia, jotka myös liittyivät tutkimuskysymykseemme. Käänsimme valitut analyysiyksiköt ensin englannista suomeksi, jonka jälkeen toteutimme ensimmäisen vaiheen ja pelkistimme eli redusoinimme ne. Redusointi tarkoitti meillä käytännössä sitä, että karsimme tutkimuksen kannalta epäolennaisen tiedon pois ja jätimme jäljelle tiivistetyksi sen asian, minkä vuoksi analyysiyksikkö valittiin. Tärkeää oli kuitenkin huomioida, että tiivistäminen ei muuttanut alkuperäisen analyysiyksikön sanomaa. Tässä oli myös huomioitava, että englannista suomeksi kääntäessä tarkoitus ei muutu. Redusoinnin jälkeen aloitimme klusteroinnin. Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä käydään läpi aiemmassa vaiheessa tehtyjä pelkistystyksiä ja etsitään niistä samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä, minkä jälkeen ne ryhmitellään ja muodostetaan alaluokkia (Tuomi & Sarajärvi 2012, 124). Kävimme jokaisen pelkistetyn yksikön läpi yksi kerrallaan ja loimme alaluokat. Eri tavoin sanoitettuja, mutta samaan asiaan viittaavia ilmaisuja yhdistettiin samaan luokkaan. Seuraavaksi siirryimme luomaan yläluokkia samalla tavalla, kuin alaluokkia. Lopuksi yläluokat yhdistettiin pääluokiksi, jotka nimettiin aineistosta nousevan ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. Edellä kuvattu klusterointi-vaihe kuuluu osittain myös abstrahointi eli käsitteellistämisvaiheeseen. Tässä vaiheessa esiin nostetaan tieto, joka on tutkimuksen kannalta oleellista ja muodostetaan sen perusteella teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia kuvataan myös prosessiksi, jossa tutkija rakentaa kuvauksen tutkimuksen kohteesta luomiensa käsitteiden avulla ja vertaa teoriaa sekä johtopäätöksiä alkuperäiseen aineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2012, 126-127).

4.5 Tuotetun tuloksen tarkasteleminen

Viimeisenä vaiheena kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on tulosten tarkasteleminen. Tämä vaihe sisältää sekä sisällöllisen että menetelmällisen pohdinnan. Siihen sisällytetään myös arviointia tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä. Sisällöllisen pohdinnan avulla kirjallisuuskatsauksen keskeiset tulokset kootaan yhteen ja ne esitellään. Tämän lisäksi niitä tarkastellaan yhteiskunnallisen ja teoreettisen kontekstin valossa. Vaiheelle tyypillistä on myös aineiston pohjalta rakentuneiden tutkittavaan ilmiöön liittyvien haasteiden ja jatkokysymysten esittäminen, ja mahdollisten uusien tulkintojen tekeminen. (Kangasniemi ym. 2013, 297.)

5 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Tässä luvussa esitellään kirjallisuuskatsauksen tulokset. Tulokset esitellään analyysivaiheesta muodostuneiden luokkien avulla. Pääluokiksi työssä nousivat ”kuntoutuksen soveltuvuus psykopaatteja piirteitä omaaville rikoksentekeijöille”, sekä ”kuntoutuksen ja uusimisriskin yhteyden vaikutus uusintarikollisuuteen”. Avaamme pääluokkien perusteella syntyneitä asiakokonaisuuksia, jotka vastaavat opinnäytetyössä asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

5.1 Kuntoutukseen vaikuttavat tekijät

Kuntoutukseen vaikuttavilla tekijöillä tarkoitetaan niitä tekijöitä, jotka aineistossa vaikuttivat kuntoutuksessa suoriutumiseen joko positiivisesti tai negatiivisesti. Aineistosta tällaisiksi tekijöiksi osoittautuivat erityisesti korkeat psykopatiapisteet (Olver & Wong 2009; Sewall & Olver 2018; Langton, Barbaree, Harkins & Peacock 2006; Looman, Abracen, Serin & Marquis 2005), psykopatian eri osa-alueiden pistemäärät (Olver, Lewis & Wong 2013; Sewall & Olver 2018) sekä herkkyys kuntoutuksen vaikutuksille (Caldwell 2011; Looman ym. 2005).

Tutkimusaineistossa nostettiin aiemmin tehtyihin tutkimuksiin perustuvia vaihtelevia käsityksiä siitä, vastaavatko psykopaatteja piirteitä omaavat rikoksentekeijät kuntoutukseen positiivisesti vai negatiivisesti. Aineiston tutkimustulokset olivat niin ikään vaihtelevia, riippuen käytetystä kuntoutusohjelmasta ja sen aikaansaavista muutoksista yksilöissä, rikoksentekeijöiden iästä ja uusintarikollisuutta mittaavasta seuranta-ajasta. (Caldwell, Skeem, Salekin & van Rybroek 2006; Olver ym. 2013; Caldwell, McCormick, Wolfe & Umstead 2012.)

Tutkimusten mukaan korkeat psykopatiapisteet ennakoivat kuntoutuksen keskeyttämistä seksuaalirikollisille tarkoitettussa Clearwater-kuntoutuksessa (Olver & Wong 2009, 331; Sewall & Olver 2018, 63). Kuntoutuksen keskeyttäneillä rikoksentekeijöillä oli merkittävästi korkeammat psykopatiapisteet kuin kuntoutuksen loppuun suorittaneilla (Langton ym. 2006, 113). Kuntoutuksen keskeyttäminen ei kuitenkaan vaikuttanut psykopaatteja piirteitä omaavilla

rikosentekijöillä merkittävästi seksuaalirikoksen uusimisriskiin, kun taas väkivaltarikoksen uusimisriskin kohdalla keskeyttäminen oli yhteydessä suurempaan uusimisriskiin (Sewall & Olver 2018, 64).

Psykopatian eri osa-alueita tarkastellessa interpersoonallinen ja affektiivinen osio olivat negatiivisessa yhteydessä kuntoutuksen aikaiseen muutokseen, tarkoittaen että nämä osa-alueet ennustivat heikentyntä edistymistä kuntoutuksen aikana, affektiivinen osio merkittävimmin (Olver ym. 2013, 165; Sewall & Olver 2018, 63). Psykopatian interpersoonallinen ja affektiivinen osa-alue (Faktori 1) aiheuttivat merkittävää vaihtelua terapeuttisessa muutoksessa, kun taas elämäntyylin ja antisosiaalisuuden osa-alueet (Faktori 2) eivät. Hoidon keskeyttämistä yksittäisenä tekijänä ennusti eniten elämäntyyliön pistemäärä ja jonkin verran myös affektiivinen osio. Interpersoonallinen ja antisosiaalinen osio eivät olleet yksittäin hoidon keskeyttämistä ennustavia tekijöitä. (Olver ym. 2013, 163; Sewall & Olver 2018, 63.) Nuorten kohdalla interpersoonallisen osion yhteys laitostäyttymiseen oli herkin kuntoutuksen vaikutuksille (Caldwell 2011, 283).

Kuntoutuksen loppuun suorittaminen ei suoraan kertonut, miten yksilö hyötyi siitä. Korkeita psykopatiapistemia saaneilla ohjelmaan osallistuneilla miehillä ei ollut merkittävästi matalampi riski uusia seksuaalirikos, kuin heillä, jotka jättivät ohjelman kesken. Muutokset uusimisriskissä kuitenkin olivat yhteydessä sekä seksuaaliseen että väkivaltaiseen rikoksen uusimiseen, kun otettiin huomioon psykopatia ja riskin lähtötaso. (Sewall & Olver 2018, 68.)

5.2 Kuntoutuksen aikaiset muutokset

Kuntoutuksen aikaisilla muutoksilla tarkoitetaan muutoksia rikosentekijän psykopaattisissa piirteissä ja käyttäytymisessä kuntoutuksen aikana. Kuntoutusohjelmasta riippuen käyttäytymistä ja kuntoutuksen noudattamista on arvioitu henkilökunnan tekemän arvioinnin perusteella (Caldwell 2011; Caldwell ym. 2012, 146; Barbaree 2005, 1120; Looman ym. 2005, 557) sekä erillisen hoitovastetta mittaavan mittarin (Treatment Behavior scale) avulla (Langton ym. 2006, 104). Kuntoutuksen aikaisia muutoksia uusimisriskissä tutkittiin myös väkivaltariskiä arvioivan ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä kuntoutustarpeita tunnistavan mittarin (VRS ja VRS SO) avulla (Olver ym. 2012, 162; Sewall & Olver 2018, 61; Olver & Wong 2009, 330). Kuntoutuksen aikana tarkkailtavia tekijöitä olivat esimerkiksi tietoisuus rikoksen vaikutuksista uhreihin, muutos uhriempatiassa, osallistumisaktiivisuus, ymmärrys omasta rikoshistoriasta ja suunnitelmat uusintarikollisuuden estämiseksi (Looman ym. 2005, 557; Barbaree 2005, 1121). Kuntoutuksen aikana tapahtuneesta muutoksesta saatu tieto voi olla tarpeellista uusintarikollisuuden todennäköisyyttä arvioidessa, vaikkakin psykopatia vaikuttaa hoitovasteen ja seksuaalirikosten uusimisen väliseen yhteyteen (Langton ym. 2006, 115).

Korkeiden psykopatiapistemäärien vaikutus kuntoutuksen aikaisiin muutoksiin oli aineistossa vaihtelevaa. Tutkimuksissa oli muutamia korkeita psykopatiapistemääriä saaneita henkilöitä,

joiden hoitovaste kognitiivis-behavioraaliseen seksuaalirikollisille tarkoitettuun kuntoutukseen oli positiivinen. Lopuilla korkeita pisteitä saaneista taas hoitovaste oli huonompi. (Langton ym. 2006, 115.) Toisaalta myös kuntoutuksen aikana tapahtunut uusimisriskin väheneminen korkeita psykopatiapisteitä saaneiden kohdalla aiheutti sen, että heillä oli yhtä suuri uusimisriski kuin matalampia pisteitä saaneilla. Tämä tulos voi ennustaa sitä, että osa psykopaattisia piirteitä omaavista rikoksenteikijöistä voi reagoida positiivisesti intensiiviseen kognitiivis-behavioraaliseen kuntoutukseen. (Looman ym. 2005, 563.) PCL-R pisteet olivat vahvasti yhteydessä uusintarikollisuuteen ja ne toimivat hyvänä hoitovasteen ennustajana. Yli 25 pistettä saaneilla kuntoutuksen vaikutukset olivat negatiivisia, kun taas alle 25 pistettä saaneet hyötyivät kuntouksesta. (Rice, Harris & Cormier 1992, 408.)

Kuntoutuksen aikaiset muutokset APSD-mittarin kaikilla osa-alueilla ennusti kehitystä laitospäättämisen ja kuntoutuksen sitoutumisessa. Nuorten psykopatiaan yhdistettäviä persoonallisuuspiirteitä voidaan tehokkaasti vähentää intensiivisen hoidon avulla jopa vaikeasti käyttäytymishäiriöisillä nuorilla. MJTC-kuntoutukseen osallistuvilla tunteettomuuteen, narsistisuuteen ja impulsiivisuuteen liittyvät piirteet vähentyivät merkittävästi kuntoutuksen aikana. Tutkimuksen mukaan intensiivinen kuntoutus tarjoaa merkittäviä edistysaskeleita käyttäytymishäiriöisten nuorten hoidossa. (Caldwell ym. 2012, 144, 150.)

Skeematerapia sai aikaan merkittäviä muutoksia rikoksenteikijässä. Yksilön PCL-R pisteet ennen kuntoutusta olivat 28.4. Interpersoonallisesta osiosta pisteitä 4/8, affektiivisesta osiosta pisteitä 7/8, elämäntyylin osiosta pisteitä 6/10 ja antisosiaalisesta osiosta pisteitä 8/10. Kuntoutuksen aikana antisosiaaliset mielentilat vähenivät, vaikka epäluuloisuus vielä pysyi. Tutkittava pystyi nyt myös tunnistamaan laukaisevia tekijöitä ja kohdistamaan ne rakentavammin. Kuntoutuksen jälkeen rikoksenteikijän PCL-R pisteet olivat 14. Muutosta tapahtui kaikissa muissa, paitsi antisosiaalisessa osiossa. Tässä tulee huomioida, että osio keskittyy suurimmaksi osin historiaan ja aikaisempaan rikolliseen käyttäytymiseen. Vähiten muutosta tapahtui elämäntyyliolosuhteissa ja impulsiivisuus oli edelleen vahvasti läsnä, mutta lähinnä verbaalisella tasolla. Tutkittava ei enää näyttänyt näkyviä psykopaattisia piirteitä vaan enemmän empatiaa, häpeää, syllisyyttä ja parantuneita kommunikaatiotaitoja. (Chakhssi, Kersten, de Ruiter & Bernstein 2014, 450, 457-458.)

Terapeuttisessa yhteisössä muutoksia tapahtui lähinnä negatiiviseen suuntaan ja se lisäsi psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteikijöiden uusimisriskiä. Tutkimukset kuitenkin osoittivat, ettei psykopatia ole muuttumatonta, ja että epäsuopiva laitospäättämisen ympäristö voi lisätä heidän rikollista käyttäytymistään. (Rice, Harris & Cormier 1992, 399, 401-402, 408.)

5.3 Kuntoutusmenetelmien soveltuvuus

Tutkimusaineistossa suurin osa kuntoutusohjelmista olivat intensiivisiä kognitiivis-behavioraalisia kuntoutuksia kohderyhmänään korkeariskiset rikoksenteikijät (Caldwell ym. 2006; Caldwell

2011; Caldwell ym. 2012; Langton ym. 2006; Barbaree 2005; Looman ym. 2005; Olver & Wong 2009; Olver ym. 2013; Sewall & Olver 2018). Aineiston kuntoutusohjelmista enemmistö perustui ”what works” periaatteeseen ja sosiaaliseen oppimisen näkökulmaan huomioiden riskin, tarpeen ja vastaavuuden näkökulmat. Kuntoutusohjelmat olivat pääosin tarkoitettu korkeariskisille rikoksenteikijöille, osa erityisesti seksuaalirikollisille, tarjoten korkean intensiteetin kuntoutusta. Tarpeen näkökulmasta ohjelmat keskittyivät väkivaltaisuuteen linkittyvien kriminogeenisiin tekijöihin, kuten antisosiaalisiin asenteisiin ja vihanhallintaongelmiin. Vastaavuuden periaatteesta tarkasteltuna ohjelmien sisältö, etenemistahti ja tiedon jakaminen oli sovitettu osallistujien kykyyn ottaa vastaan tietoa, huomioiden esimerkiksi kognitiiviset kyvykkyydet, kulttuuriset tekijät tai persoonallisuuden piirteet. Ohjelman osallistujat tunnistivat ja tekivät muutoksia kriminogeenissä tarpeissaan, vahvistavat voimavarojaan ja kehittävät jokapäiväisiä ongelmanratkaisutaitojaan tavoitteenaan vähentää uusintarikollisuutta. (Olver & Wong 2009, 330; Olver ym. 2013, 161; Sewall & Olver 2018, 61.)

Aineistossa oli useampia nuoriin rikoksenteikijöihin keskittyviä tutkimuksia, joissa kuntoutustulokset näyttäytyivät positiivisina väkivaltaisen uusintarikollisuuden sekä psykopaattisten piirteiden vähenemisen näkökulmasta (Caldwell, Skeem, Salekin & van Rybroek 2006; Caldwell 2011; Caldwell ym. 2012). MJTC-kuntoutusohjelmassa korostetaan ihmissuhdeprosesseja, taitojen hankkimista ja tavanomaisten sosiaalisten siteiden kehittämistä rikollisten assosiaatioiden ja toimintojen syrjäyttämiseksi. Kuntoutusohjelma vastaa aggressiivisten nuorten rikoksenteikijöiden tarpeisiin, esimerkiksi heikentämällä viranomaisvastaisuutta. (Caldwell ym. 2006, 591; Caldwell ym. 2012, 146.) MJTC-kuntoutuksen tarkoituksena oli pitää nuoret mukana kuntoutuksessa heidän käyttäytymisestään riippumatta. Caldwellin ja kumppaneiden (2006) mukaan suurin haaste psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteikijöiden tehokkaalle kuntoutukselle voi olla sellaisen kuntoutusohjelman toteuttaminen, joka käsittelee turvallisuuskysymyksiä uhraamatta kuntoutuksen jatkuvuutta. Tutkimukset nostavat esille käsitystä siitä, että merkittävästi psykopaattisia piirteitä omaavien nuorten rikoksenteikijöiden väkivaltaisuutta voidaan vähentää intensiivisen kuntoutuksen avulla. Kuntoutuksen keskittäminen korkeariskiseen nuorten ryhmään voi olla erittäin vaikuttavaa ja tehokasta väkivaltaisuuden ja rikollisen käyttäytymisen vähentämisen näkökulmasta. MJTC-kuntoutus toimi yleisesti väkivaltaista uusimisriskiä vähentävänä kuntoutusmenetelmänä, mutta oli erityisen hyödyllinen niillä nuorilla, joilla oli korkeat pisteet interpersoonallisuuden osiosta. (Caldwell ym. 2006, 593; Caldwell 2011, 283.)

Yksi aineistossa tutkituista kuntoutusmenetelmistä oli terapeutin yhteisö. Terapeutteja yhteisöjä suositellaan päihderiippuvaisille, mielenterveyshäiriöistä kärsiville rikoksen tekijöille sekä rikoksenteikijöille yleensä. Mielenterveyshäiriöisten rikoksenteikijöiden terapeutin yhteisön oli ajateltu olevan erityisen sopiva myös psykopaattisia piirteitä omaaville rikoksenteikijöille. Terapeutteisessa yhteisössä asukkaiden oli määrä huolehtia toisistaan materiaalisella sekä emotionaalisella tasolla, noudattaa yhteisön sääntöjä, antautua ryhmän auktoriteetille ja

kärsiä ryhmän määräämät rangaistukset. Osallistuminen ei ollut vapaaehtoista, eikä halu osallistua ollut yksi sisäänottokriteereistä. Ohjelma sisälsi intensiivistä ryhmäterapiaa jopa 80 tuntia viikossa. Tavoitteena oli luoda ympäristö, jossa asukkaat voisivat kehittää empatiaa ja vastuullisuutta vertaisiaan kohtaan. Hyvin menestyneet asukkaat saivat johtajien rooleja. Kontakti ammattihenkilöstöön oli hyvin vähäistä. Kun psykopaattisia piirteitä omaavia verrattiin verrokkeihinsa eli ei-psykopaattisia piirteitä omaaviin, tulokset osoittivat, ettei terapeutin yhteisö ole sopiva psykopaattisia piirteitä omaaville rikoksentekeijöille. He osoittivat paljon heikompa sopeutumista sekä ensimmäisenä että viimeisenä vuotenaan. Kokonaisuudessaan tutkimus ei osoittanut terapeutin yhteisön vähentävän uusintarikollisuutta psykopaattisia piirteitä omaavilla rikoksentekeijöillä vaan päinvastoin lisäsi sitä. (Rice ym. 1992, 399, 401-402. 408.)

Aineistossa skeematerapian toimivuutta psykopaattisia piirteitä omaavalla seksuaalirikoksentekeijällä tutkittiin tapaustutkimuksena. Verrattuna kognitiivis-behavioraaliseen näkemykseen perustuvaan terapiaan, skeematerapia asettaa enemmän painoa lapsuudenaikaisille tekijöille ja käyttää hyödykseen terapeutin ja potilaan välistä suhdetta, sekä kokeilevia, tunteisiin keskittyviä tekniikoita saavuttaakseen potilaan haavoittuvan puolen. Yksilön muutosta kuntoutuksen aikana arvioitiin käyttäen itsenäisiä arviointeja psykopaattisten piirteiden, kognitiivisten skeemojen ja riskeihin liittyvän käytöksen kohdalla. Skeematerapian arviointiprosessi on psykoterapeutin ja osallistujan yhteistyöhön perustuvaa ja tähtää yhteiseen ymmärrykseen osallistujan ongelmista. Rikoksentekeijä pystyi sitoutumaan terapiaan, luomaan suhteen terapeuttiin ja osoittamaan positiivista hoitovastetta, eikä hoito tehnyt potilaasta vaarallisempaa, kuten yleinen käsitys psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden kuntoutuksesta ja sen mahdottomuudesta antaa ymmärtää. Tutkimus osoittaa, että osa psykopaattisia piirteitä omaavista rikoksentekeijöistä voivat hyötyä kuntoutuksesta, esimerkiksi antisosiaalisten piirteiden vähentymisen kautta. (Chakhssi ym. 2014, 451, 457-458.)

5.4 Kuntoutuksen yhteys uusintarikollisuuteen

Korkeita psykopatiapistemääriä molemmissa psykopatian faktoreissa saaneet miehet uusivat rikoksen merkittävästi todennäköisemmin kuin matalampia pisteitä saaneet. Psykopatian neljästä eri osa-alueesta vain affektiivinen ja antisosiaalinen osa-alue ennustivat väkivaltarikoksen uusimista. (Barbaree 2005, 1122; Looman ym. 2005, 559; Olver 2013, 164.) Tutkimuksissa korkean psykopatiapisteiden ryhmällä oli merkittävästi lyhyempi aika rikoksen uusimisen välillä kuin matalan pisteiden ryhmällä. Nopeampaan rikoksen uusimiseen erityisesti seksuaalirikoksissa vaikutti korkeiden psykopatiapisteiden lisäksi kuntoutuksen heikko hoitovaste. Uusimisriskin laskemiseen kuntoutuksen aikana vaikutti merkittävästi psykopatiapistee, sillä mitä korkeammat pistemäärät, sitä epätodennäköisempää uusimisriskin laskeminen kuntoutuksen aikana oli. Psykopatian merkittävä vaikutus uusintarikollisuuteen näkyi kuntoutuksen aikana hyvin käyttäytyvien ryhmissä, sillä korkeita psykopatiapisteeitä omaavien ja hyvin käyttäytyvien ryhmä uusi merkittävästi nopeammin rikoksen kuin matalammat pisteet omaavien ja hyvin

käyttäytyneiden ryhmä. Psykopatia oli merkittävä ennustaja väkivaltaiseen uusintarikollisuuteen ja sen lisääntymiseen, kun taas kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen tai psykopatian ja kuntoutuksen yhteisvaikutustekijä eivät olleet. (Barbaree 2005, 1122-1125; Langton ym. 2006, 113; Looman ym. 2005, 559; Sewall & Olver 2018, 65.) Aineistossa tutkittu terapeutin yhteisö oli yhteydessä kasvaneeseen väkivaltarikoksen uusimisriskiin niillä osallistujilla, joiden psykopatiapisteet olivat yli 25. Terapeutin yhteisö kuitenkin laski niiden uusimisriskiä, joiden pisteet jäivät alle 25. (Rice ym. 1992, 408.)

Korkeilla psykopatiapisteillä ja heikolla kuntoutuksen aikaisella edistymisellä oli yhtä suuri uusimisriski kuin matalilla psykopatiapisteillä. Korkeita psykopatiapisteitä saaneet rikoksenteikijät, joiden uusimisriski oli kuntoutuksen aikana laskenut ja siten oli kuntoutuksen jälkeen matalampi, uusivat rikoksen matalammalla riskillä verrattuna niihin, joiden uusimisriski ei muuttunut kuntoutuksen aikana. Ne rikoksenteikijät, joilla oli korkeat psykopatiapisteet eikä kuntoutuksen aikana tapahtunut muutosta uusimisriskissä, uusivat rikoksen suuremmalla todennäköisyydellä ja lyhyemmässä ajassa. (Looman ym. 2005, 549.) Muutokset VRS-SO pisteissä olivat yhteydessä vähentyneeseen seksuaalirikoksen uusimisriskiin, kun psykopatia ja staattiset sekä dynaamiset riskitekijät huomioitiin (Sewall & Olver 2018, 65).

Kuntoutuksen aikaisten muutoksien vaikutukset uusintarikollisuuteen olivat aineistossa vaihtelevia. Osassa tutkimuksista kuntoutuksen aikaisella käyttäytymisellä ei ollut yhteyttä yleiseen uusintarikollisuuteen, kun taas osassa tutkimuksista uusimisriskiperustaiset kuntoutuksen aikaiset muutokset korkeariskisillä psykopaattisia piirteitä omaavilla vähensivät väkivaltarikoksen uusimista (Barbaree 2005, 1122; Olver ym. 2013, 160). Hyvä käytös kuntoutuksen aikana ei eronnut uusimisriskin osalta huonosta käyttäytymisestä, kun psykopatiapisteitä ei huomioitu. Toisaalta huono käytös kuntoutuksen aikana psykopaattisia piirteitä omaavilla seksuaalirikoksen tehneillä rikoksenteikijöillä osoitti lisääntyntä seksuaalirikoksen uusimisriskiä. (Looman ym. 2005, 560; Olver & Wong 2009, 334.) Positiivinen kuntoutuksen aikainen muutos korreloi negatiivisesti erityisesti affektiivisen osa-alueen kanssa ja oli merkittävästi yhteydessä väkivaltaisen uusintarikollisuuden vähenemiseen. Erityisesti affektiivinen alue oli merkittävä väkivallan ennustaja. (Olver ym. 2013, 160, 164.) Osassa tutkimuksista hoitovaste ei ennustanut väkivalta- tai seksuaalirikoksen uusimista, kun taas osassa positiivinen hoitovaste oli yhteydessä epätodennäköisempään väkivalta- tai seksuaalirikoksen uusimiseen. Psykopatian yhteys kuntoutustuloksiin vaihteli tutkimuksista riippuen. Kaikissa tutkimuksissa psykopatian ja kuntoutustulosten välillä ei ollut merkittävää yhteyttä vakavaa uusintarikollisuutta tarkastellessa, mutta psykopatian kokonaisvaikutus uusintarikollisuuteen osoittautui merkittäväksi. Seksuaalirikoksen uusimisen näkökulmasta psykopatia ei ollut merkittävin vaikuttaja, mutta psykopatian ja kuntoutustulosten välillä löytyi merkittävä yhteys. Korkeita psykopatiapisteitä (>25) saaneilla seksuaalirikollisilla oli heikompi hoitovaste ja he uusivat seksuaalirikoksen nopeammin kuin muut, mutta yhteys ei ollut enää merkitsevä, kun kuntoutuksen keskeyttäneet poistettiin analyysistä. (Langton ym. 2006, 99; Olver & Wong 2009, 334.) Suurin kehityskaari seksuaalirikoksen

uusimisriskissä näkyi korkeat psykopatia- ja väkivaltapisteet saaneilla miehillä, jotka osoittivat suurta kuntoutuksen aikaista muutosta. Väkivaltaisen uusimisriskin kohdalla korkeita psykopatiapisteitä saaneet osoittivat jyrkempiä ja nopeampia kehityskaaria kuin matalampia psykopatiapisteitä saaneet. Tutkimuksen mukaan tämän ryhmän odotetaan RNR-mallin mukaan hyötävän eniten korkeaintensiivisestä kuntoutuksesta. (Sewall & Olver 2018, 66.)

Aineistossa nuoriin rikoksentekejiin keskittyneiden tutkimuksien tulokset olivat, että MJTC-kuntoutus oli yhteydessä matalampaan uusimisriskiin ja myöhemmin tapahtuvaan vakavaan uusintarikollisuuteen. Vaikka MJTC-kuntoutukseen osallistuneiden ja osallistumattomien ryhmien yleisen uusintarikollisuuden todennäköisyys oli sama, vain yksi viidestä MJTC-kuntoutukseen osallistuneista nuorista oli osallisena väkivaltateossa kahden vuoden sisällä vapautumisesta, mikä oli puolet vähemmän vertailujoukkoon vertailtuna. Tämän lisäksi kuntoutukseen osallistujat olivat epätodennäköisemmin syytettynä väkivaltarikoksesta tai henkirikoksesta seuranta-ajalla. MJTC-kuntoutukseen vaikuttamattomuus yleiseen tai väkivallattomaan uusintarikollisuuteen voi tutkimuksen mukaan selittyä sillä, että erityisesti omaisuusrikosiin tai huumausainerikosten tekemiseen vaikuttavat enemmän elämäntilanne ja nuoren lähiympäristö kuin persoonallisuuden poikkeavuudet, joihin kuntoutus keskittyy. (Caldwell ym. 2006, 571, 589-590.) Intensiiviseen kuntoutukseen osallistumattomien ryhmä syyllistyi kaksi kertaa todennäköisemmin väkivaltarikokseen kahden vuoden seuranta-ajalla, kuin MJTC kuntoutukseen osallistuneiden ryhmä. Tulokset osoittivat, että MJTC-kuntoutus oli yhteydessä merkittävästi vähentyneeseen väkivaltaisen rikoksen uusimiseen. (Caldwell ym. 2006, 571; Caldwell 2011, 280-283.) Erityisesti affektiivisella ja interpersoonallisella osiolla oli merkitystä uusintarikollisuuden vähenemiseen ja ne nuoret, kenellä oli korkeat pisteet interpersoonallisesta osiosta, menestyivät kuntoutuksessa paremmin ja heidän riskinsä rikoksen uusimiseen väheni eniten. Kuntoutuksella oli eniten vaikutusta interpersoonallisen osion ja laituskäyttäytymisen väliseen yhteyteen. Korkeat pisteet interpersoonallisuusosiosta voivat tutkimusten mukaan olla yhteydessä myös parempiin sosiaalisiin taitoihin, jonka vuoksi hyöty MJTC-kuntoutuksesta on korkeampi juuri heillä, jotka saavat korkeat pisteet kyseisestä osiosta. Tutkimuksen mukaan interpersoonallinen osio on lupaava tekijä mietittäessä, mistä kuntoutusmuodosta nuoret psykopaattisia piirteitä omaavat miehet hyötävät eniten. (Caldwell 2011, 280-283.)

Kuntoutuksen keskeyttäminen nosti psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekejiä uusimisriskiä väkivaltarikollisuudessa, mutta ei seksuaalirikollisuudessa (Olver & Wong 2009, 331; Sewall & Olver 2018, 63). Sewallin ja Olverin tutkimuksessa (2018) todetaan, että korkein seksuaalirikoksen uusimisriski oli matalia psykopatiapisteitä saaneilla miehillä, jotka olivat saaneet korkeat pisteet väkivaltaisuudesta (VRS-SO) ja osoittaneet vähäistä muutosta kuntoutuksen aikana, kun taas Olverin ja Wongin tutkimuksessa (2009) todetaan, että korkeita psykopatia- ja väkivaltaisuuspisteitä saaneet olivat todennäköisempiä seksuaalirikoksen uusijoita. VRS-SO toimi yksittäin hyvin seksuaalirikollisuuden uusimisen ennustajana, kun taas PCL-R ei. PCL-R kuitenkin ennusti yksittäin hyvin väkivaltaista uusintarikollisuutta. (Olver & Wong 2009, 331.)

6 Johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tulosten pohjalta tehdyt johtopäätökset. Luvun tarkoituksena on vastata tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymysten avulla oli tarkoitus löytää näkemyksiä psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutuksesta ja näkemyksiä siitä, millainen kuntoutus edesauttaa muutosta. Tarkoituksena oli löytää myös vastauksia siihen, vaikuttaako psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa. Luku on jaettu tutkimuskysymysten pohjalta kahteen alalukuun, joihin on koottu olennaisimmat tutkimustulokset tutkimuskysymyksiin vastaamiseen nähden.

6.1 Näkemykset kuntoutuksesta ja muutosta edesauttava kuntoutus

Tuloksissa esiin nousseet näkemykset kuntoutuksesta vaihtelivat käytetystä kuntoutusmenetelmästä ja kuntoutuksen kohderyhmästä riippuen. Kuntoutuksen suorittaminen ei kaikissa tutkimuksissa vaikuttanut uusimisriskiin laskevasti. Kuntoutuksen aikaisia muutoksia rikoksenteekijöissä tutkittiin tuloksissa erilaisin menetelmin, tarkoituksena arvioida käyttäytymisessä ja psykopaattisissa piirteissä tapahtuvia muutoksia. Psykopatia vaikuttaa tulosten mukaan hoitovasteen ja rikoksen uusimisen väliseen yhteyteen, mutta kuntoutuksen aikaisesta muutoksesta saatu tieto voi olla hyödyllistä uusintarikollisuuden todennäköisyyttä arvioidessa.

Kuntoutuksen aikaisiin muutoksiin korkeat psykopatiapisteet vaikuttivat vaihtelevasti siten, että osan psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksenteekijöiden hoitovaste oli positiivinen, kun taas osalla hoitovaste oli heikompi. Tulokset osoittavat, että osa psykopaattisia piirteitä omaavista rikoksenteekijöistä voivat hyötyä intensiivisestä kuntoutuksesta ja reagoida siihen positiivisesti. Tuloksissa esiintyi psykopatian vahva vaikutus hoitovasteen ennustajana, sillä matalampia pisteitä saaneet hyötyivät kuntoutuksesta, kun taas yli 25 pistettä saaneet reagoivat negatiivisesti.

Positiivisia kuntoutuksen aikaisia muutoksia esiintyi erityisesti nuorilla rikoksenteekijöillä ja skeematerapian tapaustutkimuksessa. Nuorilla rikoksenteekijöillä kuntoutuksella oli merkittäviä muutoksia psykopaattisten piirteiden vähenemiseen, ja piirteiden väheneminen osoitti kehitystä kuntoutukseen sitoutumisessa. Skeematerapian aikana osallistujan psykopatiapisteet lasivat puoleen ja kuntoutus kehitti osallistujan ajattelu- ja toimintamalleja. Erillisistä kuntoutusmuodoista negatiivisen vaikutuksen rikoksenteekijöihin aiheutti terapeuttiseen yhteisöön osallistuminen, mikä nosti rikoksenteekijöiden uusimisriskiä. Tulokset terapeuttisen yhteisön kohdalla osoittivat kuitenkin sen, että psykopatia ei ole muuttumatonta, vaan epäsopeva ympäristö voi jopa lisätä rikollisen käyttäytymisen todennäköisyyttä.

6.2 Kuntoutuksen aikaansaamat muutokset rikoksen uusimisessa

Tuloksissa kuntoutuksen aikaansaamat muutokset uusintarikollisuudessa riippuivat psykopatiapisteiden määrästä, kuntoutuksen aikaisista muutoksista ihmisen käyttäytymisessä tai psykopatiapisteissä, kuntoutukseen sitoutumisesta ja hoitovasteesta. Korkeat psykopatiapistees ja psykopatian osa-alueista affektiivinen ja antisosiaalinen osio ennustivat nopeampaa väkivaltaista uusintarikollisuutta, ja etenkin seksuaalirikoksissa heikko hoitovaste ennusti nopeampaa rikoksen uusimista. Kuntoutuksen keskeyttäminen vaikutti väkivaltarikollisuuden uusimisiin nostavasti.

Uusimisriskin laskeminen kuntoutuksen aikana riippui myös merkittävästi psykopatiapisteiden määrästä. Kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen väkivaltaiseen uusintarikollisuuteen ei ollut useissa tuloksissa merkittävä ennustaja. Kuntoutuksen aikana laskenut uusimisriski korkeita psykopatiapisteitä saaneilla pysyi seuranta-aikana samana. Kuntoutuksen aikana tapahtuneet muutokset väkivaltariskiä arvioivan mittarin pisteissä olivat yhteydessä vähentyneeseen seksuaalirikoksen uusimisriskiin.

Osassa tuloksista kuntoutuksen aikainen muutos vähensi väkivaltarikoksen uusimista, kun taas osassa tutkimuksista vaikutusta uusintarikollisuuteen ei havaittu. Huono käytös kuntoutuksen aikana nosti seksuaalirikoksen uusimisriskiä. Positiivinen kuntoutuksen aikainen muutos korreloi negatiivisesti affektiivisen osa-alueen kanssa ja oli merkittävästi yhteydessä väkivaltaisen uusintarikollisuuden vähenemiseen. Positiivisella hoitovasteella oli osassa tuloksista yhteys epätodennäköisempään väkivalta- tai seksuaalirikoksen uusimiseen.

Nuorten rikoksentekijöiden kohdalla intensiivinen kuntoutus oli tuloksissa johdonmukaisesti yhteydessä matalampaan uusimisriskiin etenkin väkivaltarikoksissa, ja vähensi osallistujien väkivaltaista käyttäytymistä voimakkaasti seuranta-ajalla. Tulokset nuorten rikoksentekijöiden kohdalla osoittavat, että intensiivisen kuntoutuksen vaikutukset väkivaltarikosten uusimiseen ovat merkittäviä. Tulokset osoittivat, että kuntoutukset, joiden aikana tapahtuneet muutokset uusimisriskissä olivat positiivisia, vaikuttivat myös vähentämällä uusintarikollisuuteen seuranta-ajalla.

7 Pohdinta

Tässä opinnäytetyössä on tarkasteltu psykopatiaa käsitteenä, psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutusta sekä muutosta edesauttavan kuntoutuksen erityispiirteitä ja sen vaikutuksia uusintarikollisuuteen. Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin eksplisiittisen valinnan avulla, lopullisen aineistokoon ollessa 11 tutkimusartikkelia. Aineiston tutkimusartikkelit käsittelevät psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutusohjelmiin osallistumista, kuntoutuksen aikaisia muutoksia ja rikoksentekijöiden uusintarikollisuutta.

Aineiston analyysi toteutettiin laadullisen sisällönanalyysin avulla luokittelemalla aineisto erikokoisiin luokkiin yhdistelemällä aineistosta nousseita tuloksia, joiden avulla opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaaminen oli mahdollista. Tässä luvussa tulkitaan opinnäytetyön tuloksia vuoropuhelussa teoreettisen viitekehyksen kanssa, opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä tekijöitä sekä näkemyksiä kehittämisestä ja jatkotutkimusmahdollisuuksista.

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimustulokset osoittavat, että psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntouttaminen on mahdollista, kun kuntoutusohjelma on suunniteltu erityisesti tämän kohderyhmän tarpeet huomioiden. Tutkimustulokset ovat yhteneväisiä teoreettisen viitekehyksen kanssa, jossa korostettiin kriminogeenisten tekijöiden tunnistamista esimerkiksi PCL-R mittaria käyttämällä (Tew ym. 2013, 134-135). Aineistojen otannat koostuivat miehistä ja tehdyt tutkimukset olivat suhteellisen tuoreita. Vanhin oli noin 30 vuotta vanha ja se erosikin tuloksiltaan muista melko selkeästi. Muuten tutkimustulokset olivat keskenään hyvin samansuuntaisia, vaikka tutkimusten kohderyhmät, menetelmät ja tutkimusten miljööt erosivat jonkin verran toisistaan. Tämä kasvattaa kokonaisotantaa, mikä puolestaan lisää tutkimustulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä.

Teoreettisessa viitekehyksessä korostettiin kognitiivis-behavioraalisen kuntoutuksen ja what works -periaatteen mukaisen työskentelyn toimivuutta rikoksentekijöillä (Haapasalo 2008, 252; Hollin ym. 2013, 125). Teoreettinen viitekehys on siten yhdenmukainen opinnäytetyön tulosten kanssa, sillä tutkimusaineistossa käytetyt kuntoutusmenetelmät olivat pääsääntöisesti kognitiivis-behavioraalisia ja tulokset osoittivat menetelmien toimivuutta psykopaattisia piirteitä omaavilla rikoksentekijöillä.

Tulosten perusteella psykopaattisia piirteitä omaavien kuntoutuksessa nousee esiin erityisesti interpersoonallisen osion merkitys ja vaikutus osallistujien väkivaltaisuuteen. Vaikuttamalla tähän osioon pystyttiin vaikuttamaan väkivaltaisuuteen ja sitä pidettiin yhtenä avaintekijänä erityisesti nuorten kohdalla. Tämä on tärkeä tieto, sillä mitä nuorempana yksilöön pystytään vaikuttamaan, sitä todennäköisempää on, että hän voi välttyä rikolliselta polulta ja saada tarvitsemansa tuen ja avun. Tämä on tärkeä näkökulma sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Vaikuttamalla yksilöön voimme vaikuttaa yhteiskunnan turvallisuuteen ja mahdollisesti myös talouteen, kun resursseja voidaan kohdentaa hyödyllisesti niihin yhteiskunnan ongelmakohtiin, jotka niitä erityisesti tarvitsevat. Nuoriin psykopaattisia piirteitä omaaviin rikoksentekijöihin vaikuttaminen kuitenkin edellyttää sitä, että heidän psykopaattiset piirteensä tunnistetaan. Kuinka helposti piirteet sivuutetaan ja laitetaan nuoruuden piikkiin? Onko mahdollista, että vakavien väkivaltarikosten tekijöitä olisi voitu auttaa, jos joku olisi nähnyt mahdollisuuden psykopaattisia piirteitä omaavassa henkilössä ja hänen kuntouttamisessaan sen sijaan, että

toivosta olisi luovuttu ja luotettu näkemykseen, jonka mukaan kuntouttaminen olisi vienyt aikaa ja resursseja ilman tuloksia?

Suomessa vankien kuntoutustilanne on hyvä ja yksilön tarpeita huomioidaan, sekä niihin pyritään löytämään ratkaisuja, jotka vastaavat näihin tarpeisiin. Vankilassa toteutetun toiminnan tavoitteena on edistää vangin mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään lisäämällä vangin elämänhallintaa (L767/2005). Tällä hetkellä Suomessa ei ole erillisiä kuntoutusmuotoja, jotka ovat suunnattu psykopaattisia piirteitä omaaville rikoksentekijöille, vaan kuntoutusohjelmat pääsääntöisesti keskittyvät rikostyyppiin, päihdeongelmaan tai arjen taitoihin. Myös psykopaattisia piirteitä omaavien kohdalla on tärkeää, että myös muita ongelmia yksilön elämässä, kuten päihdeongelmaa hoidetaan. Tilanteesta herää kysymys, voisiko olla mahdollista, että psykopaattiset piirteet jäävät helpommin huomiotta, jos piirteet voisivat selittyä päihteiden käytöllä tai muilla mielenterveyden häiriöillä. Huomioonotettavaa on myös ajatus siitä, että nykyiset käsitykset rikoksentekijöiden kuntoutuksesta psykopaattisia piirteitä omaavien kohdalla nähdään vaikuttamattomina ja pikemminkin yksilön piirteitä lisäävinä. Kuitenkin, kuten teoreettisesta viitekehuksesta (Tew ym. 2013) ja opinnäytetyön tuloksista tulee ilmi, intensiivinen kuntoutus voi saada aikaan positiivisia muutoksia niin yksilöiden psykopaattisissa piirteissä kuin heidän uusintarikollisuudessaan. Psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden tyypillisimmät rikokset tutkimustulosten mukaan ovat seksuaali- ja väkivaltarikokset, joihin on Suomessa kehitetty toimivia kuntoutusohjelmia.

Jos näissä kuntoutusohjelmissa pystyttäisiin huomioimaan erityisenä kohderyhmänä psykopaattisia piirteitä omaavat rikoksentekijät, uskomme, että niistä olisi hyötyä. Haasteena kuntoutuksen onnistumisessa psykopaattisten rikoksentekijöiden kohdalla on psykopatian yhteys kuntoutuksen keskeyttämiseen, sillä tutkimustulosten mukaan psykopatia toimii ennustavana tekijänä kuntoutusohjelmien keskeyttämisessä. Tämä näkyy myös teoreettisessa viitekehyksessä siten, että psykopaattisia piirteitä omaavien on todettu kyllästyvän kuntoutukseen nopeammin (Tew ym. 2013), minkä voi ajatella johtuvan heikommasta kuntoutukseen sitoutumisesta. Mikäli psykopaattisia piirteitä omaavat rikoksentekijät saadaan kuitenkin suorittamaan kuntoutus loppuun asti ja sitoutumaan siihen, tulokset ovat aineistomme perusteella pääosin positiivisia ja merkityksellisiä. Tuloksissa huomioitavaa on kuitenkin myös se, että terapeutin yhteisö kuntoutusmuotona nosti merkittävästi psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden väkivaltaisuutta. Toisaalta kyseinen tutkimus on tehty melkein 30 vuotta sitten, minkä vuoksi ilmiötä olisi hyvä tutkia lisää ja mahdollisesti huomioimalla paremmin psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden tarpeet. Tuohon aikaan käsitys kuntoutuksesta on ollut pääosin näkemys sen mahdottomuudesta, minkä lukuisat uudemmat tutkimukset ovat sittemmin kyseenalaistaneet.

Tutkimuksen tulokset osoittavat positiivisia muutoksia sekä rikoksentekijässä että uusintarikollisuudessa. Tuloksia analysoitaessa heräsi kysymyksiä siitä, onko mahdollista, että tutkittavat

tiedostavat, mitä heiltä odotetaan ja osaavat käyttäytyä sen mukaisesti vaikuttaen näin myös tutkimustuloksiin. Teoreettisessa viitekehityksessä tämä on todettu siten, että psykopaattisia piirteitä omaavat rikoksentekijät saattavat käyttäytyä epäaidosti pyrkimyksensä manipuloida muita ihmisiä (Tew ym. 2013, 135-136). Tutkimuksissa käytetyt seuranta-ajat kuitenkin osoittavat pysyvyyttä muutoksissa ja uusintarikollisuuden määrässä, mikä antaa lupaavaa toivoa siitä, että psykopaattisten rikoksentekijöiden käyttäytyminen voi aidosti muuttua.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta uusintarikollisuuden ehkäiseminen on merkittävä tavoite. Psykopatia on rikollisen käyttäytymisen suuri riskitekijä (Culhane ym. 2017, 2), joten psykopaattisiin piirteisiin vaikuttaminen kuntoutuksen avulla tavoiteltaessa vähentää erityisesti väkivalta- ja seksuaalirikoksien uusimista on merkittävä askel yhteiskunnan turvallisuuden tunteen luomiselle edistäen omalla tahollaan yhteiskunnallista hyvinvointia. Yksilöiden valmiuksia rikoksettomaan elämään voidaan edistää huomioimalla heidän yksilölliset tarpeensa. Kuntoutuksen aikaiset muutokset yksilöiden käyttäytymisessä vaikuttavat heidän tapaansa toimia sosiaalisissa ympäristöissä, ja näin edistävät yksilöiden valmiuksia yhteiskuntaan sopeutumisessa. Teoreettisessa viitekehityksessä on myös todettu, että psykopaattisia piirteitä omaavat yksilöt oppivat iän myötä käyttäytymään sosiaalisesti hyväksyttävämmiin (Bloninger ym. 2006).

7.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kun menetelmänä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, eettisyys ja luotettavuus korostuvat kaikissa vaiheissa, sillä menetelmä itsessään on väljä. Eettisyyskysymykset perustuvat hyvään tutkimusetiikkaan ja sen noudattamiseen sekä tutkimuskysymyksen rakentamiseen. Luotettavuus liittyy hyvin perusteltuun tutkimuskysymykseen ja aineistoon sekä vakuuttavaan kuvailuvaiheen argumentointiin ja prosessin johdonmukaisuuteen. Sekä luotettavuutta että eettisyyttä voidaan parantaa koko prosessin kestäväällä läpinäkyvällä raportoinnilla ja etenemisellä. Luotettavuutta saattaa vähentää tutkijoiden tarkoitushakuisuus, sekä mahdollisten hakukriteerien ja perustelujen muuttuminen prosessin edetessä. Oman toiminnan tarkastelu eettisestä näkökulmasta on tärkeää huomioida jokaisessa vaiheessa aina tutkimuskysymyksestä lähtien. Toiminnan tulee olla objektiivista, sillä subjektiivinen toiminta saattaa johtaa tulosten vinoumaan. (Kangasniemi 2013, 292, 297.)

Opinnäytetyö toteutettiin noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä. Tähän lukeutuivat tiedeyhteisön tunnustamat toimintatavat eli rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus, joita noudatetaan tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja tulosten arvioinnissa. Tiedonhankinta- ja arviointimenetelmien tuli olla eettisesti kestäviä. Muiden tutkijoiden tekemään työtä tuli kunnioittaa ja niihin viitattiin asianmukaisella tavalla, antaen töille niille kuuluva arvo ja merkitys omassa tutkimuksessa ja tulosten tarkastelussa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150-151.)

Luotettavuuden kannalta oli tärkeää, että tunnistimme omat lähtökohtamme tutkijoina ja pysyimme arvioimaan omaa vaikutustamme aineistoon ja sen valikoitumiseen sekä koko

prosessiin. Tutkimusaineistosta saadut tulokset raportoitiin rehellisesti ja läpinäkyvästi. Vaarana kirjallisuuskatsausta tehtäessä oli aineiston valikoitumisen ja tulkinnan tuottamat vääristymät, sillä aineisto valikoitui omien tulkintojemme mukaan siitä, olivatko ne merkityksellisiä tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta. Tätä riskiä kuitenkin vähensi se, että aineiston valintaa oli tekemässä kaksi ihmistä. Työ tehtiin suorittamalla tarkka aineistohaku luotettaviin tietokantoihin selkein ja perustelluin sisäänotto- ja poissulkukriteerein. Yksi näistä oli keskityminen vertaisarvioituihin artikkeleihin. Pyrimme raportoimaan koko aineistohakuprosessin aukottomasti, selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Tämä oli tärkeää, jotta tulokset, joita opinnäytetyömme tuottivat, olisivat mahdollisimman hyvin toistettavissa esimerkiksi muiden tutkijoiden toimesta. Prosessissa on pyritty systemaattiseen etenemiseen ja sen raportointiin, jolloin voidaan sekä varmistaa että osoittaa se, ettei opinnäytetyön tekijöiden subjektiiviset näkemykset ole vaikuttaneet tutkimustuloksiin.

Luotettavuuteen vaikutti myös oma kääntötyömme englanninkielisistä julkaisuista suomenkieliseksi. Käännösvaiheessa pyrimme olemaan mahdollisimman tarkkoja kääntämisen kanssa ja olemaan vääristämättä tai hävittämättä erilaisten käsitteiden ja sanojen merkitystä. Käännöstyössä teimme tarkkaa yhteistyötä, jotta käännökset eivät jääneet yhden henkilön tulkintojen varaan.

Objektiivisuutta tarkasteltaessa on tärkeää erottaa tulosten luotettavuuden lisäksi niiden puolueettomuus. Puolueettomuus nousee esiin kysymyksissä, kuten suodattuuko saatu tieto tutkijan oman kehyksen läpi, eli vaikuttaako esimerkiksi tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto, virka-asema tai muu vastaava seikka siihen, mitä hän havainnoi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Objektiivisuuteen on tässä kirjallisuuskatsauksessa voinut vaikuttaa se, että tarkoituksena oli haastaa vallalla oleva näkemys kuntoutuksen mahdollisuudesta, mikä toi työhön tietynlaisen ennakkoajatuksen. Tästä ennakkoajatuksesta huolimatta objektiivisuuteen on pyritty työn jokaisessa vaiheessa, esimerkiksi aineiston valinnassa. Tässä opinnäytetyössä puolueettomuutta tuki erityisesti se, että tekijöitä oli kaksi ja havainnot tehtiin myös erikseen, mutta yhdenmukaisin tuloksin. Analysoidut tulokset pyrittiin yhdistämään vahvasti teoreettiseen taustaan tulosten parantamiseksi, ja analysoinnissa pyrittiin nykytilanteen lisäksi ajattelemaan myös tulevaisuuden perspektiiviä. Eettisyyteen pyrittiin edellä mainitun hyvän tieteellisen käytännön lisäksi myös pienemmillä asioilla, kuten sanavalinnoilla ja ilmaisumuodoilla. Tutkimuksen kohteena on tietty ihmisryhmä, joita tulee kohdella ihmisarvonsa mukaisesti - ei piirteidensä perusteella.

7.3 Näkemykset kehittämisestä

Tulokset eivät käsitelleet lainkaan naisia, joten on vaikea sanoa, minkälainen vaikutus kuntoutuksella on naisrikoksentehtäjiin, joilla on psykopaattisia piirteitä. Vaikka naisten osuus vankeuspopulaatiossa on paljon pienempi kuin miesten, olisi mielenkiintoista tietää, kuinka suurella

osalla suomalaisesta naisvankipopulaatiosta on psykopaattisia piirteitä ja kuinka ne näkyvät arjessa ja naisten rikollisuudessa. Tämä on ehkä sellainen aihealue, jonka tutkimuksesta voisi olla hyötyä. Ei välttämättä Suomen tilastoissa, mutta maissa, joissa naisvankien määrä on suhteessa suurempi ja rikokset väkivaltaisempia. Voisimme kuvitella, että naisilla psykopaattiset piirteet näkyvät eri tavoin kuin miehillä ja niiden vakavuuteen voivat vaikuttaa erilaiset tekijät. Tämän vuoksi emme koe tulosten olevan yleistettävissä naisvankipopulaatioon.

Opinnäytetyön tilaajan näkökulmasta kirjallisuuskatsaus nostaa esiin ajatuksen, tulisiko kyseisen kohderyhmän kanssa miettiä uudelleen kuntoutuksen keinoja. Vankiterveydenhuolto tuntee oikeuspsykiatrisen osaamisen kautta kohderyhmän ominaispiirteitä, joten mahdolliset kuntoutusmenetelmät voisi suunnitella Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yhteistyönä. Kirjallisuuskatsauksen tulokset antavat viitteitä vaikuttavien kuntoutusmenetelmien suuntaan ja toimivat potentiaalisena työvälineenä psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden kuntoutuksen kehittämistyössä. Tulokset luovat pohjaa vaihtoehtoisille kuntoutusmenetelmille, joissa huomioidaan erityisesti psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden tarpeita. Kehitysmahdollisuuksia näemme erityisesti yksilökuntoutuksen, kuten skeematerapian, hyödyntämisen suomalaisessa vankipopulaatiossa. Tämänkaltaisen yksilökuntoutus vaatii kuitenkin aikaa, joten jatkumo vapautteen tulisi suunnitella huolellisesti ja taata tarpeen mukaiset kuntoutuspolut ja tukitoimet yksilöille. Tämän kirjallisuuskatsauksessa tutkimusaineistossa skeematerapiaa oli tutkittu vain tapaustutkimuksena, joten tulosten yleistettävyys edellyttää kuntoutusmenetelmän toimivuuden lisätutkimusta psykopaattisia piirteitä omaavilla rikoksentekeijöillä.

Kognitiivis-behavioraalisia kuntoutusohjelmia on tarjolla erityisesti väkivalta- ja seksuaalirikoksista tuomituille, mutta näkisimme tarpeellisenä psykopaattisten piirteiden huomioimisen kuntoutuksen sisältöä suunniteltaessa yksilön tarpeisiin ajatellen. Pohjana psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden kuntoutuksessa voisi olla jo valmis toimiva kuntoutusohjelma kehittämällä sitä psykopaattisia piirteitä omaavien tarpeita vastaaviksi. Kuntoutuksessa huomioitavia seikkoja ovat esimerkiksi psykopaattisten piirteiden osa-alueittainen vaihtelu ja sen vaikutukset yksilön käyttäytymisessä ja kuntoutukseen sitoutumisessa. Merkittävänä tekijänä voidaan pitää myös henkilökunnan tietoisuuden ja asenteiden kehittämistä psykopaattisia piirteitä omaavia rikoksentekeijöitä kohtaan, sillä asenteilla ja tietoisuudella kuntoutuksen mahdollisuuksista voi olla merkitys halukkuuteen kuntouttaa tätä kohderyhmää. Näemme, että muutosta aikaansaava kuntoutus vaatii sekä kohderyhmän kanssa työskenteleviltä että koko yhteiskunnalta uskoa psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden mahdollisuuksiin kuntoutua.

Lähteet

Painetut

Arola-Järvi, A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen oppikirja 1/2012. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Auvinen-Lintunen, L. & Häkkänen-Nyholm, H. 2009. Psykopatian arviointi. Teoksessa Häkkänen-Nyholm, H. (toim.) 2009. Psykopatia. Helsinki: Edita. 41-65.

Craig, L., Beech, A. & Cortoni, F. 2013. What Works in Assessing Risk in Sexual and Violent Offenders. Teoksessa Craig, L., Dixon, L. & Gannon, T. (toim.) 2013. What Works in Offender Rehabilitation. An Evidence-Based Approach to Assessment and Treatment. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 94-114.

DeLisi, M. 2016. Psychopathy as Unified Theory of Crime. Palgrave's Frontiers in Criminology Theory. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hare, R. 2004. Ilman omaatuntoa. Without Conscience: The Disturbing World of the Psychopaths Among Us. Suomentanut Kiuru, V. & Haapoja, P. Helsinki: Gilgames.

Hirsjärvi, S. Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. 2008. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Otava.

Hollin, C., Palmer, E. & Hatcher, R. 2013. Efficacy of Correctional Cognitive Skills Programmes. Teoksessa Craig, L., Dixon, L. & Gannon, T. (toim.) 2013. What Works in Offender Rehabilitation. An Evidence-Based Approach to Assessment and Treatment. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 117-128.

Häkkänen-Nyholm, H. 2009. Psykopatia ja rikollisuus. Teoksessa Häkkänen-Nyholm, H. (toim.) 2009. Psykopatia. Helsinki: Edita. 198-217.

Kangasniemi, M., Utriainen, K. Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 25 (4), 291-301.

Konttila, A. & Holmalahti, T. 2009. Psykopaatti vankeinhoidossa. Teoksessa Häkkänen-Nyholm, H. (toim.) 2009. Psykopatia. Helsinki: Edita. 246-270.

Lauerma, H. 2012. Psychopathy in Prisons. Teoksessa Häkkänen-Nyholm, H. & Nyholm, J-O. (toim.) 2012. Psychopathy and Law. A Practitioner's Guide. Chichester: Wiley-Blackwell. 223-234.

Myhrberg, P. 2017. Vankeuden täytäntöönpano. 2. uudistettu painos. Oppikirja 1/2016. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Novaco, R. 2013. Reducing Anger-Related Offending. What Works. Teoksessa Craig, L., Dixon, L. & Gannon, T. (toim.) 2013. What Works in Offender Rehabilitation. An Evidence-Based Approach to Assessment and Treatment. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 211-236.

Nyholm, J-O. & Häkkänen-Nyholm, H. 2012. Interpersonal Aspects and Interviewing Psychopaths. Teoksessa Häkkänen-Nyholm, H. & Nyholm, J-O. (toim.) 2012. Psychopathy and Law. A Practitioner's Guide. Chichester: Wiley-Blackwell. 261-285.

Prins, H. 2013. Psychopaths: an introduction. Introductory Series. Winchester: Waterside Press.

Rikosseuraamuslaitos. 2018. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2018. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.

Smith, C. & Hung, L-C. 2013. Subclinical psychopaths: How they adapt, their interpersonal interactions with and effect on others, and how to detect them. Springfield, Illinois: Charles C Thomas.

Tew, J., Harkins, L. & Dixon, L. 2013. What Works in Reducing Violent Re-offending in Psychopathic Offenders. Teoksessa Craig, L., Dixon, L. & Gannon, T. (toim.) 2013. What Works in Offender Rehabilitation. An Evidence-Based Approach to Assessment and Treatment. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 129-141.

Tonry, M. (toim.) 2001. Crime and justice: a review of research. Vol 28. Chicago: University of Chicago Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Väitöskirja. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Willis, G. & Ward, T. 2013. The Good Lives Model. Does It Work? Preliminary Evidence. Teoksessa Craig, L., Dixon, L. & Gannon, T. (toim.) 2013. What Works in Offender Rehabilitation. An Evidence-Based Approach to Assessment and Treatment. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 310-317.

Sähköiset

Aveyard, H. 2010. Doing a literature review in health and social care: a practical guide. Toinen painos. E-kirja. Lontoo: Open University Press.

Blonigen, D. M., Hicks, B. M., Krueger, R. F., Patrick, C. J., & Iacono, W. G. 2006. Continuity and change in psychopathic traits as measured via normal-range personality: a longitudinal-biometric study. *Journal of abnormal psychology* 115, 1, 85-95. Viitattu 1.11.2020. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.115.1.85>

DeLisi, M. 2009. Psychopathy is the Unified Theory of Crime. *Youth Violence and Juvenile Justice* 7, 3, 256-273. Viitattu 20.8.2020. <https://doi.org/10.1177/1541204009333834>

Dolan, M. 2004. Psychopathic personality in young people. *Advances in Psychiatric Treatment* 10, 6, 466-473. Viitattu 1.11.2020. <https://doi.org/10.1192/apt.10.6.466>

Edens, J. F., Marcus, D. K., Lilienfeld, S. O. & Poythress, N. G. 2006. Psychopathic, not psychopath: Taxometric evidence for the dimensional structure of psychopathy. *Journal of Abnormal Psychology* 115, 1, 131-144. Viitattu 1.11.2020. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.115.1.131>

Hare, R. 2016. Psychopathy, the PCL-R, and Criminal Justice: Some New Findings and Current Issues. *Canadian Psychology* 57, 1, 21-34. Viitattu 20.8.2020. <http://dx.doi.org/10.1037/cap0000041>

Lauerma, H. 2014. Psykopatian biologiala. *Turun sanomat*. Viitattu 13.10.2020. <https://www.ts.fi/puheenvuorot/679238/Psykopatian+biologiaa>

Lindberg, N., Laajasalo, T., Holi, M., Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G. & Häkkinen-Nyholm, H. 2009. Psychopathic traits and offender characteristics - a nationwide consecutive sample of homicidal male adolescents. *BMC Psychiatry* 9, 18. Viitattu 4.11.2020. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-9-18>

Lindberg, N. 2010. Nuoruusikä ja psykopatia. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 2010, 126, 13, 1568-1574. Viitattu 20.8.2020. <https://www.duodecimlehti.fi/duo98933>

Lynam, D. R., Caspi, A., Moffitt, T. E., Loeber, R., & Stouthamer-Loeber, M. 2007. Longitudinal evidence that psychopathy scores in early adolescence predict adult psychopathy. *Journal of abnormal psychology* 116, 1, 155-165. Viitattu 1.11.2020. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.116.1.155>

Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman D. G., The Prisma Group. 2009. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: The PRISMA Statement. PLoS Med 6, 7, 1-6. Viitattu 20.9.2020. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>

Repo-Tiihonen, E. 2007. Psykopatia. Duodecim 19/2007, 2369-2374. Viitattu 6.6.2020. <https://www.duodecimlehti.fi/duo96809>

Rikosseuraamuslaitos. 2019. Toiminnot. Viitattu 6.6.2020. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>

Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 15.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vankiterveydenhuollon yksikkö. Psykiatrisen vankisairaala. Viitattu 4.11.2020. <https://www.vth.fi/psykiatrisen-vankisairaala/>

Vankiterveydenhuollon yksikkö. Vankiterveydenhuolto. Viitattu 4.11.2020. <https://www.vth.fi/>

Lähteet: Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Barbaree, H.E. 2005. Psychopathy, Treatment Behavior, and Recidivism: An Extended Follow-Up of Seto and Barbaree. *J Interpers Violence*, 20 (9), 1115-1131. Viitattu 21.10.2020. <https://doi.org/10.1177/0886260505278262>

Caldwell, M., Skeem, J., Salekin, R. & Van Rybroek, G. 2006. Treatment Response of Adolescent Offenders with Psychopathy Features: A 2-Year Follow-Up. *Criminal Justice and Behavior*, 33 (5), 571-596. Viitattu 21.10.2020. <https://doi.org/10.1177/0093854806288176>

Caldwell, M.F. 2011. Treatment-Related Changes in Behavioral Outcomes of Psychopathy Facets in Adolescent Offenders. *Law and Human Behavior*, 35 (4), 275-287. Viitattu 21.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-010-9239-z>

Caldwell, M.F., McCormick, D., Wolfe, J. & Umstead, D. 2012. Treatment-Related Changes in Psychopathy Features and Behavior in Adolescent Offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 39 (2), 144-155. Viitattu 21.10.2020. <https://doi.org/10.1177/0093854811429542>

Chakhssi, F., Kersten, T., de Ruiter, C. & Bernstein, D.P. 2014. Treating the Untreatable: A Single Case Study of a Psychopathic Inpatient Treated with Schema Therapy. *Psychotherapy*, 51 (3), 447-461. Viitattu 21.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1037/a0035773>

Langton, C.M., Barbaree, H.E., Harkins, L. & Peacock, E.J. 2006. Sex Offenders' Response to Treatment and its Association with Recidivism as a Function of Psychopathy. *Sex Abuse*, 18 (1), 99-120. Viitattu 21.10.2020. <https://doi.org/10.1177/107906320601800107>

Looman, J., Abracen, J., Serin, R. & Marquis, P. 2005. Psychopathy, Treatment Change, and Recidivism in High-Risk, High-Need Sexual Offenders. *J Interpers Violence*, 20 (5), 549-568. Viitattu 21.10.2020. <https://doi.org/10.1177/0886260504271583>

Olver, M.E. & Wong, S.C.P. 2009. Therapeutic Responses of Psychopathic Sexual Offenders: Treatment Attrition, Therapeutic Change, and Long-Term Recidivism. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77 (2), 328-336. Viitattu 21.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1037/a0015001>

Olver, M.E., Lewis, K. & Wong, S.C.P. 2013. Risk Reduction Treatment of High-Risk Psychopathic Offenders: The Relationship of Psychopathy and Treatment Change to Violent Recidivism. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 4 (2), 160-167. Viitattu 21.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1037/a0029769>

Rice, M.E., Harris, G.T. & Cormier, C.A. 1992. An Evaluation of a Maximum Security Therapeutic Community for Psychopaths and Other Mentally Disordered Offenders. *Law and Human Behavior*, 16 (4), 399-412. Viitattu 21.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1007/BF02352266>

Sewall, L.A. & Olver, M.E. 2019. Psychopathy and Treatment Outcome: Results from a Sexual Violence Reduction Program. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 10 (1), 59-69. Viitattu 21.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1037/per0000297>

Kuviot

Kuvio 1: Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet	22
Kuvio 2: Aineiston systemaattinen valintaprosessi mukailleen Prisma 2009 Flow Diagramia (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman & The PRISMA Group 2009, 3)	25

Taulukot

Taulukko 1: Sisäänotto- ja poissulkukriteerit	26
Taulukko 2: Aineistohaku	27

Liitteet

Liite 1: Aineistohaku	52
Liite 2: Tutkijantaulukko	56
Liite 3: Aineiston redusointi.....	64
Liite 4: Aineiston klusterointi.....	75
Liite 5: Aineiston abstrahointi	81

Liite 1: Aineistohaku

Tietokanta	Haun tarkennukset	Hakusanat	Hakutulosten määrä	Otsikon perusteella
SAGE Journals	Advanced search Only content to which I have full access KEYWORDS	1. Haku Psychopath* AND offender OR prisoner AND treatment OR intervention	9	6
SAGE Journals	Advanced search Only content to which I have full access KEYWORDS	2. Haku Psychopath* AND offender OR prisoner AND therapy OR rehabilitation	2	1
SAGE Journals	Advanced search Only content to which I have full access KEYWORDS	3. Haku Psychopath* AND inmates OR delinquents AND rehabilitation OR therapy	0	0
SAGE Journals	Advanced search Only content to which I have full access KEYWORDS	4. Haku Psychopath* AND criminals OR felons AND rehabilitation OR therapy	0	0
SAGE Journals	Advanced search Only content to which I have full access KEYWORDS	5. Haku Psychopath* AND inmates or delinquents AND treatment or intervention	3	2

Tietokanta	Haun tarkennukset	Hakusanat	Hakutulosten määrä	Otsikon perusteella
SAGE Journals	Advanced search Only content to which I have full access KEYWORDS	6. Haku Psychopath* AND criminals OR felons AND treatment OR intervention	0	0
EBSCOhost	Valitut tietokannat: CINAHL with Full Text, MEDLINE, APA PsycArticles Advanced search Full text Peer Reviewed Language: English Academic Journals Journals Tietokanta poistaa itse päällekkäisyydet	Psychopath* AND offenders or criminals or prisoner or felons or convictions or inmates or delinquents AND treatment or therapy or intervention or rehabilitation Kaikissa hakusanoissa SUBJECT Terms valittuna Subject: Major Headingista poistettu seuraavat aihealueet: psychopathology, child psychopathology ja adolescent psychopathology	44	10
ProQuest Central	Advanced search Full text Peer reviewed Scholarly Journals Article Anywhere Applied filters: (antisocial	1. Haku (psychopathic offenders) AND treatment	425	9

Tietokanta	Haun tarkennukset	Hakusanat	Hakutulosten määrä	Otsikon perusteella
	personality disorder OR psychopathy) NOT psychopathology			
ProQuest Central	Advanced search Full text Peer reviewed Scholarly Journals Article Anywhere Applied filters: (antisocial personality disorder OR psychopathy) NOT psychopathology	2. Haku (psychopathic offenders) AND treatment	195	10 (1 kun päällekkäisyydet poistettu)
ProQuest Central	Advanced search Full text Peer reviewed Scholarly Journals Article Anywhere Applied filters: (antisocial personality disorder OR psychopathy) NOT psychopathology	3. Haku (psychopathic offenders) AND rehabilitation	84	5 (0 kun päällekkäisyydet poistettu)
ProQuest Central	Advanced search Full text	4. Haku	283	10 (1 kun päällekkäisyydet poistettu)

Tietokanta	Haun tarkennukset	Hakusanat	Hakutulosten määrä	Otsikon perusteella
	Peer reviewed Scholarly Journals Article Anywhere Applied filters: (antisocial personality disorder OR psychopathy) NOT psychopathology	(psychopathic offenders) AND intervention		

Liite 2: Tutkijantaulukko

Tutkimuksen otsikko + Tekijä/tekijät + Julkaisuvuosi + Julkaisija	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusaineisto /Tutkimusmenetelmä + Tutkimuksen kohderyhmä	Keskeiset tutkimustulokset	Valintaperusteet
<p>Sex Offender's Response to Treatment and its Association with Recidivism as a Function of Psychopathy</p> <p>Calvin M. Langton, Howard E. Barbaree, Leigh Harkins & Edward J. Peacock</p> <p>2006</p> <p>Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment/ Springer Science+ Business Media, Inc.</p>	<p>Tutkia uusintarikollisuuden ja kognitiivis-behavioraalisen kuntoutukseen osallistumisen välistä suhdetta psykopaatteisilla seksuaalirikoksesta tuomituilla henkilöillä.</p>	<p>N=418</p> <p>5 vuoden seuranta-aika uusintarikollisuuden mittarina.</p> <p>Muuttujina vastavuus hoitoon sekä PCL-R-arvot. Uusintarikollisuuden mittarina syyte/tuomiotiedot kanadalaisesta tietokannasta CPIC.</p> <p>Miespuoliset seksuaalirikolliset, jotka osallistuneet kuntoutukseen Kanadassa Warkworth Sexual Behavior Clinicilla.</p>	<p>Hoidon vastaavuudella ja seksuaalirikoksen tai vakavan rikoksen uusimisella ei selittävää yhteyttä. Psykopaatitiset piirteet yhteydessä negatiiviseen käytökseen hoidon aikana. Psykopatia merkittävä ennustaja uusintarikollisuuteen seksuaalirikollisilla. Korkeat psykopatiapistet (>25) yhdistettynä huonoon vastaavuuteen kuntoutuksessa on yhteydessä nopeampan seksuaalirikoksen uusimiseen kuin ei-psykopaatteisilla rikollisilla.</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaatitisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaatitisten rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Psychopathy, Treatment Behavior and Recidivism an Extended Follow-Up of Seto and Barbaree</p> <p>Howard E. Barbaree</p> <p>2005</p>	<p>Tutkia alkupe- räistä tutkimusta pidemmällä seuranta-ajalla uusintarikollisuuden kehittymistä psykopaatteisilla seksuaalirikollisilla kuntoutukseen</p>	<p>N= 212</p> <p>Seurantatutkimus keskimäärin 5 vuoden seuranta-ajalla, aineistona aiemmin käytetty tutkimusaineisto.</p> <p>Uusintarikollisuuden mittarina</p>	<p>42 % (n=90) tutkimukseen osallistuneista syyllistyivät johonkin uuteen rikokseen, ja 24 % (n=52) väkivalta- tai seksuaalirikokseen. Miehillä, joilla suuremmat psykopatiapistet</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaatitisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta? Vastaa tutkimuskysymykseen 2:</p>

<p>Journal of Interpersonal Violence/Sage Publications</p>	<p>osallistumisen jälkeen.</p>	<p>syyte/tuomiotiedot kanadalaisesta tietokannasta CPIC.</p> <p>Muuttujina käyttäytyminen kuntoutuksen aikana ja PCL-R -arvot.</p> <p>Miespuoleiset seksuaalirikolliset, joilla on uusintarikollisuuden riski. Osallistuneet kuntoutukseen Kanadassa Warkworth Sexual Behavior Clinicilla.</p>	<p>todennäköisemmin uusivat kuin matalamman pistemäärän saaneet. Käyttäytyminen kuntoutuksen aikana ei ollut yhteydessä yleiseen rikoksen uusimiseen. Pelkäävät uusia väkivalta- ja seksuaalirikoksia tarkastellessa ei ollut merkitseviä eroja psykopaattisten ja ei-psykopaattisten välillä.</p>	<p>Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentehtävien kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Psychopathy, Treatment Change, and Recidivism in High-Risk, High-Need Sexual Offenders</p> <p>Jan Looman, Jeffrey Abracen, Ralph Serin & Peter Marquis</p> <p>2005</p> <p>Journal of Interpersonal Violence/Sage Publications</p>	<p>Tutkia kuntoutuksen aikana käyttäytymisessä tapahtuvan muutoksen sekä riskiarvioinnin vaikutusta uusimiserikollisuuteen psykopaattisilla seksuaalirikoksesta tuomituilla henkilöillä.</p>	<p>N=154</p> <p>Muuttujina PCL-R-pisteet, kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen, kuntoutuksen jälkeinen riskin arviointi ja rikoksen uusiminen. Uusintarikollisuuden mittarina CPIC.</p> <p>Seksuaalirikoksista tuomitut, jotka osallistuneet kuntoutukseen Regional Treatment Center Sex Offender Treatment Program (RTCSOTP).</p>	<p>Seksuaalirikolliset korkeilla psykopaatiapisteillä uusivat rikoksen todennäköisemmin kuin matalat psykopaatiapisteet saaneet.</p> <p>Hyvä käyttäytyminen kuntoutuksen aikana ei eronnut uusintarikollisuudessa huonosta käyttäytymisestä kuntoutuksen aikana, kun PCL-R-pisteitä ei huomioidu.</p> <p>Ne, joiden riski arvioitiin kuntoutuksen jälkeen matalammiksi, uusivat rikoksen</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä alatutkimuskysymykseen: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisista piirteistä omaavien rikoksentehtävien kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentehtävien kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>

			alhaisemmalla todennäköisyydellä kuin ne, joiden riskiluokituksessa ei ollut havaittu muutosta. Tämän seurauksena tämä ryhmä ei eronnut uusintarikollisuudeltaan matalat psykopatiapisteidensä saaneista rikoksentekijöistä.	
<p>Risk Reduction Treatment of High-Risk Psychopathic Offenders: The Relationship of Psychopathy and Treatment Change to Violent Recidivism</p> <p>Mark E. Olver, Kathy Lewis & Stephen C.P. Wong</p> <p>2012</p> <p>Personality Disorders: Theory, Research and Treatment / American Psychological Association</p>	Tutkia psykopatian, terapettisen muutoksen ja väkivaltaisen uusintarikollisuuden suhdetta.	<p>N= 152</p> <p>5 vuoden seuranta-aika</p> <p>Muuttujina PCL-R-pisteet, väkivaltaisuuden riskiarviointi (VRS), muutos kuntoutuksen aikana ja rikoksen uusiminen.</p> <p>Miespuoliset, vähintään yhdestä väkivaltarikoksesta tuomitut liittovaltion vankilassa olevat rikoksentekijät.</p> <p>Osallistuivat korkeaintensiteetin väkivallan ehkäisyohjelmaan (ABC) Regional Psychiatric Centressä.</p>	Positiivinen terapeuttinen muutos korreloi negatiivisesti PCL-R-pisteiden kanssa erityisesti faktorin 1 affektiivisissä tekijöissä. Affektiiviset tekijät merkittävimpiä ja vahvempia väkivaltaisuuden selittäjiä, kuin faktori 2 (antisosiaalisuus + elämäntyyli). Positiivinen terapeuttinen muutos oli merkittävästi yhteydessä väkivaltaisen uusintarikollisuuden vähenemiseen, kun psykopatiaa muuttujana on kontrolloitu.	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä alatutkimuskysymykseen: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Treatment-Related Changes in Psychopathy</p>	Tutkia kuntoutuksen vaikutusta ja siitä	N=127	Muutokset kaikilla asteikoilla ennustivat edistymistä	Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä

<p>Features and Behavior in Adolescent Offenders</p> <p>Michael F. Caldwell, David McCormick, Joanne Wolfe & Deborah Umstead</p> <p>2012</p> <p>Criminal Justice and Behavior / International Association for Correctional and Forensic Psychology</p>	<p>aiheutuvia muutoksia psykopaattisissa piirteissä ja käyttäytymisessä nuorilla rikoksentekeijöillä.</p>	<p>Psykopaattisia piirteitä mittaava itsearviointi työkalu lapsille ja nuorille (ASPD), joka täytettiin alussa, 90 päivän sekä osalla (n=77) 180 päivän kuntoutuksessa oleminen jälkeen. Muuttujina ASPD-tulokset, kuntoutuksen osallistuminen ja käyttäytyminen.</p> <p>Miespuoleiset vankeudessa olevat nuoret rikoksentekeijät, jotka osallistuivat intensiiviseen kuntoutusohjelmaan (MJTC).</p>	<p>laitoskäyttäytymisessä ja kuntoutukseen osallistumisessa.</p> <p>77 nuorella, joilla oli tehty kolme mittausta, oli merkittäviä muutoksia ASPD-kokonaispisteisiin sekä narsismi, impulsiivisuus ja tunteettomuus/empatian puute -pisteisiin. Psykopaattisten piirteiden väheneminen oli yhteydessä positiiviseen laitostäytymiseen.</p>	<p>alatutkimuskysymykseen: Mikä on ajankohtainen näkemys psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus tämän näkemyksen mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentekeijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Treatment Response of Adolescent Offenders with Psychopathy Features</p> <p>A 2-Year Follow-Up</p> <p>Michael Caldwell, Jennifer Skeem, Randy Salekin & Gregory Van Rybroek</p> <p>2006</p> <p>Criminal Justice and Behavior / American Association for</p>	<p>Vertailla kahden erilaisen kuntoutuksen vaikuttavuutta uusintarikollisuuden nuorilla rikollisilla, joilla on korkeat pisteet PCL:YV -mittarissa.</p>	<p>N=141</p> <p>2 vuoden seuranta-aika uusintarikollisuuden mittarina, tietokantana tuomioistuinten rekisteristä.</p> <p>Toinen ryhmä (N=56) osallistui intensiiviseen kuntoutusohjelmaan (MJTC), toinen ryhmä (N=85) sai tavanomaista kuntoutusta nuorisovankilassa (JCI).</p>	<p>JCI-ryhmässä olleet kaksi kertaa todennäköisemmin uusivat väkivaltaisen rikoksen 2 vuoden seuranta-ajalla kuin MJTC-kuntoutuksen osallistuneet. MJTC kuntoutus on yhteydessä myöhempiin ja matalampiin arvoihin suhteessa vakaviin uusintarikoksiin.</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä alatutkimuskysymykseen: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekeijöiden kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentekeijöiden</p>

<p>Correctional and Forensic Psychology</p>		<p>Nuoret miespuoliset rikoksentekijät, joilla korkeat pisteet nuorille suunnatussa psykopatiamittarissa (PCL:YV).</p>		<p>kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>An Evaluation of a Maximum Security Therapeutic Community for Psychopaths and Other Mentally Disordered Offenders</p> <p>Marnie E. Rice, Grant T. Harris and Catherine A. Cormier</p> <p>1992</p> <p>Law and Human Behavior/ Plenum Publishing Corporation</p>	<p>Arvioida mielen-terveysongelmaisten vankien intensiivistä terapeuttista yhteisöä, jonka on arvioitu olevan erityisen sopiva psykopaattisia piirteitä omaaville</p>	<p>N=176</p> <p>Ryhmä rikollisia, jotka ovat viettäneet vähintään kaksi vuotta terapeuttisessa yhteisössä.</p> <p>Tutkimus tehtiin vertaamalla yhteisössä toimivia heille valittuihin verrokkeihin valittujen muuttujien avulla (ikä, rikoshistoria, indeksirikos)</p>	<p>Hoito nosti uusintarikollisuuden mahdollisuutta psykopaattisilla yksilöillä ja vähensi sitä ei-psykopaattisilla yksilöillä. Erityisesti väkivaltaisen uusintarikollisuuden kohdalla.</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2. Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Psychopathy and Treatment Outcome: Results from a Sexual Violence Reduction Program</p> <p>Lindsay A. Sewall & Mark E. Olver</p> <p>2018</p> <p>Personality Disorders: Theory, Research and Treatment/American Psychological Association</p>	<p>Tutkia psykopatian ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien suorittamisen yhteyttä muutokseen ja uusintarikollisuuteen.</p>	<p>N=302</p> <p>Otos koostui hoidetuista seksuaalirikollisista miehistä. Miehiä seurattiin vapautumisen jälkeen 17,6 vuotta.</p> <p>Arviointeja tehtiin käyttäen VRS-SO:ta, PCL-R:ää ja SORAG:ia.</p>	<p>Korkeat psykopatiapisteen saaneista miehistä 29,9 % ei suorittanut hoitoa loppuun, kun muussa otoksessa luku oli 6%. PCL-R:n affektiivinen osio ennusti yksinään vähäisempää terapeuttista prosessia ja yhdessä Elämäntyyli-osion kanssa se ennusti hoidon suorittamatta jättämistä.</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>

			Hoidon suorittaminen ei kuitenkaan sellaisenaan ollut yhteydessä vähentyneeseen riskiin uusia seksuaali- tai väkivaltarikos. Terapeuttinen muutos taas oli selvästi yhteydessä vähentyneeseen riskiin uusia edellä mainittuja rikoksia verrattuna riskin lähtötasoon ja PCL-R pisteisiin.	
<p>Therapeutic Responses of Psychopathic Sexual Offenders: Treatment Attrition, Therapeutic Change, and Long-Term Recidivism</p> <p>Mark E. Olver & Stephen C.P. Wong</p> <p>2009</p> <p>Journal of Consulting and Clinical Psychology/American Psychological Association</p>	Tutkia psykoopaattisten seksuaalirikollisten hoitovastetta hoidosta poisjäämisen ja terapeuttisen muutoksen sekä seksuaali- ja väkivaltarikosten uusimisen kannalta	<p>N=156</p> <p>Vankeja, joita hoidettiin hyvin intensiivisessä seksuaalirikollisten ohjelmassa sairaalassa.</p> <p>Muutoksen ja riskinarviointia tehtiin käyttäen PCL-R:ää ja VRS-SO:ta</p>	<p>Vangit, jotka eivät suorittaneet ohjelmaa loppuun asti, uusivat todennäköisemmin väkivaltaisen rikoksen.</p> <p>Positiiviset hoitovasteet olivat yhteydessä vähentyneeseen seksuaali- ja väkivaltarikoksen uusintaan, kun psykoopaattisia piirteitä ja seksuaalirikosten uusintariskiä kontrolloitiin.</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä alatutkimuskysymykseen: Minkälaisia näkemyksiä on psykoopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykoopaattisten rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Treating the Untreatable: A Single Case Study of a Psychopathic</p>	Tutkia yksilökeematerapian prosessia yhdistettynä liike- ja	<p>N=1</p> <p>Tapaustutkimus. Kohteena mies,</p>	Kolmen vuoden seurannan aikana kohde ei tehnyt uusia rikoksia.	Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä alatutkimuskysymykseen:

<p>Inpatient Treated with Schema Therapy</p> <p>Farid Chakhssi, Truus Kersten, Corine de Ruiter & David P. Bernstein</p> <p>2014</p> <p>Psychotherapy/ American Psychological Association</p>	<p>miljööterapiaan hoitohenkilökunnan toteuttamana sellaiselle sairaalan potilaalle, jolla oli psykopaattisia piirteitä (pisteet PCL-R 28.4)</p>	<p>joka oli 25-vuotias päästessään oikeuspsykiatriseen sairaalaan. Hänet oli tuomittu kolmeksi vuodeksi vankeuteen ja sen jälkeen oikeuspsykiatriseen sairaalaan vähintään kahdeksi vuodeksi.</p> <p>Kohde aloitti skeematerapian sairaalassa puolen vuoden jälkeen sinne pääsystä. Prosessia dokumentoitiin perustuen psykoterapeutin muistiinpanoihin ja sanoihin sekä tekemällä testejä eri muutujien mittaamiseksi. Hoitoon integroitiin myös päihdeterapia.</p>	<p>Hoito sai aikaan merkittäviä muutoksia. Antisomiaalisista piirteistä tuli vähemmän hallitsevia. Kohteesta tuli haavoittuvaisempi ja hän oppi tunnistamaan laukaisevia tekijöitä itsessään sekä luottamaan muihin. PCL-R pisteet olivat hoidon jälkeen 14. Myös HRC-20 (väkivallan riski tulevaisuudessa) laski korkeasta keski-vertoon.</p>	<p>Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2: Vaikuttaako psykopaattisten rikoksentekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?</p>
<p>Treatment-Related Changes in Behavioral Outcomes of Psychopathy Facets in Adolescent Offenders</p> <p>Michael F. Caldwell</p> <p>2010</p> <p>Law and Human Behavior/American Psychology-Law Society/Division 41 of the</p>	<p>Tutkia niiden psykopatian osaluokkien yhteyttä, jotka löytyvät PCL-R:n nuorten versiosta muutoksiin laitokäyttäytymisessä, hoidon jälkeisessä väkivaltaisuudessa ja yleisessä rikollisuudessa.</p>	<p>N=248</p> <p>Nuoret miespuoliset rikolliset, joita on hoidettu Mendotan nuorisohoitokeskuksessa (MJTC), intensiivisessä hoito-ohjelmassa.</p>	<p>Tutkimus osoitti merkittävää yhteyttä hoidon ja parantuneen laitokäyttäytymisen sekä vähentyneen uusintarikollisuuden välillä.</p> <p>Erityisesti havainnot osoittavat, että suurimmat hoitoaikavaikutukset havaittiin interpersoonallisen puolen ja institutionaalisen</p>	<p>Vastaa tutkimuskysymykseen 1 sekä alatutkimuskysymykseen: Minkälaisia näkemyksiä on psykopaattisia piirteitä omaavien rikoksentekijöiden kuntoutuksesta? ja Minkälainen kuntoutus näiden näkemysten mukaan edesauttaa muutosta?</p> <p>Vastaa tutkimuskysymykseen 2:</p>

American Psychology Association			väärinkäytön välisessä yhteydessä	Vaikuttaako psykopaattisten rikoksenteekijöiden kuntoutus heidän uusintarikollisuuteensa?
---------------------------------	--	--	-----------------------------------	---

Liite 3: Aineiston redusointi

Barbaree, 2005		Caldwell ym., 2006	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
Men who scored higher in psychopathy were more likely to reoffend than men who scored lower on psychopathy	Korkeita psykopatiapisteitä omaavat miehet uusivat todennäköisemmin kuin matalampia pisteitä omaavat.	Offenders in the JCI group are more than twice as likely to violently recidivate in the community during a 2-year follow-up than those who participate in MJTC treatment.	Intensiiviseen kuntoutukseen osallistumattomat syyllistyivät kaksi kertaa todennäköisemmin uuteen väkivaltarikokseen kahden vuoden seuranta-ajalla.
Treatment behavior had no relationship to general recidivism.	Kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen ei yhteydessä yleiseen uusintarikollisuuteen.	Treatment is associated with relatively slower and lower rates of serious recidivism, even after controlling for the effects of nonrandom assignment to treatment groups and release status.	Kuntoutus yhteydessä matalampaan ja myöhemmin tapahtuvaan uusintarikollisuuteen.
The groups significantly differed in time-at-risk, with those in the two high psychopathy groups having the shortest time-at-risk.	Korkean psykopatiapisteteiden ryhmällä lyhyin aika rikoksen uusimisen välillä.	Although their general recidivism rates were similar, only one fifth (21%) of the MJTC-treated youths were involved in institutional or community violence within 2 years after release, compared to approximately half (49%) of the comparison cases.	Intensiiviseen kuntoutukseen osallistujista osallisina väkivaltatekoon seuranta-ajalla puolet vähemmän verrattuna vertailujoukkoon.

Barbaree, 2005		Caldwell ym., 2006	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
Men in the high-good group reoffended at a significantly faster rate than men in the low-good group, indicating a significant effect of psychopathy among the good treatment behavior groups.	Psykopatian merkittävää vaikutusta osoittaa korkea-hyvä -ryhmän merkittävästi nopeampi rikoksen uusiminen kuin matala-hyvä -ryhmän.		
Psychopathy was a significant predictor of serious recidivism, whereas neither treatment behavior nor a psychopathy-treatment-behavior interaction term were significant predictors.	Psykopatia merkittävä ennustaja vakavaan uusintarikollisuuteen, kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen taas ei.		

Caldwell, 2011		Caldwell ym., 2012	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
The results show that MJTC treatment time was significantly related to improved behavioral scores in each analysis.	MJTC kuntoutus vaikutti positiivisesti käyttäytymiseen	Changes in all APSD scales predicted improvement in institutional behavior and treatment involvement.	Muutokset ASPD-tekiöissä ennusti kehitystä laitospäätyytymisessä ja kuntoutukseen sitoutumisessa.
These results indicate that the influence of the Interpersonal facet on behavioral scores appears to	Interpersoonallisen osion vaikutus käyttäytymiseen muuttui ajan kuluessa.	The results reported here indicate that the personality features associated with psychopathy in youth can	Nuorten psykopatiaan liittyviä persoonallisuuspiirteitä voidaan tehokkaasti vähentää intensiivisen hoidon

Caldwell, 2011		Caldwell ym., 2012	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
have varied across the two-time frames, while this was not evident for the other facets.		be effectively reduced through intensive treatment, even in severely behaviorally disordered adolescents.	avulla jopa vaikeasti käyttäytymishäiriöisillä nuorilla.
The association between the Interpersonal facet and institutional behavior was both most significant at admission and most susceptible to treatment-related changes.	Interpersoonallisuusosion pisteiden ja käyttäytymisen välinen yhteys oli alttein kuntoutukselle	In study participants, callous/unemotional, narcissistic, and impulsive traits changed significantly over the course of treatment.	Tunteettomuuteen, narsistisuuteen ja impulsiivisuuteen liittyvät piirteet vähentyivät merkittävästi kuntoutuksen aikana.
The Interpersonal facet played the most significant role in initial institutional adjustment problems.	Interpersoonallisuusosio vaikuttaa merkittävimmin sopeutumiseen laitoksessa.	Clearly, the prospect of altering the trajectory of youth with these traits through intense, focused treatment offers a potentially significant advancement in treating behaviorally disordered adolescents.	Intensiivinen kuntoutus tarjoaa merkittävää edistymistä käyttäytymishäiriöisten nuorten kuntoutuksessa
MJTC treatment was associated with significantly lower rates of violent offending.	Kuntoutus vaikutti merkittävästi väkivaltaisuteen.		
This study suggests that the interpersonal facet plays an important role in psychopathic violence, at least among adolescents.	Interpersoonallisuusosio liittyy psykopaattiseen väkivaltaisuteen ainakin nuorilla.		

Chakhssi ym., 2014		Langton ym., 2006	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
The antisocial modes, such as the predator, bully and attack, and self-aggrandizer modes, were clearly less prevalent than at the beginning	Epäsosiaaliset tilat olivat vähemmän läsnä, kuin kuntoutuksen alussa	Ratings of response to treatment failed to predict either serious (violent including sexual) or sexual recidivism.	Hoitovaste ei ennustanut väkivalta- tai seksuaalirikollisuuden uusi- mista.
A positive change was that Andy could identify a trigger or conflict more quickly and address it more constructively.	Andy pystyi nyt tunnistamaan laukaisevia tekijöitä ja konflikteja ja käsittelemään niitä rakentavammin	For the more inclusive outcome of serious recidivism, there was no significant interaction between psychopathy and treatment ratings; however, the ubiquitous effect of psychopathy on recidivism was found to be significant.	Psykopatian ja kuntoutustulosten välillä ei merkittävää yhteyttä, mutta psykopatian kokonaisvaikutus uusintarikollisuuteen merkittävä tarkastellessa vakavaa uusintarikollisuutta.
Andy's risk of future violence according to the HCR-20 decreased from "high" to "medium" posttreatment.	Riski väkivaltaan vähentyi	For sexual recidivism, psychopathy was not significant main effect, but a significant interaction between psychopathy and treatment ratings was found.	Seksuaalirikosten uusimisen näkökulmasta psykopatia ei merkittävästi suurin vaikuttaja, mutta psykopatian ja kuntoutustulosten välillä merkittävä yhteys.
This case study refutes the widely held view that patients with psychopathic features are untreatable, or that treatment makes them worse	Tämä tapaustutkimus kumoaa yleisen näemyksen, jonka mukaan potilaat, joilla on psykopaattisia piirteitä, ovat hoitamattomia tai että kuntoutus pahentaa heitä	Among sex offenders with PCL-R scores of 25 or higher, those with ratings reflecting a more negative response to treatment recidivated sexually at a faster rate than others.	Korkeita psykopatiapisteitä saaneilla seksuaalirikollisilla negatiivisempi hoitovaste ja nopeampi seksuaalirikosten uusiminen.

Chakhssi ym., 2014		Langton ym., 2006	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
In contrast to clinical lore, the patient was able to engage in treatment, form a bond with his therapist, and show a positive treatment response.	Potilas pystyi sitoutumaan kuntoutukseen, muodostamaan siteen terapeuttinsa kanssa ja osoittamaan positiivisen hoitovasteen.	As well, offenders who failed to complete the initial treatment program had significantly higher PCL-scores than offenders who completed the same program.	Kuntoutuksen keskeyttäneillä rikoksentekeijöillä merkittävästi korkeammat psykopaatiapistet kuin kuntoutuksen loppuun suorittaneilla.
The treatment did not appear to make the patient more dangerous	Kuntoutus ei tehnyt potilaasta vaarallisempaa	However, in the present study, there were among the psychopaths some who were rated as having responded positively to specialized cognitive-behavioral sex offender treatment whereas other psychopaths appeared to have responded poorly.	Tutkimuksessa oli paljon psykopaattisia piirteitä omaavia henkilöitä, joiden hoitovaste oli positiivinen.
One of the premises of ST is that individuals are capable of experiencing at least a minimum of empathy, emotions and feelings of connectedness.	Yksi ST:n lähtökohdista on, että yksilöt kykenevät kokemaan ainakin minimaalisen empatian, tunteiden ja yhteyden tunteen.	The results reported here suggest that treatment-related information may be potentially useful for the purposes of appraising likelihood of recidivism although psychopathy appears to moderate the relationship between response to treatment and sexual recidivism.	Kuntoutuksesta saatu tieto voi olla tarpeellista uusintarikollisuuden todennäköisyyttä arvioidessa, vaikka psykopatia vaikuttaa hoitovasteen ja seksuaalirikosten uusimisen välistä yhteyteen.
By the end of his treatment, Andy's	Andyn PCL-R pisteet laskivat korkeasta		

Chakhssi ym., 2014		Langton ym., 2006	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
scores on PCL-R items for prominent psychopathic features, such as lack of empathy, impulsivity, and failure to take responsibility, were reduced from high to moderate	kohtuulliseen kuntoutuksen loppuun mennessä.		

Looman ym., 2005		Olver ym., 2013	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
As can be seen from the analyses for both low and high PCL-R groups, those participants rated as doing better in treatment recidivated at higher rates relative to those who were rated as doing poorly in treatment.	Sekä matalilla että korkeilla PCL-R pisteillä ja hyvällä edistymisellä korkeampi uusimisriski kuin huonosti edistävillä.	Risk-related treatment changes demonstrated by high-risk psychopathic offenders can be predictive of reductions in violent recidivism.	Riskiperustaiset kuntoutuksen aikaiset muutokset korkeariskisillä psykopaattisilla piirteillä omaavilla vähentää väkivaltarikosten uusimista.
However, offenders who received high PCL-R scores and lower scores on measures of treatment behavior recidivated at the same rate as low scorers on the PCL-R.	Korkeilla PCL-R pisteillä ja heikolla kuntoutuksen aikainen edistymisellä yhtä suuri uusimisriski kuin matalilla PCL-R pisteillä.	The interpersonal and affective features of psychopathy (Factor 1) accounted for significant variance in therapeutic change, while the lifestyle and antisocial features of psychopathy (Factor 2) did not.	Interpersoonallinen ja affektiivinen osa-alue aiheuttavat merkittävää vaihtelua terapeutisessa muutoksessa.
Furthermore, among high PCL-R offenders,	Korkea PCL-R-pisteillä, joiden uusimisriski oli	Positive therapeutic change correlated	Positiivinen kuntoutuksen aikainen muutos

Looman ym., 2005		Olver ym., 2013	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
those rated as lower risk at posttreatment in fact reoffended at a lower rate than those whose risk was rated as unchanged, although this difference failed to reach significance.	kuntoutuksen jälkeen matalampi, uusivat rikoksen matalammalla riskillä kuin ne, joiden uusimisriski ei muuttunut.	negatively with the PCL-R, particularly Factor 1 and the Affective facet and was significantly associated with reduction in violent recidivism after controlling for psychopathy.	korreloi negatiivisesti erityisesti faktorin 1 ja affektiivisten tekijöiden kanssa ja oli merkittävästi yhteydessä väkivaltaisen uusintarikollisuuden vähenemiseen.
This suggests that as psychopathy scores increased, the offender was less likely to be rated as having his risk reduced through treatment.	Mitä korkeammat psykopatiapisteeet, sitä epätodennäköisempää uusimisriskin laskeminen kuntoutuksen aikana.		
Wilcoxon survival analysis indicated that high scorers reoffended at significantly higher rates than low scorers.	Korkeat psykopatiapisteeet merkittävästi yhteydessä suurempaan uusimisriskiin.		
As can be seen from the data, the high PCL-R-no reduction group reoffended at a much higher rate and had a shorter survival time than the other groups.	Korkeampi todennäköisyys uusimiseen ja lyhyemmässä ajassa on niillä, joilla korkeat psykopatiapisteeet eikä muutosta uusimisriskissä kuntoutuksen aikana.		
Contrary to what might be expected, however, offenders rated as having good behavior in treatment did not differ their	Hyvä käytös kuntoutuksen aikana ei eronnut uusimisriskin osalta huonosta käyttäytymisestä, kun psykopatiapisteeitä ei huomioitu.		

Looman ym., 2005		Olver ym., 2013	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
rate of reoffence from offenders who were rated as having poor treatment behavior when PCL-R was not taken into consideration.			
This suggests that some psychopaths may in fact be responsive to a highly structured, intensive, cognitive-behaviorally based treatment program.	Psykopaattisia piirteitä omaavat voivat reagoida intensiiviseen kognitiivis-behavioraaliseen kuntoutukseen.		

Olver & Wong, 2009		Rice ym., 1992	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
Both psychopathy designation (25 on PCL-R) and dimensional PCL-R total score were significant predictors of dropout.	Psykopatia ennusti kuntoutuksen keskeyttämistä	These results suggest that, especially for violent failure, the therapeutic community treatment was associated with poorer outcome for psychopaths.	Väkivaltaisen uusimisen kohdalla, terapeutin yhteisö on yhteydessä heikompaan lopputulokseen psykopaattisia piirteitä omaavien kohdalla.
The results, consistent with the risk and need principles suggest that higher risk offenders stand to benefit more from treatment.	Korkean riskin rikoksentekijät hyötyvät kuntoutuksesta enemmän.	Treatment was associated with lower recidivism for nonpsychopaths but higher recidivism for psychopaths.	Kuntoutus oli yhteydessä psykopaattisia piirteitä omaavien kohonneeseen uusimisriskiin.

Olver & Wong, 2009		Rice ym., 1992	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
The results suggest psychopathic offenders who did not complete treatment were more likely to violently reoffend than those who completed treatment but this was not the case for sexual recidivism.	Kuntoutuksen keskeyttäminen lisäsi väkivaltarikoksen uusimisriskiä psykopaattisia piirteitä omaavilla, ei seksuaalirikoksen	Psychopaths who participated in the therapeutic community exhibited higher rates of violent recidivism than did the psychopaths who didn't.	Kuntoutus nosti väkivaltarikoksen uusimisriskiä siihen osallistuneilla psykopaattisia piirteitä omaavilla
Offenders who show positive therapeutic changes are less likely to be involved in both sexual and violent recidivism after potential contributions of measures of psychopathy and sexual offending risk are taken into account.	Positiiviset terapeutiset muutokset yhteydessä pienempään todennäköisyyteen uusia väkivalta- tai seksuaalirikos.	The results strongly suggest that the kind of therapeutic community described in this article is the wrong program for serious psychopathic offenders.	Terapeuttinen yhteisö väärä kuntoutusmuoto psykopaattisia piirteitä omaaville
The present results suggest that the benefits of treatment leading to risk reduction are most apparent among high-risk, high-need sex offenders	Kuntoutuksen hyödyt riskien vähentämisessä näkyvät parhaiten korkean riskin / korkeatarpeisten seksuaalirikollisten kohdalla		
Not all psychopathic sex offenders are necessarily high risk for sexual recidivism.	Aikaisempi seksuaalirikos ei välttämättä tarkoita korkeaa uusimisriskiä		
First, the scale components of the VRS-SO made significant	VRS-SO Merkittävä mittari seksuaalirikoksen uusimisen		

Olver & Wong, 2009		Rice ym., 1992	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
<p>unique contributions to predicting sexual recidivism, while the PCL-R did not. The PCL-R, on the other hand, was clearly a significantly better and more consistent predictor of violent recidivism, while the VRS-SO, with the exception of the static items, was not.</p>	<p>ennustamisessa, PCL-R merkittävä mittari väkivaltarikosten uusimisen ennustamisessa.</p>		
<p>High attrition rates are not inevitable. Attrition rates could be managed and reduced if treatment programs could make the necessary adjustments and accommodations to the responsivity needs of high-risk and often difficult-to-manage offenders</p>	<p>Kuntoutusmuotoja tulee vielä kehittää, jotta kulumisaste vähentyy.</p>		
<p>Treatment can have a positive impact on the psychopath's risk of reoffending and continuing antisocial behaviors.</p>	<p>Kuntoutuksella voi vaikuttaa myönteisesti uusimisriskiin ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen.</p>		

Sewall & Olver, 2019	
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys
High-psychopathy men had significantly higher rates of treatment noncompletion	Psykopatian vakavuus vaikuttaa kuntoutuksen loppuun suorittamiseen
The Interpersonal and Affective facets were each significantly inversely associated with the VRS-SO change score, that is, as the level of these traits increased, the total amount of change in treatment decreased	Mitä enemmän pisteitä interpersoonallisuudesta ja affektiivisuudesta oli (PCL-R), sitä vähemmän kuntoutus sai aikaan muutosta
VRS-SO pretreatment total scores demonstrated high accuracy for sexual recidivism and moderate accuracy for violent recidivism, whereas SO-RAG scores (with or without the PCL-R item) demonstrated the reverse pattern in the prediction of these outcomes.	VRS-SO ennusti hyvin seksuaalirikosten uusimista, SO-RAG ennusti hyvin väkivaltaisen rikoksen uusimista
Treatment noncompleters had nonsignificantly higher rates of sexual recidivism than treatment completers but significantly higher rates of violent recidivism.	Kuntoutuksen keskeyttäneillä oli merkittävästi suurempi riski väkivaltaiseen uusimiseen.
It is this group (HPRHC) anticipated by the R&R model who would stand to benefit most from a high intensity risk reduction program	Korkean intensiteetin ohjelmat sopivat parhaiten korkean riskin psykopaattisia piirteitä omaaville, joilla on korkea muutosaste

Liite 4: Aineiston klusterointi

Pelkistys	Alaluokka
Andy pystyi nyt tunnistamaan laukaisevia tekijöitä ja konflikteja ja käsittelemään niitä rakentavammin	Ajattelu- ja toimintamallien kehittyminen
Epäsosiaaliset mielentilat olivat vähemmän läsnä, kuin hoidon alussa	
Psykopaattisia piirteitä omaavat voivat reagoida intensiiviseen kognitiivis-behavioraaliseen kuntoutukseen	Herkyys kuntoutuksen vaikutuksille
Interpersoonallisuusosion pisteiden ja käyttäytymisen välinen yhteys oli alttein kuntoutukselle	
Tutkimuksessa oli korkeita psykopatiapisteitä omaavia henkilöitä, joiden hoitovaste oli positiivinen	Korkeiden psykopatiapisteiden yhteys hoitovasteeseen tai nopeampaan rikoksen uusimiseen
Korkeita psykopatiapisteitä saaneilla seksuaalirikollisilla negatiivisempi hoitovaste ja nopeampi seksuaalirikosten uusiminen	
Korkean psykopatiapisteiden ryhmällä lyhyin aika rikoksen uusimisen välillä	
Psykopatian merkittävää vaikutusta osoittaa korkea-hyvä -ryhmän merkittävästi nopeampi rikoksen uusiminen kuin matala-hyvä -ryhmän	
Korkeat psykopatiapisteet merkittävästi yhteydessä suurempaan uusimisriskiin	
Korkeita psykopatiapisteitä omaavat miehet uusivat todennäköisemmin kuin matalampia pisteitä omaavat.	Korkeiden psykopatiapisteiden yhteys uusimisriskiin
Mitä korkeammat psykopatiapisteet, sitä epätodennäköisempää uusimisriskin vähentyminen kuntoutuksen aikana	

Hyvä käytös kuntoutuksen aikana ei eronnut uusimisriskin osalta huonosta käyttäytymisestä, kun psykopatiapisteitä ei huomioitu	Kuntoutuksen aikaisen käyttäytymisen vaikutus uusimisriskiin
Kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen ei yhteydessä yleiseen uusintarikollisuuteen	
Positiiviset kuntoutuksen aikaiset muutokset yhteydessä pienempään todennäköisyyteen uusia väkivalta- tai seksuaalirikos	Kuntoutuksen aikaisten muutosten vaikutus uusimisriskiin ja psykopatian eri osa-alueisiin
Hoidon hyödyt riskien vähentämisessä näkyvät parhaiten korkean riskin / korkeatarpeisten seksuaalirikollisten kohdalla	
Riskiperustaiset kuntoutuksen aikaiset muutokset korkeariskisillä psykopaattisia piirteitä omaavilla vähentää väkivaltarikosten uusimista	
Positiivinen kuntoutuksen aikainen muutos korreloi negatiivisesti erityisesti faktorin 1 ja affektiivisten tekijöiden kanssa ja oli merkittävästi yhteydessä väkivaltaisen uusintarikollisuuden vähenemiseen	
Hoitovaste ei ennustanut väkivalta- tai seksuaalirikollisuuden uusimista	
Kuntoutuksella voi vaikuttaa myönteisesti uusimisriskiin ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen	
Andyn PCL-R pisteet laskivat korkeasta kohtuulliseen kuntoutuksen loppuun mennessä.	Kuntoutuksen aikana tapahtunut muutos psykopaattisissa piirteissä
Nuorten psykopatiaan liittyviä persoonallisuuspiirteitä voidaan tehokkaasti vähentää intensiivisen kuntoutuksen avulla jopa vaikeasti käyttäytymishäiriöisillä nuorilla	
Tunteettomuuteen, narsistisuuteen ja impulsiivisuuteen liittyvät piirteet vähentyivät merkittävästi kuntoutuksen aikana	

Kuntoutuksia tulee vielä kehittää, jotta keskeyttämisten määrä vähentyy	Kuntoutuksen kehittäminen psykopaattisia piirteitä omaavien tarpeita vastaaviksi
Yksi ST:n lähtökohdista on, että yksilöt kykenevät kokemaan ainakin minimaalisen empatian, tunteiden ja yhteyden tunteen.	
Psykopatian ja kuntoutustulosten välillä ei merkittävää yhteyttä, mutta psykopatian kokonaisvaikutus uusintarikollisuuteen merkittävä tarkastellessa vakavaa uusintarikollisuutta	
Kuntoutuksen keskeyttäneillä oli merkittävästi suurempi riski väkivaltaiseen uusimiseen	Kuntoutuksen keskeyttämisen vaikutus uusimisiin
Kuntoutuksen keskeyttäminen lisäsi väkivaltarikoksen uusimisen riskiä psykopaattisia piirteitä omaavilla, ei seksuaalirikoksen	
MJTC kuntoutus vaikutti positiivisesti käyttäytymiseen	Kuntoutuksen myönteinen vaikutus käyttäytymiseen
Interpersoonallisen osion vaikutus käyttäytymiseen muuttui ajan kuluessa	
Intensiivinen kuntoutus tarjoaa merkittävää edistymistä käyttäytymishäiriöisten nuorten hoidossa	
Terapeuttinen yhteisö oli yhteydessä psykopaattisia piirteitä omaavien kohonneeseen uusimisen riskiin	Kuntoutuksen vaikutus uusimisen lisääntymiseen
Kuntoutus nosti väkivaltarikoksen uusimisen riskiä siihen osallistuneilla psykopaattisia piirteitä omaavilla	
Korkea PCL-R-pisteisillä, joiden uusimisen riski oli kuntoutuksen jälkeen matalampi, uusivat rikoksen matalammalla riskillä kuin ne, joiden uusimisen riski ei muuttunut	Kuntoutuksen vaikutus uusimisen vähentymiseen
Riski väkivaltaan tulevaisuudessa vähentyi	

Kuntoutus ei tehnyt potilaasta vaarallisempaa	
Kuntoutus vaikutti merkittävästi väkivaltaisuuteen	
Intensiiviseen kuntoutukseen osallistumattomat syyllistyivät kaksi kertaa todennäköisemmin uuteen väkivaltarikokseen kahden vuoden seuranta-ajalla	
Kuntoutus yhteydessä matalampaan ja myöhemmin tapahtuvaan uusintarikollisuuteen	
Intensiiviseen kuntoutukseen osallistujista osallisia väkivaltatekoon seuranta-ajalla puolet vähemmän verrattuna vertailujoukkoon	
Väkivaltaisen uusimisen kohdalla, terapeutin yhteisö on yhteydessä heikompaan lopputulokseen psykopaattisia piirteitä omaavien kohdalla	Psykopaattisia piirteitä omaaville epäsopiva kuntoutusohjelma
Terapeuttinen yhteisö väärä hoitomuoto psykopaattisia piirteitä omaaville	
Korkean intensiteetin ohjelmat sopivat parhaiten korkean riskin psykopaattisia piirteitä omaaville, joilla on korkea muutosaste	Psykopaattisia piirteitä omaaville sopiva kuntoutusohjelma
Korkean riskin rikoksenteijät hyötyvät hoidosta enemmän	
Tämä tapaustutkimus kumooa yleisen näemyksen, jonka mukaan potilaat, joilla on psykopaattisia piirteitä, ovat hoitamattomia tai että kuntoutus pahentaa heitä	
Interpersoonallisuusosio liittyy psykopaattiseen väkivaltaisuuteen ainakin nuorilla	Psykopatian eri osa-alueiden vaikutus väkivaltaisuuteen
Interpersoonallisuusosio vaikuttaa merkittävimmin sopeutumiseen laitoksessa	Psykopatian eri osa-alueiden vaikutus ympäristöön sopeutumiseen

Mitä enemmän pisteitä interpersoonallisuudesta ja affektiivisuudesta oli (PCL-R), sitä vähemmän kuntoutus sai aikaan muutosta	Psykopatian eri osa-alueiden yhteys muutokseen kuntoutuksen aikana
Interpersoonallinen ja affektiivinen osa-alue aiheuttavat merkittävää vaihtelua terapeutissa muutoksessa	
Sekä matalilla että korkeilla PCL-R pisteillä ja hyvällä edistymisellä korkeampi uusimisriski kuin huonosti edistyville	Psykopatian ja kuntoutuksessa edistymisen yhteyden vaikutus uusimisriskiin
Korkeilla PCL-R pisteillä ja heikolla kuntoutuksen aikainen edistymisellä yhtä suuri uusimisriski kuin matalilla PCL-R pisteillä	
Korkeampi todennäköisyys uusimiseen ja lyhyemmässä ajassa on niillä, joilla korkeat psykopatiapistet eikä muutosta uusimisriskissä kuntoutuksen aikana	
Psykopatian vakavuus vaikuttaa kuntoutuksen loppuun suorittamiseen	Psykopatian yhteys kuntoutukseen sitoutumiseen
Psykopatia ennusti hoidon keskeyttämistä	
Kuntoutuksen keskeyttäneillä rikoksentekeijöillä merkittävästi korkeammat psykopatiapistet kuin kuntoutuksen loppuun suorittaneilla	
Potilas pystyi sitoutumaan kuntoutukseen ja muodostamaan siteen terapeutinsa kanssa, sekä osoittamaan positiivista hoitovastetta.	
Muutokset ASPD-tekijöissä ennusti kehitystä laitospöytäytymisessä ja kuntoutukseen sitoutumisessa	
Psykopatian ja kuntoutustulosten välillä merkittävä yhteys	
Psykopatia heikentää hoitovasteen ja seksuaalirikosten uusimisen välistä yhteyttä	Psykopatian yhteys kuntoutustuloksiin

VRS-SO ennusti hyvin seksuaalirikosten uusimista, SORAG ennusti hyvin väkivaltaisen rikoksen uusimista	Uusimisriskin ennustaminen
Aikaisempi seksuaalirikos ei välttämättä tarkoita korkeaa uusimisriskiä	
VRS-SO Merkittävä mittari seksuaalirikoksen uusimisen ennustamisessa, PCL-R merkittävä mittari väkivaltarikosten uusimisen ennustamisessa.	
Seksuaalirikosten uusimisen näkökulmasta psykopatia ei merkittävästi suurin vaikuttaja	
Kuntoutukselta saatu tieto voi olla tarpeellista uusintarikollisuuden todennäköisyyttä arvioi- dessa	
Psykopatia merkittävä ennustaja vakavaan uusintarikollisuuteen, kuntoutuksen aikainen käyttäytyminen taas ei	

Liite 5: Aineiston abstrahointi

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Psykopatian yhteys kuntoutukseen sitoutumiseen	Hoitovaste psykopaattisia piirteitä omaavien kuntoutuksessa	Kuntoutuksen soveltuvuus psykopaattisia piirteitä omaaville rikoksenteijöille
Kuntoutuksen aikaisten muutosten vaikutus uusimisriskin vähentymiseen ja psykopatian eri osa-alueisiin		
Korkeiden psykopatiapisteiden yhteys hoitovasteeseen tai nopeampaan rikoksen uusimiseen		
Kuntoutuksen myönteinen vaikutus käyttäytymiseen		
Herkkyys kuntoutuksen vaikutuksille		
Kuntoutuksen aikana tapahtunut muutos psykopaattisissa piirteissä		
Psykopaattisia piirteitä omaaville sopiva kuntoutusohjelma	Kuntoutusohjelmien vastaavuus tarpeisiin	
Psykopaattisia piirteitä omaaville epäsopiva kuntoutusohjelma		
Kuntoutuksen kehittäminen psykopaattisia piirteitä omaavien tarpeita vastaaviksi		
Ajattelu- ja toimintamallien kehittyminen	Käyttäytymiseen liittyvät tekijät	
Psykopatian eri osa-alueiden vaikutus ympäristöön sopeutumiseen		

Psykopatian eri osa-alueiden vaikutus yksilön väkivaltaisuuteen		
Psykopatian eri osa-alueiden yhteys muutokseen kuntoutuksen aikana	Psykopatian eri osa-alueiden vaikutus kuntoutukseen	
Psykopatian yhteys kuntoutustuloksiin		
Kuntoutuksen vaikutus uusimisriskin lisääntymiseen	Uusimisriskiä lisäävät tekijät	
Korkeiden psykopatiapisteid ^{en} yhteys korkeampaan uusimisriskiin		
Kuntoutuksen vaikutus uusimisriskin vähentymiseen	Uusimisriskiä vähentävät tekijät	
Kuntoutuksen aikaisten muutosten vaikutus uusimisriskiin ja psykopatian eri osa-alueisiin		
Kuntoutuksen aikaisen käyttäytymisen vaikutus uusimisriskiin	Uusimisriskiin vaikuttavat tekijät	
Korkeiden psykopatiapisteid ^{en} vaikutus muutoksiin uusimisriskissä		
Psykopatian ja kuntoutuksessa edistymisen yhteyden vaikutus uusimisriskiin		
Kuntoutuksen keskeyttämisen vaikutus uusimisriskiin		
Uusimisriskin ennustaminen		